

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Vrchnostenský dvůr Dolany v 17. - 20. století

Bc. Jaroslav Rázek

Diplomová práce

2008

Univerzity of Pardubice
Faculty of Philosophy

Feudal Barnyard Dolany in 17th - 20th century

Bc. Jaroslav Rázek

Diploma paper

2008

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Katedra historických věd
Akademický rok: 2007/2008

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Jaroslav RÁZEK**
Studijní program: **N7105 Historické vědy**
Studijní obor: **Kulturní dějiny**

Název tématu: **Vrchnostenský dvůr Dolany v 17. - 20. století**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem práce je sledovat vznik, vývoj a zánik konkrétní sídelní jednotky a jejích obyvatel, jednak jako samostatného společenství lidí usazených v krajině, jednak ve vztazích k okolnímu světu, jeho strukturám a proměnlivosti v čase.

Práce by svojí povahou měla být interdisciplinární s aplikovanými metodami historické regionalistiky, se zaměřením na vytvoření mikrohistorické sondy dané lokality (pokud tomu pramenná základna, spolu s přírodními relikty sídelní jednotky poskytnou dostatečnou informační základnu).

Smyslem práce je též mimo jiné prokázat použití teoreticky získaných znalostí v praxi, a to nejen při zpracování pramenů, ale zejména při metodice jejich interpretace.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

MUSIL, František, Dějiny Králicka, Dolní Lipka, 2002.

MUSIL, František, Osídlování Poorlicka v době předhusitské: Kraj na Tiché Orlici, v povodí Třebovky a Moravské Sázavy, Ústí nad Orlicí 2002.

PROFOUS, Antonín, Místní jména v Čechách, Praha 1928, díl III.

SEDLÁČEK, August, Místopisný slovník historický Království českého, reprint, Praha 1998.

ŠIMÁK, J.V., Středověká kolonizace v zemích českých, České dějiny I., Praha 1938, sv. 5.

ŠŮLA, Jaroslav, Pěstování a zpracování lnu a konopí v Orlických horách a Podorlicku, in: Z dějin textilu – studie a materiály, Ústí nad Orlicí 1985, sv. 9, s. 37-83.

Vedoucí diplomové práce:

doc. PhDr. Marie Macková, Ph.D.

Katedra historických věd

Datum zadání diplomové práce:

30. dubna 2007

Termín odevzdání diplomové práce:

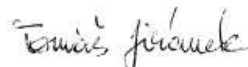
31. března 2008

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.

děkan

L.S.

doc. PhDr. Tomáš Jiránek, Ph.D.

vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2007

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracoval samostatně. Veškeré prameny a literatura, které jsem využil, jsou uvedeny v seznamu pramenů a literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 12 1/2000 Sb., autorský zákon, zejména ze skutečnosti, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. I autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mě požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 20. června 2008

Mé poděkování patří všem, kteří mi poskytli dobré rady a v dobách vzniku této práce se mnou měli strpení a věnovali mi svůj tolik drahocenný čas a energii. Na tomto místě bych chtěl poděkovat zejména své vedoucí práce paní docentce Marii Mackové za metodické vedení a vytrvalou podporu, dále pak zaměstnancům Státního okresního archívu v Ústí nad Orlicí a Státního oblastního archívu v Zámrsku.

Shrnutí

Ve své diplomové práci se zabývám dějinami vrchnostenského dvora Dolany, který byl součástí panství a pozdějšího velkostatku Králíky ve východních Čechách. Své bádání zaměřuji na poznání struktury uvedeného vrchnostenského dvora a to nejen jako sídelní, ale též jako ekonomické jednotky.

Celá práce je rozdělena do tří základních kapitol. Úvodní kapitola je věnována krátkému představení dějin jak panství Králíky, tak Mladkova, jehož historie je s existencí Dolan velmi úzce spjatá.

V následující kapitole se zabývám rozbořem katastrů a mapování ve vztahu ke zkoumanému dvoru. Zde představuji jednotlivé soupisy ke zdanění a v druhé části přináším průřez kartografickými prameny, kde se zaměřuji na zobrazení dvora od nejstarších dob do 20. století.

Poslední část mé práce je věnována genezi vrchnostenského dvora od prvních zmínek až do roku 1938. Jádrem je popis postupné parcelace pozemků dvora, jeho osídlování, doba vrcholu až po jeho postupný úpadek. Nedílnou součástí je i demografický výzkum dvora, včetně statí zabývajících se Dolany z hlediska správních dějin.

Summary

The diploma paper is about the history of Feudal Barnyard in Dolany, that used to be included in the domain and following manor Králíky in Eastern Bohemia. I do focus to introduce the structure of the said Barnyard not only as the residential but also economical unit.

The whole work consists from three basic chapters. The initial chapter is dedicated to the short introduction both the history of manor Králíky and Mladkov as well, because its history is closely associated with the history of Dolany.

Next chapter includes cadasters and maps introduction. I am bringing out the cartographical sources that shows Dolany from the very past till 20th century.

The last part of my work is dedicated to the Dolany genesis from the very beginning till the 1938. The core includes the description of slow land subdivisions, its settlement and demographic trends.

Klíčová slova

1. Vrchnostenský dvůr
2. Dolany
3. Králíky
4. Mladkov
5. Orlické hory
6. Berní rula
7. Josefínský katastr
8. Tereziánský katastr
9. Stabilní katastr
10. Parcelace dvorů
11. Kartografie

OBSAH

Úvod	s. 1
1. DĚJINY LOKALITY	
1.1 Pramenná základna a stav dosavadního bádání	s. 3
1.1.1 Fond Velkostatku Králíky	s. 4
1.1.2 Prameny finanční/ statistické povahy	s. 5
1.1.3 Kartografické a topografické prameny.....	s. 5
1.1.4 Literatura	s. 6
1.1.5 Stav dosavadního bádání	s. 7
1.2 Geografický popis a vymezení panství Králíky	s. 9
1.2.1 Přírodní podmínky a klima	s. 11
1.3 Stručné dějiny panství Králíky	s. 13
1.3.1 Králícké panství ve středověku	s. 13
1.3.2 Althannové na Králícku - 1657	s. 16
1.3.3 Panství a pozdější velkostatek v 18. – 20. století	s. 17
1.4 Stručné dějiny Mladkova do roku 1938.....	s. 19
1.4.1 Mladkov ve středověku	s. 19
1.4.2 Zlatý věk 19. století	s. 22
1.4.3 Ve znamení válek 20. století	s. 23
1.5 Toponomastické studie.....	s. 25
1.5.1 Toponomastika Mladkova	s. 25
1.5.2 Toponomastika Dolan	s. 27
2. DOLANY V KATASTRECH A NA MAPÁCH	
2.1 Berní rula	s. 29
2.2 Tereziánský katastr	s. 32
2.3 Josefínský katastr	s. 35
2.3.1 Mladkov a Dolany očima Josefínského katastru	s. 37
2.4 Stabilní katastr	s. 40
2.4.1 Technické inovace při sestavování katastru	s. 42
2.4.2 Přejít k metrickým mírám	s. 44
2.5 Dolany v topografických pramenech	s. 47
2.5.1 Obecný úvod	s. 47
2.5.2 Stručné dějiny měření a mapování	s. 48

2.5.3 Mapy království českého.....	s. 50
2.5.4 Vojenská mapování a méně známé mapy	s. 52
2.5.5 Indikační skizka stabilního katastru	s. 56
2.5.6 Mapy 20. století	s. 57
2.5.7 Dolany na vlastních samostatných mapách	s. 58
3. GENEZE DVORA DOLANY OD POČÁTKŮ DO ROKU 1938	
3.1 Vrchnostenský dvůr Dolany a jeho postupné dělení.....	s. 61
3.1.1 Obecný úvod	s. 61
3.1.2 Vrchnostenský dvůr Dolany v 18. století – první dělení	s. 62
3.1.3 Dolany na počátku 19. století – druhé dělení	s. 69
3.1.4 Rok 1840 - rozpad původních velkých parcel	s. 71
3.1.5 Osmdesátá a devadesátá léta 19. století v Dolanech	s. 72
3.1.6 Pozemková reforma 20. let 20. století	s. 76
3.1.7 Ekonomické aspekty parcelace vrch. půdy v Dolanech	s. 77
3.2 Demografické aspekty Dolan v čase s důrazem na 19. století	s. 81
3.2.1 Situace v Dolanech na počátku 19. století.....	s. 81
3.2.2 Průmyslová revoluce a její vliv na obyvatelstvo.....	s. 85
3.2.3 Statistické období 1869 – 1930.....	s. 86
3.2.4 Krátké zhodnocení demografického vývoje Dolan 1930 – 2001	s. 89
3.4 Dolany a Mladkov ve správním období 1850 – 1938	s. 91
3.4.1 Zrušení vrchnostenské (patrimoniální) správy 1848	s. 91
3.4.2 Správní změny po roce 1848	s. 94
3.4.3 Období 1918 – 1938.....	s. 96
3.4.4 Národnostní otázka Králicka	s. 99
3.5 Soupis objektů Dolan	s. 101
Závěr	s. 127
Seznam pramenů a literatury	s. 130
Seznam příloh	s. 139
Přílohy	s. 144
Cizojazyčné resumé	s. 176

Úvod

Na samém počátku byla zvědavost, obyčejná zvědavost a zvědavost, jež se postupem času změnila v dychtivou touhu zjistit o těch „rozvalinách v lesích“ vše. Vždyť čím, alespoň částečně fantazií vybavená mysl by nechala bez povšimnutí dvoumetrové kamenné zdivo, nacházející se uprostřed lesa v dosti nepřístupném terénu, bez jakéhokoli zamyšlení nad jeho prapůvodem a smyslem? Přesně toto byl můj pocit a důvod, proč jsem se rozhodl dát se na nelehkou cestu historického bádání o Dolanech.

Mým snem bylo po vzoru mistrovského mikrohistorického díla *Sýr a červi*¹ od Carlo Ginsburga plasticky a reálně představit osud obyvatel právě toho jednoho domu v lesích, který tak poutal moji pozornost. Bohužel mi nebylo takové možnosti dopřáno. Postupem času jsem při rozboru pramenů (jinak než "ad fontes" se tato práce dělat nedá) zjistil, že v našich zeměpisných šířkách by se nejspíš muselo jednat o zázrak, abych narazil na tak komplexní soubor pramenů, popisující každodennost ševce, žijícího v nejposlednějším dolanském domě. Nemluvě zde ani o tom, že takové soubory pramenů nejsou pro naše území obvyklé ani o mnoho století později než byl případ *Ginsburga*.

Ani počáteční zklamání a odklon od mého ideálu a zalíbení v mikrohistorické sondě mi neubralo sílu ponořit se do studia německých pozemkových knih, nejrůznějších soupisů a kronik. Z informací, jež jsem v těchto pramenech našel, se začal vyvíjet můj nový cíl. Tím nebylo pouhé převyprávění historie skupiny domů (jakkoli vznikaly, zanikaly nebo v současnosti stále ještě stojí a jsou obydleny či jsou z nich ruiny a nebo zmizely beze stopy).

Za základní stavební kámen jsem pojal veškeré dostupné katastry (soupisy půdy), počínaje Berní rulou, katastrem tereziánským, josefínským a nakonec stabilním, které jsou právem považovány za nejzákladnější dokumenty pro retrospektivní identifikaci jednotlivých objektů v krajině. Tyto kvantifikovatelné

---

¹GINSBURG, Carlo. *Sýr a červi: svět jednoho mlynáře kolem roku 1600*. Praha, 2005, 223 s.

prameny, leckdy již edičně zpřístupněné by samy o sobě nebyly ničím. Aby bylo možné informace v nich ještě více personifikovat - což byl můj cíl - nelze za žádnou cenu vynechat ani prameny nacházející se v archivu Velkostatku Králíky.² Mimo prameny klasické, tak řečeno nutné a očekávané jsem se rozhodl použít i některé již méně používané (a jsou-li kdy užité, tak jen jako materiál ilustrativní, bez vyšší samostatné vypovídající hodnoty) jako například mapy, doplněné poměrně neobvyklými snímky leteckými. Neméně významnými jsou i použité prameny orální historie, které k výzkumu novodobější historie po jisté faktografické kritice také patří.

Rozhodně jsem se za každou cenu nechtěl uchýlit k tomu, aby výsledkem mého dlouhodobého a díky jazykové odlišnosti náročného výzkumu byla sepsána obyčejná historie vesnice nebo osady. Za cíl jsem si stanovil představit místně již zapomenutou historii Dolan a objasnit jejich status v průběhu doby jejich existence, tak, že budou vnímány více samostatně, jako část obce Mladkova s vlastní historií, avšak do značné míry závislé právě na Mladkovu. Jednoduchý, datovací historii popisující soupis bych tak rád doplnil o bezesporu zajímavý a dle pramenů podrobný popis samotného vzniku, rozšiřování a parcelace vrchnostenského dvora Dolany v osadu, kterou bych chtěl představit spíše jako hospodářskou jednotku králické vrchnosti, která ale navzdory všem věkům žila svým svébytným životem a reagovala jak na hospodářské, tak na společensko demografické tendence v různých dobách své existence.

V neposlední řadě, a to jsem již uvedl, by práce měla posléze sloužit jako prostředek k tomu, aby se místní obyvatelstvo, ať již mladkovské nebo přímo dolanské, dozvědělo více ze své historie a bylo více obeznámeno, čím vším tato oblast prošla, kdo byli lidé, kteří postavili některé dodnes stojící dolanské domy a jak vypadala dnes většinou známá místa v minulých a neznámých staletích. K tomu účelu bych rád pro doplnění provedl malou soupisovou práci se základními údaji o každé dolanské nemovitosti, ačkoli některé již dnes nestojí.

---

² SOA Zámorsk, fond Velkostatek Králíky 1654-1946.

1. DĚJINY LOKALITY

1.1 Pramenná základna a stav dosavadního bádání

Základními prameny pro výzkum dějin vrchnostenského dvora Dolany, ale také Mladkova, potažmo celého panství Králíky jsou:

- a) prameny archivního fondu „Velkostatek Králíky 1654-1946“
- b) prameny finanční povahy – jako jsou Berní rula a následné katastry
- c) kartografické prameny
- d) vztahující se literatura

~ oOo ~

1.1.1 Fond velkostatku Králíky

Fond Velkostatek Králíky 1654-1946, který je uložen v SOA Zámorsk čítá 126,8 bm zpracovaných archiválií, 5,15 bm je prozatím nezpracováno - stav v roce 2007. Uvedený fond byl uspořádán a zpřístupněn v roce 1969 prom. hist. Františkem Zahrádkou.³ Co se kompletnosti týče, nelze říci, že je fond naprosto kompletní, v jistých ohledech, kupříkladu v záležitostech evidence obyvatelstva lze říci, že důležité informace postrádáme. Naopak ve věcech hospodářských, zejména v zemědělství a zvláště pak v lesnictví, poskytuje fond nepřehledné množství zajímavých, přínosných a zpracováníhodných informací.

Podle Fr. Zahrádky byly archiválie systematicky na správě panství souvisle ukládány snad již od 60. let 18. století, kdy byl zřízen úřad archivního sekretáře –

---

³ František Zahrádka (10.10. 1932 – 25.8. 1997), působil na pracovišti Státního archivu Kuks, pracoviště zemědělsko-lesnického oddělení Chlumeck nad Cidlinou (1958-1960); v letech 1960-1992 působil v SOA Zámorsk, kde byl pověřen pořádáním a inventarizacemi archivů rodinných, velkostatkových, úředních správ a církevních fondů. Byl členem kolektivu, pracujícím na edici pramenů k nevolnickému povstání v roce 1680; povětšinou se věnoval dějinám venkovského lidu. HOFFMANOVÁ, Jaroslava - PRAŽÁKOVÁ, Jana. *Biografický slovník archivářů českých zemí*. Praha, 2000, s. 720-721.

pravidelně se objevující po roce 1770. V 80. letech 18. století byla uplatněna tak zvaná „Krajská norma“, následkem které byly archiválie rozděleny do 10 oddělení na: *Dominicale, Politicum, Ecclesiaetica et scholastica, Militare, Contributionale, Camerale, Comerciale, Judicale, Criminale* a *Oeconomium*.

Rok 1806 však přinesl změnu, spočívající v zavedení spisového plánu o 73 odděleních, ze kterých za zmínku – pro využití v této práci stojí následující oddělení: 10) přistěhovalectví a vystěhovalectví, 16) rekruti, 17) zeměbranci, 31) dělení gruntů, 32) záležitosti pozemkových knih, 58) záležitosti vsí a 68) pronájmy dvorů. Jak podotýká dr. Zahradka, nový systém nedokázal zabránit tomu, aby se díky nedůslednosti odpovědných úředníků stal archiv nepřehledným a přeházeným, což v 50. – 80. letech 19. století vyústilo v řazení do skupin věcných, uvnitř strukturovaných chronologicky. Po krátké období, do roku 1891, se veškerý materiál řadil pouze ročníkově. Od roku 1891 do roku 1945 zůstala nově nadefinovaná 19-ti složková struktura zachována už beze změny.

Po druhé světové válce byl fond ve špatném stavu (nejen, co se týče vnitřní organizace), převezen do Zemědělsko-lesnického archivu v Opočně, jež byl pozdějším II. oddělením státního archivu v Kuksu. Odtud byl pak převezen do Zámrsku, kde se v roce 1967 začalo s jeho zpracováváním, během něhož byly z archivu vytrženy mj. archiválie dalších althannovských velkostatků, jako například velkostatek Mezilesí v Kladsku, velkostatek *Wölfelsdorf* (taktéž v Kladsku, poblíž Bystřice Kłodzké), velkostatek *Zwentendorf-Murstetten* v Dolním Rakousku, velkostatek Milíčeves v severních Čechách, velkostatek Třebíč na Moravě a velkostatek Svojšice na Kouřimsku.

Podle slov Františka Zahradky byla [...] práce velmi svízelná, neboť bylo nutno skoro téměř každý list přehlédnout, napsat na obálku s ním jeho značku, či udat jeho obsah. Pak byly desetitisíce obálek srovnány [...].⁴

~ oOo ~

---

⁴ ZAHRÁDKA, František. Úvod k archivnímu inventáři „Velkostatek Králíky 1654 – 1946“. s.l., 1969, uloženo v SOA Zámrsk, s. I – XIX.

1.1.2 Prameny finanční/statistické povahy

Těmi pro účel této práce rozumím zejména Berní rulu⁵, katastr zvaný tereziánský,⁶ dále katastr zvaný josefínský,⁷ svojí vypovídající hodnotou podle mého mínění nepřekonaný, a stále ještě platný katastr stabilní⁸ a následně další statistické příručky vzniklé ve třetí čtvrtině 19. století až do století dvacátého.⁹

Všechny výše uvedené historické prameny (včetně ruly) jsem měl k dispozici v originálech, abych mohl co možná nejpřesněji pramen interpretovat a mít třeba i možnost srovnání s již vydanými edicemi toho kterého pramene. O tom ale již v dalších kapitolách, kde se zabývám detailnějším popisem pramene, jeho charakteristikou a rozborem informace týkající se tématu.

~ oOo ~

1.1.3 Kartografické a topografické prameny

Mapové podklady, které od nejstarších dob zobrazují uceleně buď panství Králíky nebo městečko Mladkov (Wichstadt) – o vývoji jména viz kapitola zabývající se toponomastickými otázkami spjatými s Mladkovem, či přímo Dolany (*Dolland*).

Výchozími kartografickými prameny jsou tzv. Klaudiánova mapa – rok 1518, Komenského mapa Moravy 1627, následována Müllerovou mapou Čech z roku 1720, vojenské mapy I. vojenského mapování – tzv. josefského, z let 1764 - 1768, II.

---

⁵ Berní rula 1652 – 1779, Národní Archiv Praha (dále jen NA Praha).

⁶ Tereziánský katastr 1713 – 1790, NA Praha.

⁷ Josefínský katastr 1785 – 1875, NA Praha.

⁸ Stabilní katastr 1826 – 1843, včetně indikačních skizz, NA Praha.

⁹ Zde mám na mysli zejména Statistické lexikony a popisy Království českého sestavené na základě pravidelných sčítání lidu.

vojenského mapování - tzv. františkova mapování, z let 1836 – 1852.¹⁰ Nedílnou součástí kartografického náhledu na zkoumanou lokalitu je tzv. indikační skizza Stabilního katastru z roku 1840.¹¹ Doplněním jsou pak nejrůznější mapy přelomu 19. století až do poloviny 20. století, provenience vojenské, lesnické a politické.

Na prameny kartografické, navazují velmi úzce i prameny topografického rázu. Mám tím na mysli zejména první ucelené topografické dílo, jehož autorem byl Jaroslav Schaller, dílo s názvem *Topographie des Königreichs Böhmen*,¹² vydané již v roce 1790 a *Das Königreich Böhmen statistisch-topographisch lexikon* Johanna Gottfrieda Sommera z roku 1836.¹³ Obě díla jsou tak řečeno odrazovým můstkem pro výzkum dané oblasti, panstvím počínaje, vsí nebo dvorem konče – pochopitelně po kritickém zhodnocení – zejména Schallerova díla. K rozšíření informací Sommerova díla jsem nahlédl do Eichlerovy sbírky, jež byla podkladem pro topografickou práci Sommerovu.¹⁴

~ oOo ~

1.1.4 Literatura

Historikem, který se králickému kraji poměrně soustavně věnuje, je František Musil. Za jeho základní dílo k této oblasti považuji publikaci *Osídlování Poorlicka v době předhusitské* (2002),¹⁵ dále *Dějiny Králicka* (2002),¹⁶ a jednotlivé Musilovy studie,

---

¹⁰ Zdroji dat těchto map je u Müllerovy mapy a obou vojenských mapování server <http://oldmaps.geolab.cz/>, Klaudiánova mapa (1518) a též mapa Komenského (1627) jsou uloženy v Mapové sbírce Historického ústavu Akademie věd České republiky v Praze.

¹¹ Indikační skizza stabilního katastru pro Mladkov, NA Praha.

¹² SCHALLER, Jaroslaus. *Topographie des Königreichs Böhmen*. Th. 15. Prag, 1790, s. 212-217.

¹³ SOMMER, Johann Gottfried. *Das Königreich Böhmen statistisch-topographisch lexikon*. B. 4. Prag, 1836, s. 283 – 285.

¹⁴ Eichlerova topografická sbírka (1825 – 1832), sbírka G, karton 24, Archív národního muzea, Praha.

¹⁵ MUSIL, František. *Osídlování Poorlicka v době předhusitské: Kraj na Tiché Orlici, v povodí Třebovky a Moravské Sázavy*. Ústí nad Orlicí, 2002, 280 s.

¹⁶ MUSIL, František. *Dějiny Králicka*, Dolní Lipka, 2002, 184 s.

uveřejňované v regionálním tisku.¹⁷ Dalším historikem, zkoumajícím region Orlických hor, je František Šůla, který se zabýval zejména otázkami hospodářskými, přesněji zpracováním lnu (ve své stejnojmenné studii)¹⁸ a dále sociálními poměry na východním Hradecku¹⁹. Ve výčtu současných autorů nelze opomenout Marii Mackovou, která se ve svých několika studiích zaměřuje na vrchnostenskou správu králického velkostatku²⁰ a též na národnostní a kulturně-sociální poměry Králík do druhé světové války.²¹ Z autorů, jež svá bádání a teze ke Králicku a k sudetské oblasti výše uvedené hojně publikovali, patří Ernst Schwarz, který podle mého pojímal svá díla spíše jako prostředek k obhajobě práv německého národa, žijícího (nejen) na území Králicka. Proto jeho teze a vývody nutně potřebují přinejmenším pochopení, s ohledem na dobu vzniku a jakési odbarvení latentní propagandistické zabarvenosti.²²

~ oOo ~

1.1.5 Stav dosavadního bádání

Dějiny Dolan ani Mladkova nebyly doposud jako samostatná témata odborně zpracovány.²³ Nemyslím si, že by pro historika, ale též pro laickou veřejnost a

---

¹⁷ např. MUSIL, František. Cesta přes mladkovské (mezileské) sedlo. In *Kladský sborník 2*. Hradec Králové, 1998, s. 99 – 115. TÝŽ: Ke vzniku Králík. In *Orlické hory a Podorlicko*. sv. 7, 1994, s. 31 – 44.

¹⁸ ŠŮLA, Jaroslav. Pěstování a zpracování lnu a konopí v Orlických horách a Podorlicku. In *Z dějin textilu: studie a materiály*, sv. 9, Ústí nad Orlicí, 1985, s. 37 – 82.

¹⁹ ŠŮLA, Jaroslav. Povstání na panství Králíky v letech 1605 – 1607. In *Listy Orlického muzea 3*. Ústí nad Orlicí, 1968, s. 5-36. TÝŽ: Venkovský lid východního Hradecka v letech 1590 – 1680. In *Acta Musei Reginaehradecensis*, série B, vědy společenské XIII. Hradec Králové, 1971. TÝŽ: Stručné dějiny a topografie skláren v Orlických horách v období feudalismu. In *Sborník prací východočeských archivů 5*, 1984, s. 97 – 188.

²⁰ MACKOVÁ, Marie. Soukromé úřednictvo velkostatku Králíky po roce 1850. In *Scientific papers of the University of Pardubice, Series C, Faculty of Humanities*, 6. Pardubice, 2001, s. 171 – 184. TÁŽ: Střelecký spolek Králíky. (Příspěvek k dějinám spolků 19. a počátku 20. století). In *Vlastivědný sborník Ústí nad Orlicí 12*. Ústí nad Orlicí, 2001, s. 46 – 65.

²¹ MACKOVÁ, Marie. Johann Kretschmer – starosta města Králíky. In *Vindemia*. Ústí nad Labem, 1997, s. 161 – 174.

²² SCHWARZ, Ernst. *Sudetendeutsche Sprachräume*. München, 1935. TÝŽ: *Siedlungsgeschichte der Deutschen in den Sudetenländern im Lichte der Namenforschung*. Prag, 1924, 28 s.

²³ Jedinou publikací zabývající se historií Mladkova, ovšem spíše na bázi informační brožury, kde je mimo základních dat o obci, kostelu a hřbitově uveden též souhrn zajímavostí typu velké vody,

dokonce pro samotné obyvatele Mladkova a okolí nebylo zajímavé dozvědět se něco z temné a stoletími zahalené, ale třeba jen i dvě tři generace vzdálené minulosti. Na vině není nezáměr, ale roztržitost a absence materiálů, ze kterých by mohl obraz minulosti být zrekonstruován.

Proto, vědom si doslova mravenčí práce, vnímám zpracování tohoto tématu jako výzvu, výzvu k podniknutí něčeho, co prozatím nikdo nezkusil nebo zkusil, ale neúspěšně - výzvu k tomu, odpovědět konečně na mnoho vyslovených otázek, které zůstaly prozatím nezodpovězeny.

---

požárů, krup a sportovních událostí, dle podtitulu z kronik vybrala mladkovská rodačka Marie Rousová. ROUSOVÁ, Marie. *650 let založení obce Mladkov*. Hradec Králové, 1998, 24 s.

1.2 Geografický popis a vymezení panství Králíky

Na počátku této kapitoly jsem si marně lámal hlavu s tím, odkud vlastně začít. Pokud mám předložit historickou studii určité lokality, řekl jsem si, že nejlepší bude, nechat ji na začátku popsat očima člověka poloviny 19. století. Porovnáno s dnešními požadavky na popis geografický (ale též orografický, popisy vodstva, klimatu aj.) bude popis mnohdy stejný, ale stejně tak v lecčems jiný. Ukáže nám například, co bylo pro naše předky v tehdejším životním prostředí, potažmo přírodě důležité.

Nyní tedy bude následovat originální popis panství Králíky tak, jak jej k roku 1833 zachytil *Johann Gottfried Sommer* ve své *Topografii*:

[...]Die Herrschaft bildet den südostl. Vorspringenden Winkel des Königgratzer Kreises und die östliche Ecke von Böhmen; sie gränzt nw. und n. an die Graffschaft Glatz, und zwar an die Hft. Mittelwalde, ö. an die Hft. Goldenstein und sö. an die Hschft. Eisenberg in Mähren, s. an die Hft. Landskron im Chrudimer Kreise, und w. and die Hft. Geyersberg. Ihr Flächeninhalt beträgt über 1 1/2 □ Meile [...]

Die Lage der Herrschaft ist durchaus gebirgig. Um nö. Ende derselben erhebt sich der 730 W. kl. Hohe Schneeberg (auch der Grulicher, Spieglitzer, Glatzer und Mährische Schneeberg genannt), Als riesenhafter Gränzstein zwischen Böhmen, Mähren, Schlesien und der Herrschaft Glatz. Ein Theil des plattenförmigen breiten Gipfels dieses Berges, so wie dessen südwestliche Abdachung, gehören hieher; auf der letztern erheben sich der Sieh dich für and der kleine Schneeberg, über welche die Linie der Wasserscheide zwischen den Stromgebieten der Oder und Donau läuft, welche zugleich die Landesgränze bildet. Taft in der Mitte der Herrschaft erhebt sich der Muttergottes- Berg 393 W. kl. über die Meeresfläche und dehnt seine Gehänge über einen grossen Theil des herrschaftlichen Gebietes aus.

Der Haselberg und der Dürre Berg sind gleichfalls hohe Bergrücken an der südlichen Gränze der Herrschaft; sie hangen mit dem Marienberge zusammen und bilden mit diesem das Grulicher Gebirge, welches sich weiter südlich an der Landesgränze im Chrudimer Kreise und zum Altoater - Gebirge in Mähren verzweigt. Von minderer Höhe und Breite sind die Bergrücken and der nördlichen Gränze der Herrschaft, bei Petersdorf, Lichtenau und Herrnsdorf; sie werden meist nach den anliegenden Ortschaften benannt. Ueber diese geht die

Wasserscheibe zwischen dem Elbe- und Oder- Gebiete, und an ihrem nordöstlichen Ausläufer, nach dem Schneeberge zu, zwischen den Orten Ober – Lipka und Morau, kommen die Wasserscheiden der drei erwähnten Stromgebiete zusammen. Die herrschende Felsart in diesem hohen Gebirge ist Urschiefer, welcher theils gneusartig, theils als Glimmerschiefer und Urthonschiefer erscheint; es finden sich in demselben Lager von körnigem Kaltstein, von Hornblend - Gesteinen und auch von Eisenerzen. An der westlichen Gränze, bei Petersdorf, ist die Felsart entschiedener Gneus, welcher mit dem des Böhmisches Kammes, am Erlitzgebirge, zusammenhangt. An guten Bausteinen ist Mangel auf der Herrschaft.

Die Gewässer der Herrschaft sind wilde Gebirgsbäche, welche hier Ursprung nehmen und sich weiterhin zu ansehnlichen Flüssen vergrößern. Die Meisten gehören den Stromgebieten der Donau und Elbe an. Am Schneeberge entspringt die March (Morawa) und fließt, die Gränzen zwischen Böhmen und Mähren bezeichnend, in südlicher Richtung, bis sie diese Gränzen verlässt und sich östlich nach Mähren wendet. Am Muttergottes- Berge, im sogenannten Altoater- Walde, entspringt der Stille Adler (Erlitz); er nimmt der Grulicher Bach, welcher am Haselberge, dann den Lipka- Bach, welcher am Fuße des Schneeberges seine Quellen hat, und den Ullersdorfer Bach auf, welcher am Dürren Berge entspringt, und fließt in westl. richtung bis zur Gränze der Herrschaft, wo er sich südlich wendet. Dieser Stille Adler versammelt die meisten Gewässer des Grulicher Gebirges; nur sehr wenige unbedeutende Waldflüsschen fallen nördlich an und fließen der Neiße zu. Teiche sind auf der Herrschaft keine; die Bäche führen Forellen und Krebse.

Die Waldungen der Hft. sind beträchtlich, bedecken fast alle hohen Bergrücken and sind noch in einzelne Waldstrecken, benanntlich der Hofstollen, Gründbusch, Kaltbusch, Niederbusch, Kalbenbusch, Mühlberg und Gränzwald, zerstreut. Sie sind in 4 Reviere ingetheilt, wovon der obrigkeitliche Besitzstand 3910 Joch beträgt; diese Reviere sind: das Grulicher, Erlitzer, Lichtenauer und Morauer. Die herrschenden Holzarten sind die Eiche, Tanne, Rothbuche und der Ahorn; untermischt findet sich die Kiefer in einige Waldstrecken, so wie auch Birke und Vogelbeerbaum. Der Ertrag der Waldung reicht nicht hin zur Deckung des Holzbedarfes; es wird noch Holz aus Mähren eingeführt.

Der Boden ist auf den Unhöhen meist sandig und steinig, in ebenen Gegenden und Niederungen lehmig, hie und da moorig und torfartig. Des rauhen Klimas wegen ist er Minder fruchtbar; doch liefert er nebst Knolleengewächsen Korn, Haber und Flachs, letzteren von

*vorzüglicher Qualität, so dass ein bedeutender Handel damit getrieben wird. Auf Obstkultur wird nichts verwendet, da die edlern Obstgattungen nicht zur Reife kommen [...].*²⁴

Řekl bych, že slova klasika topografie první poloviny 19. století hovoří za vše. Níže uvedené texty pouze doplní část věnovaná geografickému, klimatickému a dalšímu popisu panství (resp. území) o novodobé informace tak, aby bylo vyhověno požadavkům kladeným na podobné popisy.

Vzhledem k dnešním poměrům lze Králicko označit jako klín, který je vsazen ze své pravé strany (východní) k zemské hranici s Moravou a severně s dnešním Polskem. Bližší vymezení teritoria panství Králíky je v tuto chvíli nejlepší vytyčit pomocí novodobých územně správních celků 20. století – tj. okresů. Panství zaujímal z větší části plochu bývalých okresů Ústí nad Orlicí a zčásti též Šumperka.

Teritoriálně (dle současného stavu), bychom mohli okruh panství vymezit vesnicemi, městečky či městy: Petrovičky, Lichkov, Dolní Lipka, Heřmanice, Horní Morava, Dolní Morava, Červený potok, Králíky, Dolní Orlice, Boříkovice, Mladkov a Dolany.²⁵ Celková rozloha velkostatku v roce 1919 byla 3241 ha.²⁶

1.2.1 Přírodní podmínky a klima

Z hlediska orografických (horopisných) poměrů můžeme králické panství zařadit z větší části do Orlických Hor, potažmo Podorlické pahorkatiny, což jsou součástí tzv. Orlické tabule,²⁷ s průměrnou nadmořskou výškou zhruba 600 m.

Hydrologicky náleží oblast Tiché Orlice (jež byla hlavním tokem panství) do úmoří Severního moře. Do jejího povodí náleží řada menších vodních toků –

---

²⁴ SOMMER, Johann Gottfried. *Das Königreich Böhmen statistisch-topographisch lexikon*. B. 4. Prag, 1836, s 283 – 285.

²⁵ Jak je patrné z mapky v příloze č.1, okraje panství - respektive vesnice, které je tvořily, se od let (1764-1768) vůbec nezměnily. Mapová příloha je 133. listem I. Josefského mapování z let (1764-1768), [cit. 2008-03-19] URL: <http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?z_height=330&lang=cs&z_width=700&z_newwin=1&map_root=1vm&map_region=ce&map_list=c133>

²⁶ Úvod k inventáři velkostatku Králíky 1654 - 1946, SOA Zámorsk. Zpracoval František Zahradka prom. hist., Zámorsk 1969.

²⁷MUSIL, František. *Osídlování Poorlicka v době předhusitské: Kraj na Tiché Orlici, v povodí Třebovky a Moravské Sázavy*. Ústí nad Orlicí, 2002, s. 26

z Králícka to jsou z levé strany ve směru od západu k východu Boříkovický potok, z pravé strany (opět od západu) to je potok protékající Petrovičkami, ústící do Tiché Orlice v Mladkově, Lipkovský potok a Králícký potok.²⁸

Co se týče klimatických podmínek, ty odpovídají územní poloze pahorkatiny s průměrnou roční teplotou 6 stupňů Celsia.²⁹ Vegetační období (duben – říjen) se vyznačuje průměrnými teplotami okolo 11 stupňů Celsia.³⁰ Průměrné srážky ve vegetačním období se pohybují okolo 550 mm. Velmi důležitým klimatickým faktorem je i průměrný počet tzv. ledových dnů,³¹ v místech, kde Tichá Orlice pramení (úpatí hory Jeřáb – 1003 m.n.m.), se počet ledových dnů pohybuje mezi 100 – 120 dny a střední část toku, kam panství též částečně spadá, 80 – 100 dnů.³²

Z hlediska pedologického lze Králícko charakterizovat jako oblast, jejíž mateční metamorfované horniny jsou rula, svor, hadec, krystalický vápenec, ve větší části horniny mladšího mezozoika, např. pískovec, opuka a slínovec.³³

---

²⁸ MUSIL, František. *Osídlování Poorlicka v době předhusitské: Kraj na Tiché Orlici, v povodí Třebovky a Moravské Sázavy*. Ústí nad Orlicí, 2002, s. 29.

²⁹ *Atlas podnebí ČSR*. Praha, 1958, Mapa II – 13.

³⁰ *Atlas podnebí ČSR*. Praha, 1958, Mapa II – 14.

³¹ Dny, kdy se po celý den teplota pohybuje pod bodem mrazu.

³² *Atlas podnebí ČSR*. Praha, 1958, Mapa III – 19.

³³ MUSIL, František. *Osídlování Poorlicka v době předhusitské: Kraj na Tiché Orlici, v povodí Třebovky a Moravské Sázavy*. Ústí nad Orlicí, 2002, s. 31.

1.3 Stručné dějiny panství Králíky

1.3.1 Králické panství ve středověku

Úplně první zmínky o panství v těchto končinách jsou spjaty s rodem Žampachů (vlastníci i Kyšperk³⁴), jmenovitě s Buškem³⁵ ze Žampachu, který v letech 1354 – 1369 spravoval území pozdějšího panství Králíky ze statku v Mladkově. U Mladkova, nacházejícího se 8 kilometrů západně od Králík, jsme svědky typického kolonizačního středověkého úsilí, jež nebylo ani tak dílem záměrným, jako spíše náhodným.³⁶ Je potřeba si uvědomit geografickou a poměrně strategickou polohu Mladkova. Zjistíme totiž, že leží na středověké obchodní stezce vedoucí do polského Kladska; první zmínka pochází z roku 1350.³⁷

Vzhledem k tomu, že v roce 1495 zakoupil majitel žampašského panství Jan Žampach z Potštejna kladské panství Mezilesí, přestalo být Králicko oblastí okrajovou – hraniční – a dostalo se skoro do středu všech tehdejších majetků Žampachů, přičemž Králicko bylo víceméně chápáno jako součást panství mezileského než žampašského, ačkoli obě tato panství měla shodné majitele. Konečně i svojí zeměpisnou polohou mělo Králicko blíže na sever než jihozápadně ke Kyšperku. Snad finanční problémy spojené s koupí mezileského panství byly příčinou toho, že Jan Žampach z Potštejna zastavil roku 1513 větší část svého spojeného panství (včetně svého sídla, hradu Žampachu) Burianovi Trčkoví z Lípy a jako centrum nezastaveného zbytku panství si vybral Mladkov. Zde si severovýchodně od městečka v letech 1513-1516 postavil opevněný srub, jehož relikt v podobě terénních znaků je možno v krajině identifikovat dodnes.³⁸ Popravdě šlo v případě Mladkova o strategicky vybrané místo, neboť odtud bylo stejně daleko jak do Mezilesí, tak do ještě nezastaveného Kyšperka. Janova finanční situace se ale roku

---

³⁴ Těž *Geyersberg*, v pramenech raného 19. stol. dosti často uváděný jako „Supí Hora“ – dnes Letohrad.

³⁵ SEDLÁČEK, August. *Místopisný slovník historický Království českého*. reprint, Praha, 1998, s. 611 uvádí „Buzek ze Žampachu“

³⁶ Celkově se problematikou kolonizace (nejen) severovýchodních Čech zabývá MUSIL, František. *Osídlování Poorlicka v době předhusitské: Kraj na Tiché Orlicí, v povodí Třebovky a Moravské Sázavy*. Ústí nad Orlicí, 2002 v souvislosti s Mladkovem zejm. s. 186-190.

³⁷ KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách na Moravě a ve Slezsku*. Díl IV. Praha, 2000, s. 59-63.

³⁸ KŘIVOHLÁVEK, Jan. *Znaky, vlajky, pečeti a správní vývoj obcí okresu Ústí nad Orlicí*. Ústí nad Orlicí, 2005, 384 s.

1516 natolik zhoršila, že byl nucen téhož roku svým bratrům Otovi a Mikuláši z Bubna vydat do zástavy i Mladkov, v důsledku čehož se Jan přestěhoval do nedaleké Lukavice a žil zde jen v poddanské usedlosti.³⁹

Zmiňovaný srub po nějakou dobu obýval výše uvedený Ota, po něm jeho bratr Mikuláš, nicméně po jejich správcovství v roce 1539, kdy syn Jana z Potštejna Zdeněk Žampach vyplatil hrad Žampach i Mladkov zpět,⁴⁰ byl podle oficiálního ohledání škody do základů zničen.⁴¹ Roku 1568 dostává po zemřelém Zdeňku ze Žampachu díl, tvořící Králíky a Mladkov, syn Jan Burjan. Výčtem míst se jednalo o město Králíky, vsi Hedeč (Hejdič), Lipku (Lavku) Dolejší, Lipku Prostřední a Lipku Hoření, dále Heřmanice, Moravu, Boříkovice, Lichkov, Německé Petrovice a městečko Mladkov s příslušenstvím.⁴² Zdali bylo příslušenstvím myšleno rozpadlé panské stavení nebo dva mlýny či kupříkladu vrchnostenský dvůr, to ovšem nevíme. Z konce října roku 1577 se nám dochoval zápis v zemských deskách, který stvrzuje převzetí území zhruba v hranici panství Králíky Zdeňkem z Valdštejna, jež byl prastrýcem známého Albrechta z Valdštejna.⁴³

Po Zdeňkově smrti si jeho manželka Anna z Redernu vzala Bohuslava Jáchyma Hasištejnského z Lobkovic, který se podruhé oženil s Evou z Valdštejna.⁴⁴ V souvislosti s Bohuslavem Jáchymem a Evou z Valdštejna je zachycena situace, kdy se umírající Bohuslav Jáchym snažil (a nakonec se mu to povedlo) obejít závěť zesnulé Anny z Redernu. Na základě privilegia od císaře Rudolfa II. o svobodném disponování se svým majetkem, vložil Bohuslav Jáchym do zemských desek vklad o tom, že své manželce Evě z Valdštejna dluží 10 000 kop grošů a ve výši tohoto dluhu jí postupuje panství Králíky. Čím prakticky dovedně obešel ustanovení závěti své předchozí nebožky manželky. Po smrti Bohuslava Jáchyma Hasištejnského z Lobkovic – 17. října roku 1605 – ihned nová majitelka panství Eva žádala obyvatele

---

³⁹ KŘIVOHLÁVEK, Jan. *Znaky, vlajky, pečeti a správní vývoj obcí okresu Ústí nad Orlicí*. Ústí nad Orlicí, 2005, s. 205.

⁴⁰ MUSIL, František. *Dějiny Králicka*, Dolní Lipka, 2002, s. 30.

⁴¹ K nezávislému posouzení byl pozván komorníkem od Úřadu zemských desk Matěj ze Šenova.

⁴² Tamtéž, s. 31-32.

⁴³ KŘIVOHLÁVEK, Jan. *Znaky, vlajky, pečeti a správní vývoj obcí okresu Ústí nad Orlicí*. Ústí nad Orlicí, 2005, s. 205.

⁴⁴ Eva z Valdštejna byla dcerou Adama staršího z Valdštejna a Veroniky Trčkové z Lípy.

panství o složení slibu poddanosti.⁴⁵ Nicméně nikdo z poddaných takto neučinil a nespokojenost obyvatel s podivnými praktikami Evinými došla tak daleko, že teprve vojenský zásah na konci května roku 1607 situaci uklidil.⁴⁶

V témže čase, kdy byla konečně potlačena vzpoura poddaných, si Eva z Valdštejna bere žoldnéřského vojenského velitele Jiřího Fridricha Hohenlohe. Ten si na vynucený slib poddanosti v Králíkách s sebou přivedl pro jistotu 1000 hlav svého vojska, to aby Králíčtí napříště nekladli odpor.⁴⁷ Zvláštní osudy potkaly králické panství v souvislosti s událostmi první čtvrtiny 17. století. Vzhledem k aktivní spolupráci Jiřího Fridricha Hohenlohe na protihabsburském odboji mu byl v roce 1621 celý majetek včetně Králík zkonfiskován, aby byl následně z péče královské komory vyňat a zpět vrácen – ale nikoli Jiřímu Fridrichovi, ale jeho ženě Evě z Valdštejna, která jej obratem ruky, na konci května roku 1628, prodala Gottfriedu Heinrichovi z Pappenheimu, příslušníku bavorského šlechtického rodu.⁴⁸ Nutno říci, že získaného majetku si chrabrá Pappenheim takřikajíc mnoho neužil, neboť byl smrtelně zraněn 16. listopadu roku 1632 v bitvě u Lützena a o den později zemřel.

Tragické válečné události ale neměly prakticky na držbu majetku králického panství vliv, protože ten stále zůstával v moci Pappenheimů, jmenovitě se jej ujal syn Gottfrieda, Wolfgang Adam. Doba, po kterou držel panství, byla pro Králicko velmi nešťastná, protože v roce 1633 bylo postiženo vlnou moru, při které padla snad až polovina celkového počtu zdejších obyvatel.⁴⁹ Mimo to přes střed panství prošla v letech 1642-1647 několikrát švédská vojska, která sice na tomto území žádnou bitvu nesvedla, ale i tak byla setkání s nepřítelem, podnikajícím výpady do Kladska hrůzná.⁵⁰ Po Wolfgangu Adamovi se dědičkou panství stává Kateřina, rozená

---

⁴⁵MUSIL, František. *Dějiny Králicka*, Dolní Lipka, 2002, s. 43-44.

⁴⁶ Situaci uklidnil zásah hradecké vojenské hotovosti, čítající zhruba 150 mužů. MUSIL, František. *Dějiny Králicka*, Dolní Lipka, 2002, s. 44.

⁴⁷ SOKA Ústí nad Orlicí, mezifondová sbírka kronik, kronika města Mladkova, s. 215.

⁴⁸ Za cenu 60.000 moravských grošů (*Mährische Groshen*). SOKA Ústí nad Orlicí, mezifondová sbírka kronik, kronika města Mladkova, s. 215.

⁴⁹ Kronika citující z práce „*Kleine Heimatkunde*“ od králického kronikáře Maxe Pachela... SOKA Ústí nad Orlicí, mezifondová sbírka kronik, kronika města Mladkova, s. 216.

⁵⁰ MUSIL, František. *Dějiny Králicka*, Dolní Lipka, 2002, s. 53.

z Trautmansdorfu, která se podruhé vdala za Michaela Ferdinanda z Althannu, jemuž Králíky v roce 1647 postoupila jako věno.

1.3.2 Alhannové na Králicku - 1657

Rokem 1657 se králické panství stává výhradním vlastnictvím rodu Althannů a je plnou součástí jejich fideikomisu⁵¹ a od té doby kontinuálně tomuto rodu toto panství až do roku 1945 patří. Všichni další následní Alhannové jsou nositeli křestního jména Michal (Michael), k němuž se zavázal jejich předek, přestoupivší za třicetileté války (r. 1636) ke katolictví.

Na základě urbáře, nacházejícího se v archivním fondu Velkostatku Králíky, který dle předpokladu Františka Zahradky vznikl v roce 1660, můžeme bezpečně popsat, jaké vsi či města k panství náležela. Jedná se o město Králíky (*Grulich*), městečko Mladkov (*Wichstadt*), vsi Dolní Lipka (*Unter Lypka*), Střední Lipka (*Mitter Lypka*), Horní Lipka (*Ober Lypka*), Heřmanice (*Herrnsdorf*), Morava (r. 1654 v českém textu název *Morovi*, jinak *Morau*), Červený Potok (*Rothfloss*), Hedeč (*Haydisch*), Orlice (*Erlitz*), Boříkovice (*Ullersdorf*), Lichkov (*Lichtenau*), Petrovice (*Teutsch Petersdorf*).

Panské dvory se výslovně připomínají „pod městečkem Mladkovem“ čili v Dolanech (*Dolland*), v Dolní, Střední a Horní Lipce. O lesích se hovoří v části knihy pro Králíky, Mladkov, Moravu, Červený Potok, Hedeč, Orlici.⁵² O rybářství se zmiňuje urbář v pasáži o Orlici (*Erlitz* nebo též *Stille Adler*).⁵³ Z průmyslových podniků víme v té době o pivovaru v Králickách, pile a olejné v Červeném Potoku. Sem patří zařadit i mlýny, o nichž víme, že jejich zakládání bylo zprvu výsadním právem vrchnosti. Byly v Mladkově, Střední Lipce, Moravě, Červeném Potoku, Orlici a Boříkovicích.

---

⁵¹ SOMMER, Johann Gottfried. *Das Königreich Böhmen statistisch-topographisch lexikon*. B. 4. Prag, 1836, s 283. SOKA Ústí nad Orlicí, mezifondová sbírka kronik, kronika města Mladkova, s. 217.

⁵² Úvod k inventáři velkostatku Králíky 1654 - 1946, SOA Zámorsk. Zpracoval František Zahradka prom. hist., Zámorsk 1969. „*ein schöner Waldt ist oben dem Dorf*“

⁵³ TÝŽ: „*es ist auch ein Wasserfloss, darinnen giebte Forellen, gehet in der Grulich-Acker bies ins Gemein-Wasser*“

První althannovský vlastník panství hrabě Michael Ferdinand zemřel již roku 1657, brzy poté, co zřídil z panství svěřenství, neboť jeho syn Michael František Ferdinand se stal plnoletým až v roce 1677. František Ferdinand však zemřel právě v tomto roce a s ním vymřela i tak zvaná moravská linie Althannů.⁵⁴

Nevelké panství přechází v tu dobu do držby strýce zemřelého Michaela Václava I. Františka, který byl vyslancem ve Švédsku. Zdržoval se ponejvíce v Kladsku na statku *Mülfelsdorf* (blízko Bystřice) a snad i proto se stal zemským hejtmanem hrabství kladského. Na již zmíněném statku František také 17. května 1686 zemřel raněn mrtvicí. Z jeho tří synů převzal fideikomisní panství Michael Václav II.,⁵⁵ do jehož doby spadá vznik konventu Servitů Na Kopečku (*Muttergottesberg*) u Králík, o který se nejvíce zasloužili hradecký biskup Tobias Becker a králický farář Kryštof Schliemann.⁵⁶ Václav II. zemřel 25. července 1728 a jeho nástupcem se stal syn Michael Emanuel. Ten však zemřel již 11. července 1749 a fideikomisní panství přešlo v držbu jeho bratra Michaela Ottu, který se v září roku 1750 oženil s hraběnkou Marií Eleonorou Josefou z Valdštejna. Otto z Althannu pobýval často v Králíkách. Zemřel 2. května 1797, ale pochován byl na svém sousedním kladském panství v Mezilesí.⁵⁷

1.3.3 Panství a pozdější velkostatek v 18. - 20. století

Protože Otto zemřel bez potomka, stal se jeho nástupcem jeho synovec Michael Karel, který se však nedožil dlouhého věku a zemřel v roce 1805. Po něm panství převzal jeho bratr Michal Václav, přičemž po pěti letech zemřel i on a roku 1810 tedy vymřela i tak zvaná slezská linie Althannů.⁵⁸

Fideikomisní panství tímto přechází na španělskou, respektive janovskou (od Jani) linii, jejímž prvním vlastníkem byl hrabě Michael Jan. Ve 30. letech 19. století

---

⁵⁴ SOKA Ústí nad Orlicí, mezifondová sbírka kronik, kronika města Mladkova, s. 217.

⁵⁵ SOKA Ústí nad Orlicí, mezifondová sbírka kronik, kronika města Mladkova, s. 217.

⁵⁶ SOMMER, Johann Gottfried. *Das Königreich Böhmen statistisch-topographisch lexikon*. B. 4. Prag, 1836, s. 287.

⁵⁷ SOKA Ústí nad Orlicí, mezifondová sbírka kronik, kronika města Mladkova, s. 217.

⁵⁸ HALADA, Jan. *Lexikon české šlechty III*. Praha, 1994, s. 11.

patřilo panství Michaelu Maxmiliánu, komořímu, rytíři řádu Leopoldova a španělskému grandu první třídy.⁵⁹ Kolem roku 1838 se jmenuje jako držitel panství hrabě Michael Josef.

Na počátku 20. století, kdy velkostatek Králíky patřil Michaelu Robertovi, který jej převzal roku 1882 po hraběti Michaelu Karlovi (1861-1881), byla plocha velkostatku 3213,91 hektarů.⁶⁰

Provedení pozemkové reformy se Michael Robert z Althannu nedočkal, neboť zemřel 25. února 1919 ve Vídni.⁶¹

Králíky (králický dvůr) byl ve vlastní režii obhospodařován s výměrou pouhých 81 hektarů, zatímco dalších šest dvorů bylo pronajato pomocí parcelace. Také polesí (Králíky, Orlice, Lichkov a Morava) zůstala beze změn. Převládajícími dřevinami byly dub, jedla a modřín. Pila v Králíkách byla podle § 7 záborového zákona odprodána Společnosti pro zužitkování dříví – Fialková a spol.⁶²

Pozemkové reformě podléhala výměra 3214 hektarů, z čehož k parcelaci bylo určeno 673 hektarů a z celkového záboru bylo – podle paragrafů 11 a 20 – propuštěno 2541 hektarů. Přídělová cena činila od 1300 do 3800 Kč za hektar.⁶³ Podobnější rozbor problematiky následuje v kapitole věnované dělení dvora Dolany.

Posledním držitelem velkostatku Králíky byl roku 1919 JUDr. Karl Michael Althann, zdržující se zejména na svých statcích v Dolním Rakousku, jmenovitě ve Zwentendorfu. Po osvobození roku 1945 byla na veškerý majetek rodu uvalena národní správa.

---

⁵⁹ Úvod k inventáři velkostatku Králíky 1654 - 1946, SOA Zámorsk. Zpracoval František Zahrádka prom. hist., Zámorsk 1969, nestr.

⁶⁰ MUSIL, František. *Dějiny Králicka*, Dolní Lipka, 2002, s. 113.

⁶¹ SOKA Ústí nad Orlicí, mezifondová sbírka kronik, kronika města Mladkova, s. 217.

⁶² Úvod k inventáři velkostatku Králíky 1654 - 1946, SOA Zámorsk. Zpracoval František Zahrádka prom. hist., Zámorsk 1969, nestr.

⁶³ VOŽENÍLEK, Jan. *Předběžné výsledky Československé pozemkové reformy, země Česká a Moravsko-slezská*. Praha, 1930, s. 132.

1.4 Stručné dějiny Mladkova do roku 1938

1.4.1 Mladkov ve středověku

Není-li k dispozici zakládací listina nebo listina povýšení fundace na město, nemůžeme s jistotou uvádět žádná přesná data a pokud kdo takto bez potřebných pramenů činí, dopouští se pouze hypotetického úsudku. Upřímně řečeno, najít rok "jedna" v existenci seskupení obydlí - míním tím ves nebo městečko - není prvořadým úkolem historického bádání, to spíše další etapy vývoje jsou ty prioritnější. Protože stejně jako v 99% ostatních měst, městeček a vsí se ani k Mladkovu nezachovaly listiny bezpečně potvrzující založení, nezbyvá než prohlásit, že přesná datace založení nám bohužel z pramenů není známa.

První zmínku uvádí Kuča⁶⁴ v roce 1350, ve spojení "*pleb. in Mladcow*". Verzi jména Mladkova - Mladcow jsem ani v předchozí toponomastické studii neuváděl, protože si nejsem jist, zdali je možno rozšiřovat již tak velký okruh mutací jména města, počínaje *Mladkow*, *Wyskenstat*, *Wichstadt* aj. ještě o další podobu. Bohužel koncepce Kučova díla je taková, že sice podává na první pohled bohatou základnu informací k jednotlivým sídelním jednotkám, nicméně forma, jakou je toto provedeno, myslím to, že neodkazuje na citovaný pramen, je poněkud nešťastná a pokud už historik sáhne po literatuře tohoto typu, je mu prakticky znemožněna následná kritika pramene.

Nutno podotknout, že v tomto ohledu je Musilovo bádání na vyšší odborné úrovni. Ten uvádí, že k roku 1354 je v *Libri confirmationum I.* na straně 22 zapsán *Mladkow* a v roce 1357 v *Reliquiae tabularum terrae II.* strana 430 jméno *Wyskenstat*.⁶⁵ Toto jsou plně ověřitelné zdroje, na základě kterých jsme schopni kvalitně hypotézovat o tom, že Mladkov existoval již v polovině 14. století. Podporou nebo rozhrěšením v situaci, kdy si nejsme úplně jisti dobou vzniku daného místa může být zkoumání patrocinia místního kostela. Jak se v historii Mladkova ještě dále dozvíme, byl v letech 1736 - 1744 na místě bývalého, snad dřevěného kostela, vystavěn kostel

---

⁶⁴ KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách na Moravě a ve Slezsku*. Díl IV. Praha, 2000, s. 59.

⁶⁵MUSIL, František. *Osídlování Poorlicka v době předhusitské: Kraj na Tiché Orlici, v povodí Třebovky a Moravské Sázavy*. Ústí nad Orlicí, 2002, s. 61.

nový, zasvěcen sv. Janu Křtiteli. Jak podotýká Boháč⁶⁶ a na něho se vážíci Musil, na základě patrocinií sv. Jiří, sv. Jana Křtitele, mariánských patrocinií a patrocinií spjatých s Ježíšem Kristem nelze jednoznačně charakterizovat po časových vrstvách jejich použití a proto z jejich použití nelze jednoznačně vyvodit osídlovací datace. Zůstaňme tedy u poloviny 14. století jako u momentu, kdy již Mladkov existoval.

Hovoříme-li o vývoji Mladkova od poloviny 14. století, je nutné tento vývoj spojit s rozvojem celého panství, protože situace v držbě celého území a tím i Mladkova, se nutně odrážela v jeho rozvoji. Z části kapitoly věnované vývoji králického panství víme, že jeho držitelem byl zpočátku rod ze Žampachů, od třetí čtvrtiny 16. století patřilo panství Valdštejnům, kteří již před rokem 1587 povolili obchod se solí a v roce 1587 snížili (za Zdeňka z Valdštejna) poddanské povinnosti. V té samé době se v Mladkově uvádí existence sklárny.

Na počátku 17. století držel ves rod Hohenlohe, avšak jen po dobu necelých 30 let, pak následovali Passenheimové (1628) a nakonec od roku 1647 Althannové. Ti byli od roku 1657 výhradními vlastníky a panství přešlo do jejich fideikomisu. V souvislosti s novou vrchností se zřejmě pojí i mladkovský erb, jímž jsou tři zelené pahorky se třemi jedlemi na stříbrném poli.⁶⁷ Jelikož se nikde v pramenech neuvádí možná doba vzniku erbu, řadím ji právě do doby druhé poloviny 17. století, kdy dost možná přítomnost jedlových porostů v místě a fakt, že nová vrchnost – Althannové, kteří dostali jméno podle „*alte Tanne*“ - čili stará jedle, zapříčinili jeho vznik. Ovšem přímějšího důkazu než mé úvahy není.

Významněji se Mladkov vyvíjí až od poloviny 18. století, kdy se stabilizuje celkové vlastnictví rodem Althannů, za kterých Mladkov patřil do králického farního obvodu, nicméně díky snaze královéhradeckého biskupa Beckera byl v roce 1697 Mladkovu přidělen samostatný duchovní.⁶⁸ Kostel, postavený zřejmě na místě původní dřevěné církevní stavby v letech 1736–1744, zasvěcený svatému Janu

---

⁶⁶ BOHÁČ, Zdeněk. Patrocinia jako jeden z pramenů k dějinám osídlení. In ČsČH 21, Praha, 1973, s. 269-388.

⁶⁷ Viz příloha č. 2, obr. A.

⁶⁸ SOMMER, Johann Gottfried. *Das Königreich Böhmen statistisch-topographisch lexikon*. B. 4. Prag, 1836, s. 289.

Křtiteli, byl stejně jako škola, pod vrchnostenskou patronací. Jmenovitě se o stavbu kostela zasloužil hrabě Michal Václav. V souvislosti s vročení stavby kostela bych chtěl poukázat na zjevně nesprávný letopočet jeho stavby, jež se objevuje ve Schallerově topografii, kde se uvádí rok výstavby 1732.⁶⁹

Uvedený kostel je postaven východně od náměstí, je trojlodní, obdélný, s valenou klenbou nad presbytářem a jednou věží hranolovitého tvaru v západním průčelí. Po stranách hlavní lodi jsou dvě boční lodi s křížovými klenbami a třemi arkádovými kaplemi, nad nimiž jsou tribuny. Severně, několik metrů od kostela, stávala i dřevěná fara, zbořená v 50. letech 20. století v důsledku rozšiřování komunikace směrem na Králíky.

Z městečka původně hornického se již na konci 18. a až do poloviny 19. století stává místo, kde je hlavní obživou zemědělství. O tom, že díky klimatickým podmínkám a také pedologickým podmínkám byly možnosti pěstování rozličných plodin omezené není pochybu. Právě proto se vybíraly plodiny nenáročné, jako například len a brambory.

V následující tabulce je vidět, jak v rostl v čase počet domů a obyvatel Mladkova:

ROK	POČET DOMŮ	POČET DUŠÍ (OBYVATEL)
1654	28	18 + 6 + 4 = (28) odhad cca 150 ⁷⁰
1713	45	340
1790	115	není k dispozici
1843	150	894
1869	159	1083
1921	146	683 (548 N) (126 Č)
1930	164	789 (600 N) (129 Č)
1950	140	431
1991	132 ⁷¹	434

Tab. 1a⁷²

⁶⁹ SCHALLER, Jaroslav. *Topographie des Königreichs Böhmen*. Th. 15. Prag, 1790, s. 217.

⁷⁰ Údaj udává počty „sousedů“ + zahradníků + chalupníků. Ten je roven počtu domů. Odhad 150 je počtem všech mužských potomků, žen a dětí)

⁷¹ 114 trvale obydlených, viz KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách na Moravě a ve Slezsku*. Díl IV. Praha, 2000, s. 59.

1.4.2. Zlatý věk 19. století

Polovinu 19. století lze bez nadsázky nazvat zlatým věkem Mladkova, kdy počet obyvatel dosahuje téměř 1100. A není se čemu divit, vždyť hospodářská situace je více než dobrá, ve výrobě se začíná uplatňovat více mechanizace, ať již se jedná o mlýny, které byly v Mladkově dva, ale též kovárny a tírny lnu. Za zmínění stojí několik, z našeho pohledu možná úsměvných událostí, ale pro formování pozdějšího městečka událostí důležitých. Jde zejména o rok 1840, kdy se poprvé trigonometricky zaměřovaly pozemky a kdy byl pro dolní konec vesnice postaven vodovod (voda se vedla v dřevěných rourách), 1849 byla zřízena četnická stanice, 1860 byl založen živnostenský spolek pro okolní vesnice. Roku 1891 byl zřízen samostatný zdravotní okrsek Mladkov (nicméně existence obecního zubaře je doložena již na konci 18. století). Dále Mladkov navštívili při vojenských manévrech roku 1894 vévoda Evžen a příští následník trůnu Karel. V neposlední řadě je třeba zmínit i rok 1921 – to byla sestavena první česká volební kandidátka.

Důležitý byl rok 1866. Výsledkem prohrané války s Pruskem byl slib postavení železnice propojující Prusko s Rakouskem ve směru z Ústí nad Orlicí – Kladsko. Zástupci Mladkova, přes jehož katastrální území dráha měla vést, si byli vědomi důležitosti a proto zaslali na tehdejší ministerstvo obchodu, do sekce stavby železnic, žádost o zřízení zastávky. Ta jim ovšem byla nejprve zamítnuta pro nevhodnost místa zastavení. Se zemními pracemi pro stavbu trati se tak započalo bez vidiny zastávky v květnu 1872. První vlak projel slavnostně v prosinci roku 1873 a do plného provozu byla trať uvedena 20. ledna 1874. Jelikož úsilí Mladkováků mít svoji vlastní zastávku nepolevovalo, až nakonec bylo povoleno její zřízení na zásah vlivného místodržitele Coudenhova, který shledal kraj ve stavu nouzovém,

---

⁷² Zdroj: pro roky 1654, 1713, 1790 a 1843: KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách na Moravě a ve Slezsku*. Díl IV. Praha, 2000, s. 59. Pro rok 1869: *Seznam míst v království českém*. (Dle sčítání lidu 31. prosince 1869). Praha, 1872, s. 495., rok 1921: *Statistický lexikon obcí v Čechách*. (Na základě výsledků sčítání lidu z 15. února 1921). Praha, 1923, s. 91., rok 1930: *Statistický lexikon obcí v zemi české*. (Na základě výsledků sčítání lidu z 1. prosince 1930). Praha, 1934, s. 397., rok 1950: *Retrospektivní lexikon obcí z roku 1950*. Praha, 1958, s. 349., rok 1991: *Statistický lexikon obcí České republiky 1992*. (Na základě výsledků sčítání lidu, domů a bytů 3. března 1991). Praha, 1994, s. 456.

výstavbu zastávky umožnil a od 1. října 1899 byla samostatná mladkovská železniční stanice dána do provozu.⁷³

1.4.3. Ve znamení válek 20. století

První světová válka tedy zastihla Mladkov v době, kdy byl stále ještě na vzestupu. Mobilizace byla vyhlášena 26. července 1914. Jak uvádí mladkovská kronika - *"Od konce listopadu 1914 a po celý prosince přejíždělo přes Mladkov mnoho vlaků. Byly to vlaky s vojskem na frontu, ranění Rusové, munice apod. Oddílům vojsk jedoucích do pole a raněným, podávali obyvatelé Mladkova různé dary, občerstvení, v době, kdy jel vlak nad zastávkou v zářezu velmi zvolna. Pro časté nehody to však bylo na jiných místech zakázáno."*⁷⁴ V roce 1916 byl zaveden přidělový, tzv. lístkový systém na chleba, mouku, sádlo a brambory. Proběhlo i rekvírování obilí, mouky, odvodů koní a rekvizice zvonů. Zvon z věže, školní zvonek a měděné části bleskosvodů byly odejmuty začátkem roku 1917.

Konec první světové války v těchto krajích, kde se většina obyvatelstva hlásila ve sčítacích operátech k německé národnosti (myslím tím Králicko obecně), nepřinesl tolik toužebně očekávaného. 28. října 1918 byla sice oficiálně vyhlášena Československá republika, nicméně králičtí Němci toho nedbali a podle memoranda císaře Karla I. ze dne 16. října 1918 začali podnikat kroky k vytvoření tzv. Sudetské republiky (Sudetenland) s hlavním městem v Opavě. Pro uhlídání stavu byla z navrátilivších se mladkovských Němců z fronty, kteří byli pro připojení k Československé republice, ustanovena domobrana v čele s velitelem npor. Rudolfem Pausewangem. Počátkem února 1919 obsadila skupina 30 vojáků československé armády Mladkov a domobrana jim odevzdala zbraně. Roku 1921 byl postaven a odhalen pomník všech 26 padlým občanům.⁷⁵

V zápětí po válce je na mladkovské německé základní škole zřízena česká třída, kterou navštěvovalo 20 žáků, což ale vyvolalo u místního německého obyvatelstva nelibost, proto začíná výuka teprve až v listopadu. Prvním učitelem zde

⁷³ SOKA Ústí nad Orlicí, mezifondová sbírka kronik, kronika města Mladkova, s. 361-362.

⁷⁴ Kronika města Mladkova, kopie uložená na městském úřadu Mladkov, rok 1914, s. 448-449.

⁷⁵ ROUSOVÁ, Marie. *650 let založení obce Mladkov*. Hradec Králové, 1998, 24 s.

byl Antonín Košťál. Díky úspěchu a zdárnému rozvoji české části školy bylo rozhodnuto o postavení výhradně české školy, pročež byl v polovině 30. let zakoupen i pozemek. K realizaci stavby však bohužel v důsledku příprav na válku nedošlo.

Ano, i Mladkov žil poměrně dlouho dobu před vypuknutím 2. světové války v určitém napětí. Mohla za to jeho poloha. Vzdušnou čarou se Mladkov nachází asi 3km od hranic. V důsledku neustále se zhoršujících vztahů mezi Čechy a Němci (Králicko jako takové a zejména město Králíky bylo velice proněmecky orientované), vše ještě posíleno nástupem Hitlera v Německu k moci, se začalo Československo takticky připravovat na obranu svého území - a to po vzoru Maginotovy linie, stavbou pásu opevnění na svých společných hranicích s Německem.

V roce 1936 byla zahájena stavba tak zvané "*Betonové hranice*" - nad Mladkovem směr Lichkov a Králíky byl zřízen pás řady lehkého opevnění (ŘOP) a vysoce odolné bunkry se středem na kótě *Adam* (přímo nad Mladkovem), dále *Bouda* (spíše nad Těchonínem) a *Hanička* (ke Klášterci nad Orlicí).⁷⁶

Podle vyprávění pamětníka, pana Josefa Uhrnera, současného obyvatele domu v Dolanech čp. 1, probíhala celá stavba ve vysokém stupni utajení (všechny vstupy do lesů byly hlídány ozbrojenými hlídkami), bylo vyžadováno maximální pracovní nasazení, betonovalo se nepřetržitě 24 hodin denně. Stavební dělníci byli z velké většiny Slováci, čtyři takoví bydleli i přímo doma u Uhrnerů.⁷⁷

Jaký pocit museli mít vojáci, ale nejen vojáci, nýbrž i ti, co se podíleli na stavbě tohoto opevnění, když jej museli dobrovolně dle Mnichovské dohody odevzdat do rukou Německa, nelze jistě pochopit. Aktem v Mnichově se Mladkov stal od 1. října 1938 součástí říšské župy Sudety.

---

⁷⁶ Dějinami výstavby a událostmi před odstoupením území Německu se zabývají mj. TROJAN, Emil ve svých 4 svazcích práce *Betonová hranice*, I. (1995), II. (1997), III. (2003), IV. (2005), Ústí nad Orlicí, dále RÁBOŇ, Martin (převážně studie o velkých pěchotních srubech), stejnými tématy se zabývá i autorská dvojice NOVÁK, Jiří a STEHLÍK, Eduard.

⁷⁷ Autentický rozhovor s panem Josefem Uhrnerem ze dne 3.6.2006.

1.5 Toponomastické studie

1.5.1 Toponomastika Mladkova

Někdejší městys (městečko) Mladkov,⁷⁸ je v nejstarší formě připomínáno jako *Witkenstat*, později *Wigstadt* (i *Wigstadel*) a v 19. století jako *Wichstadt*. August Sedláček se domnívá, že „městec u Králík“ (*Wigstädtel*) má těsné spojení se jménem „nějakého Vítka“.⁷⁹ Více se nad problematikou toponyma Mladkova zamýšlí František Musil,⁸⁰ který na základě zjištění výše uvedeného zjištění Sedláčkova a Šimákova,⁸¹ též přichází s úvahou, že český výraz Mladkov, znám ale také jako *Mlatkow*, má kořen v osobním jméně Mládek. Kdežto Antonín Profous udává, že zkomolenina *Wyskenstat* je s velkou pravděpodobností odvozena od původního *Wittkenstat*, jež se váže nejspíš na staročeské osobní jméno Výšek neboli Vyšemír.⁸²

Aby byl výčet pramenů a názorů na toponomastický původ dnešního jména Mladkov kompletní, musím zde také uvést teorii vzešlou řekněme z kruhu nevědeckého. V roce 1998 byla u příležitosti 650. výročí založení městečka Mladkova vydána za podpory obecního úřadu publikace o 24 stranách, jejíž autorkou je Marie Rousová. Jmenovaná se zřejmě s odkazem na "dávná vyprávění" pokouší poněkud svérázně - nedbaje předchozího snažení Sedláčka, Šimáka a Profouse - čtenáři podsunout bajku o tom, že "Podle řeky Tiché Orlice vedla málo používaná obchodní stezka. Tato šla úzkým údolím se skálou "Pustý zámek", kde měli sídlo loupežníci. Každý, kdo proklouzl a dostal se do první osady zvané *Durchwuchs* /proklouznutí/, byl rád. Z toho vznikl *Durchwuchs-Statl* později *Wuchstadt* - z toho pak *Wichstadt*."⁸³

---

⁷⁸ Otázka statusu Mladkova není jednoznačná. Prameny jej sice ve starším období uvádějí jako *Markt* (což je obec s trhem), ale od roku 1850 existuje v Mladkově *Bürgermeisteramt*, což je purkmistrovský nebo spíše starostenský úřad, jež byl úřadem městeček či měst. Označení městečka mizí v 30. letech 20. století a není obnoveno ani po roce 1948. KŘIVOHLÁVEK, Jan. *Znaky, vlajky, pečeti a správní vývoj obcí okresu Ústí nad Orlicí*. Ústí nad Orlicí, 2005, s. 205.

⁷⁹ SEDLÁČEK, August. *Místopisný slovník historický Království českého*. reprint, Praha, 1998, s. 611.

⁸⁰ MUSIL, František. *Osídlování Poorlicka v době předhusitské: Kraj na Tiché Orlici, v povodí Třebovky a Moravské Sázavy*. Ústí nad Orlicí, 2002, s. 61

⁸¹ ŠIMÁK, J.V. *Středověká kolonizace v zemích českých*. České dějiny I., sv. 5. Praha, 1938, s. 919.

⁸² PROFOUS, Antonín. *Místní jména v Čechách*. Díl 3. Praha, 1951, s. 100.

⁸³ 650 let založení obce Mladkov, z kronik vybrala ROUSOVÁ, Marie. *650 let založení obce Mladkov*. Hradec Králové, 1998, s. 2.

Na místě je zřejmě polemika o oprávněnosti onomastické teorie, nejdříve by se ale slušelo prověřit legendu faktograficky. Podle řeky Tiché Orlice skutečně vedla obchodní stezka, ale otázkou je, proč by měla být málo používaná, když právě v místech, kde se nachází Mladkov je toto město jakoby z obou stran (sever a jihovýchod) sevřeno mezi kopce. Dosti pochybuji o tom, že by případní obchodníci raději volili trasu po vrstevnicích kopců, nežli stezku či pěšinu podle řeky. O samotné existenci stezky, s ohledem ke středověké kolonizaci a obchodování, se zmiňuje ve své práci František Musil.⁸⁴

Budeme-li vycházet z toho, že zhruba v letech 1515 - 1517 byl na severovýchod od tehdejšího Mladkova Burianem Trčkou z Lípy postaven srub, tak pro tuto dobu Kuča⁸⁵ uvádí vyjmutou větu z listiny, kde se hovoří o *Mlatkowie*. A byl-li Matějem ze Šenova v roce 1539 uznán srub jako zničený do gruntu, může se legenda kolegyně Rousové nejspíše datovat po roce 1539, ovšem do podoby zmiňovaného zámku by si snad uváděný srub museli loupežníci přestavět... Nadto již citovaný Kuča ke konci 16. století uvádí úryvek (zřejmě z listiny), kde se praví o *Friheiten dem Städtlein Wichst Stedlin*.

Poslední, zato však ryze praktickou oponentní připomínkou je záležitost týkající se tzv. proklouznutí. I kdybychom snad uvěřili možnosti „*Durchwuchsu*“, přece jen s odkazem na Musilovu *Cestu přes mladkovské sedlo* musíme namítnout, že pokud byla rozvalina situována na severovýchodě Mladkova směr Mezilesí, hlavní a nejen kolonizační proud musel jít a bezesporu šel od jihu na sever, bylo tedy nejprve potřeba projít Mladkovem a pak až minout loupežníky. Zde je patrné, jak ošemetné je nekriticky použít, ne snad hypotézu, ale napřímo uvádět (zřejmě pověst), jako vysvětlení toponomastického původu.

---

⁸⁴ MUSIL, František. Cesta přes mladkovské (mezileské) sedlo. In *Kladský sborník 2*. Hradec Králové, 1998, s. 99 – 115.

⁸⁵KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách na Moravě a ve Slezsku*. Díl IV. Praha, 2000, s. 59-63.

1.5.2 Toponomastika Dolan

Z pramenů známe různé podoby jména. Nejstarším vyskytujícím se tvarem je *Dolland*, respektive „*Dollander Hof*“, uváděný v přípravné, též příznávací fazi Tereziánského katastru, která byla pro panství Králíky, jistě k nelibosti vrchnosti, zpracována v roce 1714.⁸⁶ O 6 let později, v roce 1720, se můžeme setkat s názvem *Dolant*, jež je uvedeno na Müllerově mapě Čech.⁸⁷ Zde by se mohlo pravděpodobně jednat o čistou transkripci původního německého jména. Stejný tvar nacházíme i v 80. letech 18. století v dalším mapovém materiálu, tentokrát v I. Josefínském vojenském mapování, v jeho rektifikaci z let 1780 – 1783.⁸⁸ První rozsáhle zpracovaná topografie – tedy Schallerova, zachycuje jméno "*Dolan [ist] ein Meyerhof*", vážící se k roku 1790.⁸⁹

Poměrně zajímavým pramenem, kde se také lze dočíst o Dolanech coby vrchnostenském dvoře, je tzv. Poštovní lexikon, který sestavil Christian Crusius. Mimo četnosti poštovního spojení na panství Králíky se v příloze můžeme k Dolanům dočíst následující: "*Doland - Böh. Königgr. Kr. ein einzelner Myerhof z. Hrsch. Grulich*".⁹⁰ Se staronovým *Dolland* se dál v 19. století setkáváme například v soupisu obyvatelstva na panství z roku 1808.⁹¹ Ten samý tvar používá pro popis dvora ve své práci Sommer, který v závorce za názvem německým uvádí již české jméno Dolany.⁹² Zvláštností může být, že o 12 let později než Sommer, uvádí Palacký ve své práci

---

⁸⁶ NA Praha, Tereziánský katastr – dále jen „TK“ Hradecko, č. 16, panství Králíky, spis 10/1, Bekantnis Tabella, nestr.

⁸⁷ *Mappa geographica regni Bohemiae in duodecim circulos divisae cum comítatu Glacensi et districtu Egerano adjunctis...a' Joh: Christoph: Müller...A:C:M.DCC.XX.* Michael Kauffer sculp-sit Augusta Vind.: Mědirytina, 1720, grafické měřítko [cca 1:132 000], 25 sekcí, rozměr sekce 465 x 540 mm, celkem 2403 x 2822 cm. Mapový obsah ryl Michael Kauffer, parerga Johann Daniel Herz podle návrhu Václava Vavřince Reinera. Mapová sbírka Historického ústavu Akademie věd České republiky, sign. VII/ 4/ A-2587.

⁸⁸ 1. Josefské vojenské mapování – list číslo 133 (1780-1783) [cit. 2008-03-19] URL: <http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?z_height=330&lang=cs&z_>, příloha č. 1.

⁸⁹ SCHALLER, Jaroslaus. *Topographie des Königreichs Böhmen*. Th. 15. Prag, 1790, s. 217.

⁹⁰ CRUSIUS, Christian. *Topographisches Post Lexikon aller Ortschaften der k. k. Erbländer*. Wien, 1798, s. 289.

⁹¹ SOA Zámorsk, fond „Velkostatek Králíky 1654-1946“, kn. 198 – soupis obyvatelstva na panství Králíky 1808.

⁹² SOMMER, Johann Gottfried. *Das Königreich Böhmen statistisch-topographisch lexikon*. B. 4. Prag, 1836, s. 289.

Popis Království českého, kde jsou vždy uváděna jména lokalit bilingválně, pouze český název Dolany, příslušná kolonka pro německý přepis je proškrtnuta.⁹³

Z hlediska toponomastického bádání uvádí Antonín Profous, že jméno „Dolany, něm, Dolland [...] je německého původu, jméno Dolan bylo významem spojeno se slovem Land „země“ a dostalo tak tvar Dolland“.⁹⁴ Tedy jediným, kdo se snažil zabývat se toponomastickým vývojem Dolan byl Profous. Na jeho vývod bych si dovolil reagovat v tom smyslu, že Dolany, jakkoliv interpretované v češtině nebo němčině, jsou primárně pojmenovány na základě své zeměpisné polohy, neboť se nacházejí na jih (dolů) od Mladkova, navazující na jeho dolní část, tvoří současně svojí spodní částí hranici panství králického od kyšperského. Hraniční vsí sousedního panství kyšperského je Celné, v pramenech *Zollney*. Spojení se slovem *Land* dle Profouse nevylučuji, ale mnou vyslovená hypotéza je dle místních okolností logičtější. Pokud jsou totiž Dolany od svého vzniku vrchnostenským dvorem, je možno s určitostí říci, že roboty na dvoře byli povinni se účastnit nejen samotní obyvatelé dvora, ale také obyvatelé Mladkova. Představíme-li si nově založený dvůr, prozatím nepojmenovaný, na který se musí docházet dolů, nejspíše podél řeky, úvaha o „práci dole“, kdesi v Dolanech, není úplně beze smyslu. Tolik pro vysvětlení mé výše uvedené hypotézy.

Na konec zde nemohu nezmínit i teorii Vladimíra Šmilauera.⁹⁵ Jeho citovaná práce je pokusem o navázání na dílo Profousovo, dává si za cíl posunout toponomastiku z pomocné vědy historické do věd jazykových, dějepisných a zeměpisných. Šmilauer tvrdí, že místní jméno Dolany (u Mladkova - pro upřesnění) vzniklo přenesením domácího jména. Přenos jmen řadí k „významným faktům topografickým“ a dále uvádí, že [přenášení jmen] je ve starších dobách průvodním zjevem kolonizace, kdy kolonisté nesou s sebou jména své domoviny jako hlemýžď ulitu.⁹⁶ Dolany byly tedy přeneseny „pro starobylost jména; přeneseno od Par nebo Chru.“⁹⁷

---

⁹³ PALACKÝ, František. *Popis království českého*. Praha, 1848, s. 155.

⁹⁴ PROFOUS, Antonín. *Místní jména v Čechách: jejich původní význam a změny*. Díl 1. Praha, 1947, s. 373.

⁹⁵ ŠMILAUER, Vladimír. *Osídlení Čech ve světle místních jmen*. Praha, 1960, s. 284.

⁹⁶ TÝŽ, s. 285 d.

⁹⁷ TÝŽ s. 286. - PAR = z kraje pardubického, CHRU = z kraje chrudimského.

2. MLADKOV A DOLANY V NAŠICH KATASTRECH

2.1 Berní rula

První komplexní soupis rustikální půdy, sloužící jako podklad pro efektivnější výpočet berní byl vypracován v letech 1653 - 1655. V plánu bylo visitovat 18 krajů, v konečném součtu jich však bylo visitováno pouze 17 - Chebsko visitováno nebylo. Daňová politika do poloviny 17. století se běžně opírala o jednotku jednoho „osedlého“, což vedlo dosti často ke zkreslování pravdivých skutečných údajů. Stavům však tento fakt a stav popravdě řečeno vyhovoval a tak stále stavovský sněm odmítal návrhy krále na zaměření země a vznik pravdivých podkladů pro zdanění.

V souvislosti se 30-ti letou válkou, po jejímž skončení král čím dál více zasahoval do berní politiky a vyhlášoval mimořádné (a pro mnohé nespravedlivé) berně, nakonec stavovský sněm povolil a roku 1652 zvolil hlavní komisi, čítající 12 členů (po třech členech z každého stavu), kterou obdařil i potřebnými pravomocemi i pro čas, kdy sněm nezasedal, a nařídil jí sestavit nové krajské role jednotlivých poplatníků na základě vyhotovení nových příznávacích listů.

V letech 1653-1655 tedy vznikl soupis, dnes známý jako berní rula, ale též jako berní rolla nebo *catastrum rollare*.⁹⁸ Pro visitaci hradeckého kraje, do jehož území náleží i panství Králíky, byli vybráni následující členové visitační komise: Kryštof Tengler, opat cisterciáckého kláštera v Plasech, pan Kryštof Karel Přehovský z Kasejovic, rytíř Bernard Šmerovský z Lidkovic a měšťan Maxmilián de Care z Rozenetu, radní Starého Města pražského.

Obsahem ruly, zpracované za vlády Ferdinanda III. Habsburského (vláda 1637-1657), je soupis s uvedením panství (statek, stateček, dvůr), majitele, obec, příjmy, jména, výměry rolí, doby osevu (a zdali se osívá na jaro nebo na zimu), vlastnictví potahu (koní nebo volů), dále chov krávy, jalovice, ovcí a sviní. Někdy bývá u gruntu uvedeno, že kupříkladu vyhořel. Dělení obyvatelstva je provedeno do 3 skupin - a to

---

⁹⁸ ČERVENÝ, Václav - ČERVENÁ, Jarmila. *Berní rula: generální rejstřík ke všem svazkům*. Sv. 1. Praha, 2003, s. 9.

na sedláky, chalupníky a zahradníky, v kolonce k tomu určené se zmiňuje (ale ne vždy) provozování řemesla. Základní početní jednotkou byl osedlý - 1 osedlý = sedlák - tzv. „effective“,⁹⁹ jehož ekvivalentem byl v městském prostředí soused. Nižší kategorií - můžeme-li to tak nazvat, byl chalupník, počítaný za 1/4 osedlého a konečně zahradník, ten se bral jako 1/8 osedlého. Výměrní jednotkou je 1 strych, který je roven 1 jitru.¹⁰⁰ Nutno uvést, že klasifikace do výše uvedených tří berních skupin se prováděla na základě výměry polností rustikálního původu; dominikální půda nepodléhala zdanění (zatím), proto nebyla v soupisech uváděna.

Pro účely této práce se budu zabývat a komentovat pouze soupis pro kraj královéhradecký, kam panství Králíky spadá. Ke královéhradeckému kraji náleží svazky 12 - 15, edičně vydané a zpracované jsou pouze svazky dvanáctý a třináctý (vydány v 50. letech 20. století - avšak neúplně).¹⁰¹ Cenné informace ke králickému panství se nacházejí ve svazku 12.

Jak jsem již shora uvedl, berní rula sama o sobě byla soupisem poddanské půdy. V návaznosti na hlavní téma této diplomové práce, kterým je pokus o rekonstrukci historie vrchnostenského dvora Dolany jsem pochopitelně pečlivě prohledával svazky berní ruly a očekával alespoň zmínku o tomto dvoře. Pochopitelně jsem před samotným bádáním v pramenech prošel i zpracovanou literaturu - v tomto ohledu musím zmínit práci Dr. Karla Doskočila.¹⁰² Ten v rejstříku sice Dolany uvedeny má, nicméně v poznámce se uvádí, že náleží k Mladkovu na panství Králíky, ale "*ves není v rule uvedena, většinou ještě neexistovala*".¹⁰³

Na tomto místě bych s dovolil rozvinout teorii o tom, že pokud se jednalo o vrchnostenský dvůr, s půdou výsadně dominikální, nebylo přece povinností přiznat takové pozemky a platit z nich berni. Je tedy logické, že berní rula takovou půdu neobsahuje a tím prakticky ztrácíme informaci a důkaz o existenci samotného dvora.

---

⁹⁹ Effective - je definicí „skutečného osedlého“ - hospodáře usedlého na gruntu, "*který přes polovici svých rolí vsutku osívá a vrchnosti své robotuje robotou potažní*".

¹⁰⁰ 1 jitro = 3 provazce čtverečné po 52 loktech čtverečných. V dnešních metrických mírách vyjádřeno se jedná zhruba o 0,285 ha. Věrtel je pak definován jako 1/4 korce = cca 719 m².

¹⁰¹ Alespoň základní informace o jednotlivých nevydaných svazcích lze zjistit v úvodním pojednání k edici: *Berní rula 1*, K edici berní ruly, Praha 1950. Odkaz na panství Králíky s. 87.

¹⁰² DOSKOČIL, Karel. *Berní rula: popis Čech r. 1654*. Sv. 2. Praha, 1954, 872 s.

¹⁰³ TÝŽ. s. 772.

V případech jako je tento by snad do určité míry mohl pomoci jiný pramen, který do značné míry doplňuje chybějící údaje v ruli - mám na mysli Soupis poddaných podle víry. Ano, praxe běžně ukazuje, že soupis vyhotovený nikoli pro berní účely, ale pro účely církevního dohledu v roce 1651, do značné míry koresponduje s rulou, tedy co se jmenného soupisu obyvatel týče. Je obrovská škoda, že se právě Soupis poddaných podle víry pro králické panství nezachoval.

Představme se tedy nyní částečný přepis berní ruly pro městečko Mladkov. Musím uvést, že popisky tabulky jsou převedeny do současné češtiny, jednotlivá jména hospodářů, chalupníků a zahradníků jsem transkriboval včetně původního vynechání diakritiky. Domnívám se, že podle záznamů matričních či pozdějších soupisových materiálů na panství bude možno hypotézu o pravděpodobném vzniku Dolan právě na základě jmen hospodářů více rozvést.

Sausedé Effective

	Rolí má		Seje na zimu		na jaře			Potahů		Dobytka chová			
	str.	věřt.	str.	věřt.	str.	věřt.		Chovatí musí	nyní chová	krav	jalového	ovcí	sviní
Jirzik Gepferdt	12	2	1	2	4	-	tkadlec			3	1		
Jirzik Pitsh	13	-	1	-	3	-				2	1		
Krystofa Hopfeder	15	-	1	2	4	-				1	1		
Krystof Lybich	30	-	2	-	10	-	tkadlec	2		7	1		
Bartholomiej Piltz	25	-	-	3	9	-							
týž drží grunt dolní	42	-	2	-	9	-		3	11	4			
Jirzik Hoffe	19	-	1	2	6	2		1	5	4			
Mikulas Kyrchner M.	12	-	1	-	5	-				6	1		
Hendrych Klos	12	-	1	-	4	-	řezník			4	1		
Krystof Hoffe	33	-	2	2	12	2							
týž drží grunt: Oba	26	-	1	2	4	2		3	9	3			
Michal Thyman	18	-	1	2	6	-	tkadlec			6	2		
Mikulas Kirchner St.	50	-	2	2	12	-		4	13	3			
Gristof Hopne mlad.	29	-	1	2	9	2	hospodský	1	6	4			
Jirzik Maywaldt	14	-	1	1	5	-	pekař			5	1		
Kasspar Hybner	7	-	-	3	2	3	obročí			3	1		
Jan Tyman	6	-	-	2	2	2				2			
Jan Kislyng	4	-	-	2	2	-	tkadlec			3	2		
Theodor Ha' man	4	2	-	2	2	-				2			
Jirzik Ottman	2	-	-	2	1	2	polesný			2			

Chalupníci

Krystof Pitsh	3	-	-	2	1	2				2	1		
Krystof Hentwig	4	-	-	1	1	-	krejčí			2			
Jirzik Bawór	2	-	-	1	1	-				1	1		
Jirzik Leipaldt	4	-	-	1	1	-	tkadlec			2			
Jan Linderman	3	-	1		1	2	kovář			1			
Benedykt Kozlyng	3	-	-	1	1	-	tkadlec			1			

Zahradníci

Krystof Nitsch	-	-	-	-	-	-				1			
Lorenz Hoffe	-	-	-	-	-	-				1			
Johan Poys	-	-	-	-	-	-				2	1		
Martin Leipoldt	-	-	-	-	-	-	tkadlec			1			

2.2 Tereziánský katastr

Usnesením království Českého z roku 1706 byl přijat velmi důležitý princip zdanění obou typů pozemků jak půdy rustikální (selské), tak i dominikální (panské). V tom samém roce se započalo s přípravami pro zakládání soupisu obou druhů držby půdy. Roku 1711 stavové vyšli vstříc přání dvora a přijali rozhodnutí o opravě dosavadního katastru, díky němuž byla vytvořena jedenáctičlenná rektifikační komise, která přejala agendu nejvyšších berních úředníků a připravila reformu, která by zaručila spravedlivější rozdělení daně mezi poddané.¹⁰⁵ Komise hodlala zahrnout do příznání i půdu dominikální, což bylo na tehdejší dobu nemyslitelné. Proto se vrchnost logicky postavila proti vyhotovení soupisu panské půdy a vláda musela částečně ustoupit. Vrchnostenská příznání však nakonec v roce 1713 prosadila, ale v instrukci vydané o rok později stanovila, že příznání nejsou určena pro kontribuce, ale mají sloužit pouze přesnějšímu vymezení hranic mezi majetky rustikálními a dominikálními.

Vrchnost si také mimo jiné vymínila, že soupis dominikální půdy musel být oddělen od rustikálního katastru a pojmenován *Exaequatorium dominicale*, protože stejné pojmenování jako u rustikálního katastru by vzbudilo u šlechty veliký odpor. Za zmínku jistě stojí, že půda zapsaná v *exaequatoriu* měla tu zvláštnost, že se směla zapisovat do desk zemských.¹⁰⁶

~ oOo ~

V dominikálních záležitostech měla vrchnost za povinnost uvést rozlohy a kvalitu půdy za každý dvůr, v rustikální části katastru pak měla být uvedena jména hospodářů stejně jako tomu bylo v Berní rule.¹⁰⁷

¹⁰⁴ NA Praha, Berní rula č. 12, městys Wiegstadt (Mladkov), fol. 1256-1258.

¹⁰⁵ BUMBA, Jan. *České katastry od 11. do 21. století*. Praha, 2007, s. 29.

¹⁰⁶ Též daňové vyrovnání; spočívalo v tom, že dominikál byl zatížen o 8^{1/3} % nižší daní než rustikál.

¹⁰⁷ TÝŽ. s. 35.

Na základě rozboru pramenů nalézajících se ve složce katastru zvaného Tereziánský, je možno rekonstruovat podobu dvora Dolany již v roce 1714.¹⁰⁸ Jak známo, tento katastr nebyl vypracováván najednou, nýbrž po částech, přičemž raná fáze začíná již v roce 1713; pozdní fáze končí 90. léty 18. století. Základním materiálem jsou *fasse* a *tabelly*, psané německy, zhotovené do předepsaných tabulek. Kromě přiznání pozemkového majetku a jeho výnosu, lze také nalézt také duchovenské *fase kolatur*, ale také přiznání poddaných, kde je uváděno jméno hospodáře každého gruntu. Pro náš účel je velmi důležitá tzv. *Bekantnis Tabella*,¹⁰⁹ která předesílá seznam všech dvorů a realit althannovského vrchnostenského panství Králíky. Nutno předeslat, že uvedená *tabella* je přípravným dokumentem, jehož obsah pak následně nekoresponduje s pozdější oficiální verzí katastru. Z tohoto dokumentu je patrné, že králícké panství tvořilo 6 dvorů – jmenovitě dvůr *Grullicher*,¹¹⁰ *Untererlitzer*,¹¹¹ *Mittellipker*,¹¹² *Untterlipker*,¹¹³ *Lichtenauer*¹¹⁴ a *Dollander*.¹¹⁵

Co se velikosti týče, můžeme konstatovat, že dvůr Dolany náleží svojí rozlohou – bráno k září roku 1714 – k nejmenším co se pozemků luk dotýká. Jedná se o údaj 57 vozů otavy. v rozloze polí se řadí na místo předposlední, s rozlohou 195 strychů¹¹⁶ 3 jitra. Z tohoto obdělávaných bylo 98 strychů, zbytek – tedy 97 strychů a 3 jitra leželo ladem. Na zmíněných rozlohách bylo 5 pozemků, jejichž přesnou polohu bohužel neznáme – jediným údajem jsou nám alespoň přibližné lokace, uvedené na *Bekantnis Tabelle* v seznamu dvorů.

~ oOo ~

---

¹⁰⁸ NA Praha, Tereziánský katastr – dále jen „TK“ Hradecko, č. 16, panství Králíky, spis 10/1.

¹⁰⁹ viz výše, *Bekantnis Tabella, für die, im Königgratzer Krays Liegende Hochgraftl. Althannische Herrschaftl Krulich Ratione Dominy deren darbey befindlichen Mayerhofen und realitäten*, Grulich, 10 September 1714.

¹¹⁰ d. králícký

¹¹¹ d. dolnoorlický

¹¹² d. prostřednolipský

¹¹³ d. dolnolipský

¹¹⁴ d. lichkovský

¹¹⁵ d. dolanský

¹¹⁶ též jitro = 12 záhonů – dva záhony = 15 brázd

Srovnáme-li informace z přípravných protokolů katastru (r. 1714) a oficiálním výkazem (r. 1748) – kupříkladu v edici dominikálního majetku,¹¹⁷ najdeme několik rozdílů. Během cca 35 let se panství rozšířilo o 1 dvůr – a to sice dvůr činžovní.¹¹⁸ Dolanský dvůr byl zařazen v 8 bonitní třídě, což v dle bonifikace půdy znamenalo nejmenší úrodnost. V praxi se taková úrodnost nechá vyjádřit poměrem zasetého ku sklizenému – a to v případě Dolan, ale vlastně celého panství Králíky (s výjimkou Prostřední Lipky, kde byla bonitní třída 7) bylo 1 : 2,5. Dominikální část Tereziánského katastru uvádí v roce 1748 u Dolan rozlohu 100,3 strychů polí k tomu ladem ležících 96 strychů a 57 vozů otavy, z čehož lze vyčíst mírný nárůst orbou obdělávané půdy.¹¹⁹

Pokud se podíváme do rustikální fáse Tereziánského katastru, pochopitelně zde nenajdeme záznamy o vrchnostenských dvorech, neboť ty byly zásadně v držení vrchnosti, nicméně můžeme alespoň s určitostí říci, že Mladkov byl již v době sestavování katastru městečkem, kde k roku 1748 hospodařilo 27 hospodářů, přičemž rozloha gruntů 12 z nich byla mezi 5,1 a 15 strychy – tyto je možno řadit mezi chalupníky, následují 2 hospodáři s rozlohami polností mezi 15,1 a 30 strychy a konečně 1 sedlák s rozlohou mezi 30,1 a 60 strychy. Dalšími užitečnými ukazateli mohou být i počty domů a robotní povinnosti. Mladkov má k roku 1748 dohromady 18 domů, jejichž obyvatelé nejsou vázání robotními povinnostmi napevno, ale robotují na základě panských dvorů. Jak ale vrchnost sděluje, robotní povinnosti nikdy nepřekračují množství schválené císařskými patenty.¹²⁰

---

¹¹⁷ BURDOVÁ, Pavla et al. *Tereziánský katastr český*. Svazek 3, dominikál. Praha, 1970, s. 174-175.

¹¹⁸ viz výše

¹¹⁹ Systém bonitních tříd popisuje BURDOVÁ, Pavla et al. *Tereziánský katastr český*. Svazek 3, dominikál. Praha, 1970, s. 13., kde první třída vykazovala sklizeň ve výši šestinásobku výsevu a poslední, osmá třída, pouze dvaapůlnásobek.

¹²⁰ CHALUPA, Aleš et al. *Tereziánský katastr český*. Svazek 1 (kraje A-CH), rustikál. Praha, 1964, s. 256-257.

2.3 Josefínský katastr

Josefínský katastr můžeme ve vztahu k vrchnosti prohlásit za konečný nástroj, kterým byly setřeny rozdíly mezi půdou rustikální a dominikální. Panská, čili dominikální půda, byla měřena za naprosto stejných podmínek jako poddanská a zdaněna stejnou měrou podle stejných zásad. Na základě císařského patentu z 20. dubna roku 1785 bylo stanoveno, že každá země, obec a držitel půdy má přispívat na úhradu státních výdajů. Příspěvek byl vypočten z výměry půdy a čistého výtěžku z ní. Právě tímto způsobem se měl odstranit rozdíl mezi půdou rustikální a dominikální.¹²¹

Do katastru byla proto zahrnuta jen půda zemědělská jako pole, louky, pastviny, lesy a vinice. Ostatní půda, ze které nevzcházela žádná produkce – tím jsou míněny řeky, potoky, cesty a půda ležící ladem (též označovaná jako *placy neužitečný*) – byla až na některé výjimky vynechána. Protože katastr měl být univerzální pro všechny země mocnářství, musely se nutně změnit i měrné jednotky prostorové. Bylo upuštěno od tradičních korců a měřic a přešlo se na jitra – tak zvaná Vídeňská jitra (*Wiener Joch*).¹²² Oproti dříve sestavovaným soupisům ku zdanění (viz předcházející katastry) se zde, v Josefínském katastru, zavedl nový pojem tzv. „katastrální obce“ – jednotka, která platila až do roku 1927. Katastrální obec spojovala mnohdy i několik vesnic (či vesniček včetně samot), do jednoho berního celku. Nejnižší daňovou jednotkou byla nově stanovena parcela – dříve označovaná topografickým číslem (*Nro. Toppo*) – nyní označovaná číslem parcelním.¹²³ Změny v číslech – i když nutno podotknout, že proběhly dříve, než byl sestavován katastr Josefínský, se udály i v číslování domů. Již od roku 1770 platící dekret Marie Terezie doznal praktického naplňování právě v časech přípravy uvedeného katastru. Systém číslování byl nejčastěji následující: Domy se začaly počítat z pravé strany při vjezdu do vsi, pokračovalo se usedlost od usedlosti až na druhý konec vsi a zpátky. Známý jsou ale i případy, kdy číslování domů *Numery conscriptionis* začínalo nejnižším číslem u vrchnostenského sídla, případně u místní hospody nebo též u fary.

---

¹²¹ BUMBA, Jan. *České katastry od 11. do 21. století*. Praha, 2007, s. 41.

¹²² 1 jitra = 1600 sáhů

¹²³ TÝŽ. s. 43.

Lze říci, že každý nově představený způsob evidence půdy – tím méně katastr – čili soupis půdy pro její (čím dál) efektivnější zdanění s sebou přinášel nové a nové požadavky. V pravdě revolučním krokem k tomu, jak docílit toho, aby Josefínský katastr byl opravdu obrazem skutečného stavu krajiny, co se rozlohy a využití půdy týče, bylo vyhlášení pravidla, které znělo ve smyslu "*kdo zatají půdu nebo zkreslí výnos z ní a bude udán – tak na základě potvzení při šetření bude tato půda udanému odňata a dědičně darována udávajícímu*". Kromě toho byla nejdříve samozřejmě vyhlášena amnestie pro ty, kteří se zamlčení nebo zkreslení dopustili při předchozích soupisech.¹²⁴ A tak se stalo, že od 1. listopadu roku 1789, kdy vstoupil josefínský katastr v platnost, se rozloha zvětšila a to o 60% berní půdy oproti předchozímu katastru.¹²⁵

Bič na šlechtu v podobě zdanění veškeré půdy ale neměl dlouhého trvání. Po smrti Josefa II. roku 1790 se šlechta domohla u Leopolda II. zrušení nepohodlného katastru a přechodu k méně bolestnějšímu *exaequatoriu dominicale* z předchozího katastru tereziánského. Nově naměřené hodnoty ale již nešly žádným způsobem zatajit a proto 1. srpna 1893 vstoupil v platnost opravený katastr (tzv. Tereziánsko-Josefský), který měl základ katastru tereziánského s číselnými podklady katastru josefínského a zůstal v platnosti až do zavedení propracovaného katastru stabilního, v polovině 19. století.¹²⁶

~ oOo ~

Josefínský katastr, respektive měření pro tento katastr, bylo pro Mladkov započato dne 30. června roku 1785. Měření bylo prováděno standardním způsobem, za spolupráce dnešními slovy řečeno šestičlenného týmu. Hlavními a za správnost měření odpovědnými osobami byli *Joseph Kaschka* a *Franz Katzer*. Členy výboru, či komise (*Ausschuß*) byli mladkovští sedláci *Joseph Kindler*, *Franz Schlitter*, *Gristoph Guttig* a *Augustin Heber*. Komplex městečka Mladkova byl

---

¹²⁴ BUMBA, Jan. *České katastry od 11. do 21. století*. Praha, 2007, s. 41.

¹²⁵ TÝŽ. s. 45.

¹²⁶ TÝŽ. s. 46.

rozdělen na trati¹²⁷ (*Flur, Fluren*) – zpracování – čili sepsání parcelních čísel, vlastníků a výměr na jednom obecním katastru trvalo zhruba 4 dny. Po intenzivní, necelé měsíční práci, byl soupis hotov, datace na závěr práce uvádí datum 22. července 1785.¹²⁸

Co se struktury zápisu v katastru týče, nejprve se uvádí údaj o nemovitosti, tzn. jméno hospodáře a číslo domu. Údaj na následujícím řádku pak uvádí náležitosti polnosti nebo louky, kde je rozlišeno, zda parcela podléhá obecní dani (*Gemeindzins*) nebo ne. Rozměry pozemků jsou v našem případě uváděny v délce a šířce, vyjádřené v jednotce jednoho sáhu.

2.3.1 Mladkov a Dolany očima Josefínského katastru

Soupis neboli katastr městečka Madkova (*Markt Wichstadt*), vyhotoven v létě 1785, dělí městečko na tzv. *Fluren* (čili tratě), jak je již výše uvedeno. Hlavní částí, čítající 193 položek jak parcel domovních, tak parcel luk (*Wiesen*), polí (*Ackern*), lesů (*Waldungen*) a pastvin (*Hutweiden*) je tzv. *Ortsplatz Flur*,¹²⁹ na jehož začátku je pod číslem 1 zápis: „*Der Ortsplatz in diesen Gemeinde ist aufbruhsbar*“ a pod číslem 2: „*Pfarrhaus Haus No. 1.*“¹³⁰. Je tedy zřejmé, že při udělování čísel konskripčních, postupovala komise zcela standardním způsobem číslování jednotlivých domů. O této problematice bude dále v textu ještě obšírně pojednáno, zvláště v případě Dolan. Podle hustoty domů a parcel je jisté, že *Ortsplatz Flur* je skutečným srdcem městečka Mladkova.

V pořadí druhou tratí je 2. *Flur – Scheibe genannt*,¹³¹ jejíž hraniční opis je následující: „*Diese nimmt den Anfang bei der Pettersdorfer Strasse links an der Gränze; und endiget sich bei der Grulicher Strasse rechts*“. To znamená, že tato část popisuje pás, táhnoucí se po severovýchodní straně masívu nad dnešním Mladkovem (začíná

¹²⁷ *Flur* – možno přeložit jako „hon“ nebo jako „pozemkovou trať“. Pro tuto práci volím termín trať.

¹²⁸ NA Praha, fond Josefínský katastr, panství Králíky, kniha č. 587, nestr. Pozn. jména transkribuji a ponechávám je v původní formě.

¹²⁹ *Ortsplatz* = tzv. místní plac, tj. zastavěný prostor vesnice... BOHÁČ, Zdeněk. Katastry, málo využitý pramen k dějinám osídlení. In *Historická geografie* 20. Praha, 1982, s. 19.

¹³⁰ NA Praha, fond Josefínský katastr, panství Králíky, kniha č. 587, nestr.

¹³¹ Otázka překladu je v tomto případě velmi sporná (*Scheibe* = terč, tabule, tabulka, skýva, plástev aj.), neboť tato strana je v současnosti nazývána jako Hraniční kopec, jehož jednou částí je i tzv. „Pískavý borek“ – vzniklo nejspíše díky poloze na návětrné straně kopce.

přibližně pod Adamem a táhne se směrem ke Králíkám). V této trati je 53 položek a ponejvíce se jedná o pole, louky, méně již pastviny, náležející sedlákům z městečka. Zvláštností je *Herrschaftliche Ackestück* na parcele číslo 225, o rozměrech 97 x 72 sáhů. Jedná se o pruh pole mezi polnostmi sedláků, bez logické vazby k ostatnímu vrchnostenskému majetku. Obytný dům v této druhé části není žádný.

Počínaje pořadovým číslem 247 začíná 3. *Flur – Schafferey genannt*.¹³² Hraniční vymezení je následující: „*Diese fängt an bei der Grulicher Strassen links, und gehet rechts am Strassenfluß hinaus bis an die lichtenauer Gränitz*“. Z čehož je jednoznačně patrné, že se tato topografická jednotka stáčí od králického směru a tak říkáje obepíná Lichkov. Stejně jako ve druhém, tedy předchozí topografickém celku, skládá se tento pouze a výhradně z hospodářských parcel – polí, luk a pastvin. A nutno říci, že tato trať je velmi malá, neboť čítá pouze 13 parcel.

Oproti tomu 4. trať *Boden genannt*¹³³ má parcel o poznání více, přesněji 33. Její poloha je vystižena takto: „*Diese fanget an über dem Strassenfluß Erlitz beim herzschaftl. Wald Mühlberg genannt; und gelegt rechts am Strassenfluß hinunter bis and die zollneyer Granitz*“. Je potřeba říci, že od čísla 271 až do čísla 293 se informace o domech a parcelách týkají právě vrchnostenského dvora Dolany. Tedy i popis topografické jednotky tomu odpovídá, tvar tratě de facto kopíruje tok řeky Orlice. Kompletní přepis dolanských parcel je možno nalézt dále v příloze.¹³⁴

5. *Flur Niederfreüd genannt* je svojí rozlohou nejmenší ze všech topografických částí katastru Mladkova. Skládá se ze 4 nevelkých parcel obecních polí, nacházející se těsně u řeky Orlice, vedoucí až k hranicím s panstvím Kyšperk.¹³⁵ („*Diese nimmt den Anhang links am Strassen Erlitz und rechts gehet solche bis and die geyersberger Strassen*“).

V současné době pás lesa na kopci mezi Celným a Mladkovem, rozkládající se na levé straně proti proudu Tiché orlice, nese jméno Šibeniční vrch neboli "Šibeničák", jak říkají místní obyvatelé. V zásadě jde o přenos historického jména tohoto místa – *Galgenbergu*. Šestá trať je téhož jména – *Galgenberg gennant*. „*Diese fängt an bei Geyersberger Strasse links, und lauft rechts bis an die senftenberger Strasse*“. V časech

---

¹³² Lze přeložit jako „Šafářství“.

¹³³ Možno přeložit jako „Spodek“ – myšleno spodek celkového katastru městečka.

¹³⁴ Příloha č. 3A a 3B, NA Praha, fond Josefínský katastr, panství Králíky, kniha č. 587, nestr.

¹³⁵ Geyersberg – Supí hora = Kyšperk

provádění měření však les představovala pouze 1 parcela (les zvaný *Winderstichten*) s výměrou 6686 sáhů a zbylých 34 parcel, převážně pastvin. Polností nebylo zdaleka tolik, a to z důvodu poměrně značného sklonu svahu.

Sedmá trať *Kirchenberg genannt* – (parcely 339 – 409) jejíž rozloha je popsána takto: „*Diese entstehet an der Senftenberger Strassen links; und erstreckt sich bis an die Pettersdorfer Gränze rechts*“, navazuje na Šibeniční vrch, opisuje jej ze žamberecké strany a končí prakticky až u Petrovic. Zde je potřeba upozornit, že se v případě *Pettersdorfu* jedná nikoli o Petrovice (nynější České Petrovice - *Tschechische Petersdorf*), nýbrž o Petrovičky (původně *Deutsch Petersdorf*). Zvláštní je, že se již zde objevuje zmínka o městě Žamberku, alespoň tedy co se směru polohy zdejších míst týče. Spíše bych očekával odvolání se kupříkladu na Klášterec nad Orlicí, který je bezesporu blíže orientaci daného terénu. Z uvedení města Žamberka lze tedy jednoznačně usuzovat jeho existenční významnosti i pro obyvatele jiného panství (jak známo, Žamberk byl správním centrem panství Geyersberského čili Kyšperského, jež patřilo na počátku 18. století hraběti Janu z Harrachu, posléze Janovi a pak též Terezii z Bredy).¹³⁶ Z celkového počtu 70 parcel, je v této trati většina polností, které náleží nejčastěji největším sedlákům Mladkova, mezi než patří *Michael Kindler*, *Gristoph Guttig*, *Joseph Schubert* a *Franz Frankenz*. Lze to poznat podle příslušnosti pole k domu. Tito sedláci mají totiž velmi nízká čísla popisná (konskripční). Část polností dále náležela Mladkovu (3 parcely) a faře (také 3 parcely) a součástí byl i vrchnostenský les o rozloze 46125 sáhů.¹³⁷

---

¹³⁶ SOMMER, Johann Gottfried. *Das Königreich Böhmen statistisch-topographisch lexikon*. B. 4. Prag, 1836, s 290.

¹³⁷ NA Praha, fond Josefínský katastr, panství Králíky, kniha č. 587, nestr.

2.4 Stabilní katastr

Katastr zvaný Stabilní, zpracovávaný v monarchii v letech 1817 - 1843, můžeme směle nazvat plodem osvícenství v jeho pravém slova smyslu. Plodem, jemuž by dán základ již před rokem 1718, ovšem v monarchii implementován až v první třetině devatenáctého století. Základním kamenem byl císařský patent z roku 1718, na základě kterého byl v Lombardii vyhotoven tzv. milánský katastr (*Censimento milanese*)¹³⁸. Principem bylo vyhotovení mapy pro každou obec, do které měly být zakresleny všechny pozemky. Už v tomto ohledu můžeme tedy sledovat rozdíl oproti předchozímu katastru josefínskému, který se zdál jakkoli propracovaný, nicméně postrádal, jak se později dozvíme, (nejen) grafické vypracování.

Snad poučen z ne příliš technicky dokonalého provedení katastru josefínského, nebo na základě dobrých zkušeností ze sto let fungujícího zpracování a efektivního zdaňování díky katastru v Lombardii, se rozhodl císař František I. patentem z roku 1817, v němž shrnoval závazná pravidla, dát základ novému katastru, nikoli pojmenovaného podle jeho samotného, nýbrž ještě velkoryseji – totiž stabilní. Ano, stabilní katastr má základ ve stabilitě, přesnosti a neměnnosti.

~ oOo ~

Základem bylo totiž vyměřování, výpočty a celkové zpracování údajů na vědeckých základech. Cíl všeho snažení tkvěl nikoli v přesném poznání území, ale v dokonalejších a efektivnějších způsobech, kterak získat přesná data a podklady pro pozemkovou daň, jež měla být a následně byla vypočtena podle plochy pozemku a čistého výnosu z něho. Tak zvaný čistý výnos, jak jej definoval císařský patent z roku 1817, byl takový výnos, který držitel pozemku dosáhl v roce průměrné úrodnosti, při obvyklém obhospodařování – po odečtení všech nutných a v daném místě obvyklých nákladů na osetí a zpracování půdy, dále opatrování plodin, jejich svážení a podobně. Za určení výnosu byli zodpovědní lesní a zemědělské odhadní komisaři, dozírání odhadními inspektory. V praxi se srovnávaly výnosy mezi sousedními

---

¹³⁸ BUMBA, Jan. *České katastry od 11. do 21. století*. Praha, 2007, s. 56.

obcemi, kdy se rozdíly měly vyrovnávat. To se sice podařilo, ale mezi dalšími obcemi navzájem byly leckdy propastné rozdíly, díky nimž se projekt vceňování pozemků do jakostních tříd v roce 1849 ukončil a systém kontingentované pozemkové daně (tedy povinného podílu na tom, co se mělo odvést) byl nahrazen systémem kvótovým, čili byla stanovena jednotná kvóta odvodu daně v procentech.¹³⁹

Rozdělení pozemků, které bylo pro vceňování klíčové se v zásadě dělilo na pozemky daně prosté, jako pozemky hospodářsky nevyužitelné či neplodné, cesty, veřejné silnice, vodní toky, průplavy, skály a mj. hřbitovy a dále na pozemky dani podrobené, čili pole/role (*Ackern*), louky (*Wiesen*), vinice (*Weingarten*), pastviny (*Weiden* nebo též *Hutweiden*) a lesy (*Waldungen*). Měrnými jednotkami zůstávají i nadále jitra a sáhy, výnosy jsou počítány ve zlatých a krejcarech.¹⁴⁰

~ oOo ~

Oproti všem předchozím katastrům popisového a soupisového charakteru usedlostí a pozemků byla nyní použita na tu dobu nejmodernější technika, pracující na základě trigonometrického měření, která spolu s pečlivým zakreslováním (vedle tradičního soupisu) měla dokonale zmapovat území monarchie. Hranice katastrálních obcí byly převzaty podle josefínského katastru, přičemž jednotlivé pozemky obdržely nová parcelní čísla. Na rozdíl od josefínského katastru, tabelární přehledy vceňovacího operátu stabilního katastru zahrnují podrobná šetření celkem v 8920 obcích v Čechách.

Systém měření je z dnešního hlediska v některých ohledech podobný, ve většině ale naprosto nesrovnatelný. Před započítáním mapování stabilního katastru, Čechy 1824 - 1843, Morava 1824 - 1836, musely být držebnostní hranice dva týdny před podrobným měřením označeny tak zvanými mezníky a to buď kameny nebo

---

¹³⁹ Ta se rovnala 16% z katastrálního výtěžku. K základu daně byla posléze přidána tzv. třetinová přírážka, díky které se sazba vyšplhala na 21^{1/3}%. V roce 1863 stoupl daňový zatížení díky nesrovnalostem v unifikaci katastrálních výtěžků již na 26^{2/3}%.

Stabilní katastr: Obraz zemědělství v Čechách v polovině 19. století, z pohledu oceňovacího aparátu. Praha, 1969, s. 20.

¹⁴⁰ Pro zajímavost uvádím srovnání úřední čisté výnosy definované pro jednotlivé země Monarchie. Jedná se o čistý průměrný výnos všech kultur a tříd na jedno jitra plochy. Štýrsko: 2 zl. 1^{3/4} kr., Dolní Rakousy: 4 zl. 7^{1/2} kr., Horní Rakousy: 4 zl. 8^{1/2} kr., Morava: 5 zl. 6^{1/2} kr., Království České: 5 zl. 72 kr.

kůly. V této souvislosti se udává, že při osazování mezníků na katastrální hranici býval několika vybraným bystrým a zdravým chlapcům udělen citelný výprask, tak zvaný pardus. Psychologický účinek měl být údajně stejný jako u římských obřadů, díky tomuto mimořádnému osobnímu prožitku si účastník místo trvale podržel v paměti.¹⁴¹

2.4.1 Technické inovace při sestavování katastru

Pojďme nyní spíše k technické stránce věci (měření), která je o mnoho zajímavější než nesmyslnosti kolem vštípení si polohy hraničního mezníku bitím rákoskou... Tedy zaměřování pro vyhotovení mapy, jež byla nedělitelnou přílohou stabilního katastru, se nově dělo pomocí triangulační sítě, jak již bylo uvedeno.

V praxi se jednalo o vytvoření triangulační sítě na fundamentálních listech – pro představivost se jednalo o vynesení souřadnic v body, které, jsou-li pospojovány, tvoří trojúhelníkovou síť. Na každém fundamentálním listu, je zobrazeno území o rozloze 5x4 míle a to v měřítku 1:57 600. Běžně se vytvářela triangulační síť I. a II. řádu, posléze byl přidán (pro větší přesnost – díky většímu počtu opěrných bodů) III. a IV. řád. Protože se muselo logicky postupovat od větších územních jednotek k menším, musely být jako základ národních sítí ustanoveny základní body, od kterých se začaly síťové soustavy vynášet. Rakousko-Uherská monarchie měla díky své rozloze 10 souřadnicových soustav, země Česká byla formována třemi body. Ten první ležel v dnešním Německu na vrchu Gusterberg, druhý tvořil vrchol věže chrámu sv. Štěpána ve Vídni a třetí ležel na vrcholu kopule hvězdárny Gellerttheyy v Budapešti.¹⁴²

---

¹⁴¹ HÁNEK, Pavel. K historii mezníku. In *Geodetický a kartografický obzor*, 40/82, 1994, č. 6, s. 131-132.

¹⁴²BUMBA, Jan. *České katastry od 11. do 21. století*. Praha, 2007, s. 56.

Při zaměřování byly používány takové vymoženosti jako teodolity,¹⁴³ mechaniků Reichenbacha, Utzschneidera, Frauenhafa a dále též přístroje zkonstruované na půdě vídeňského polytechnického ústavu pány mechaniky Starkem a Jaworským. Grafická triangulace byla v terénu prováděna za pomoci tak zvaného měřičského stolu, typu Marioni, jež byl později díky své zastaralosti nahrazen systémem *Krafft*. Principem obou způsobů byla metoda grafického promítání na desce stolu, kde byl záznam zanesen za pomoci buzoly, libely (vodováhy), měřičského řetězce nebo latě (sloužících ke zjištění reálné vzdálenosti) a dioptru. Zpočátku byly stoly vyrobeny ze dřeva, později byly desky skleněné.

~ oOo ~

Tímto způsobem bylo na Moravě, ve Slezsku a v Čechách zaměřeno v letech 1824 - 1843 dohromady 12 696 katastrálních obcí, o rozloze 7 982 800 hektarů a počtem úctyhodných 15 359 513 parcel. Finální zobrazení bylo provedeno na téměř 50 000 mapových listech, nalepených na tvrdém papíru o velikosti 65,85 x 52,68 cm, ponejvíce v sáhovém měřítku 1:2880 (kdy 1 palec = 40 vídeňských sáhů),¹⁴⁴ v případě center měst i v měřítku podrobnějším, 1:1440 nebo 1:1720.

Mapy jsou kolorované a jsou na nich zachyceny jednotlivé objekty ve vsi, názvy tratí, jména majitelů, parcelní čísla (rumělkou pozemkové parcely a tuší stavební) a popisná čísla domů. Jsou vybarveny následujícím způsobem: Modrá barva označovala toky, rybníky, jezera, hnědě byly zakresleny silnice, cesty a prostranství. Růžová označovala železniční pozemky. Domy a objekty byly rozlišeny podle toho, byly-li zhotoveny z kamene či cihel (červená), nebo z hořlavých materiálů (dřevo, sláma, hlína - žlutě). Zahrady při domech, sady (označeny navíc symbolem stromu) a kvalitní louky byly znázorněny sytě zelenou barvou, zatímco většina pastvin a lad (graficky znázorněny symbolem trávy) byla světle zelená. Lesy

---

¹⁴³ Teodolit = přístroj na přesné měření a vytyčování vodorovných a výškových úhlů. Skládá se ze podložky, ve které je pouzdro vertikální osy teodolitu, na podložce se nacházejí tři vyrovnávací šrouby, pomocí kterých horizontujeme přístroj. Na spodní části tzv. *limbu*, je úhlová stupnice vodorovného kruhu a horní část tzv. *alhidáda*, která je otáčivě uložena proti limbu, na které jsou čtecí znaky vodorovného kruhu – tzv. alhidádová libela s nosníkem dalekohledu, vybaven ložiskem k jeho otáčení. *Ottův slovník naučný*. Díl XXV. Praha, 1906, s. 334-337.

¹⁴⁴ BUMBA, Jan. *České katastry od 11. do 21. století*. Praha, 2007, s. 68.

byly označeny šedou barvou a graficky symbolem jehličnatého stromu. Orná půda byla vybarvena žlutohnědou barvou. Celkově byly mapy vyhotoveny ve vícero výtiscích, kdy jeden byl použit jako podklad pro následné reambulace, do něhož byly indikovány změny přímo v terénu - tedy hovoříme o tzv. indikační skizze, další výtisk patřil vrchnosti nebo mohl být přílohou veřejných knih a konečně nejdůležitější kopie, tzv. „povinný císařský otisk“ neboli (*Kaserpflichtexemplare*), který byl zasílán vídeňské dvorní komisi.¹⁴⁵

2.4.2 Přejít k metrickým mírám

V souvislosti s mapovacími a přepočítacími pracemi je potřeba zmínit ještě jednu velmi důležitou věc, a tou byl přechod od sáhových k metrickým délkám. Problematika unifikace měr a vah však nebyla otázkou jen poloviny 19. století. Její kořeny lze spatřovat již na konci 18. století, přesněji v roce 1791, kdy Francouzské národní shromáždění založilo Všeobecnou komisi pro míry a váhy, jejímž úkolem bylo vytvořit jednotný systém měr a vah na věky a pro všechny národy. Základem měla být jednotka, odvozená z přírody a tak se také stalo, neboť novou jednotkou byla určena desetimiliontá část kvadrantu zemského (čili délka poledníku od rovníku k pólu). Měření zajisté nebyla snadná, nicméně již v roce 1799 se dílo zdařilo a výsledná délka (po nutných výpočtech) byla na základě návrhu poslance Prieura nazvána metr.

Následně byla téhož roku vyrobena platinová tyč (velikosti metru) s přesností na 0,01 mm, která byla na území Francie prohlášena za jednotku délkové míry. Zavedení však nebylo v zemi zrození - tedy ve Francii - zpočátku úspěšné a povinně se metr začal používat až v roce 1840. To sice v monarchii ještě probíhalo mapování stabilního katastru, nicméně novou jednotkou ohroženo nebylo, neboť ta jej uzákonila až v roce 1871 s povinností používání od 1. ledna 1876.¹⁴⁶ Jak bylo již

---

¹⁴⁵ Císařské otisky Stabilního katastru jsou v současné době uloženy v Zeměměřičském úřadu v Praze.

¹⁴⁶ Pro zajímavost. Národní prototypy, které v 70. letech 19. století obdržela monarchie pro Čechy a Moravu zvláště, měly výrobní čísla 15 a 19. Po osamostatnění a vzniku Československa, přistoupila oficiálně republika k metrické konvenci v roce 1922 a prototyp metru číslo 7, jež je uložen v trezoru Metrologického ústavu v Praze při teplotě 0°C, získala až v roce 1928. Jeho délka je 1 m + 0,16 μm ± 0,1 μm.

uvedeno, použití nové jednotky neovlivnilo hlavní práce na stabilním katastru, ale pouze následné reambulance, čili doplnění, jak operátu měřičského, tak písemného, v letech 1869 - 1881. Pro nové záznamy bylo využito koeficientu 1 : 1,896484 v poměru metru ku vídeňskému sáhu.¹⁴⁷

Výchozími dokumenty pro výzkum Dolan a Mladkova jsou písemné materiály (operáty) Stabilního katastru, spolu s tzv. indikační skizzou. Obojí je uloženo v Národním archívu v Praze.¹⁴⁸ Jazyk dokumentu je pouze německý, text byl vpisován do předtisknutých listů. Jak v případě *Bauparzellen Protocolu*, tak v případě *Grundparzellen Protocolu*, dokumentujících stav v roce 1840, se nejedná o čistopisné exempláře. Důkazem tohoto jsou přípisky na levé straně tabulky, ve sloupci poznámek *Anmerkung*, pocházející z let 1856 a 1858, odkazující buď na *Einschaltungs Protocol* nebo *Löschungsverzeichnis*.

Jako ukázkou zápisu, ale zejména pro další badatelské využití, jsem provedl přepis stavebních parcel Mladkova včetně Dolan, tzv. *Bauparzellen Protocolu* - viz příloha č. 4¹⁴⁹ a dále pak pouze přepis parcel s pozemky užitkovými (*Grundparzellen Protocol*) - viz příloha č. 5.¹⁵⁰ S odkazem na další odstavce, bude tento materiál dále zpracován a vývody zaneseny do odpovídajících kapitol.

Pro účely této diplomové práce, jejíž tematikou je zmapování vrchnostenského dvora Dolany, je zde zařazena i indikační skizza (příloha č. 6),¹⁵¹ ve které je barevně (mojí vlastní barevnou typologií) označena rozparcelovanost vrchnostenského dvora z roku 1835. Situace je zakreslena do skizy, jejíž výsek pokrývá část Mladkovského katastru *Boden* (viz dělení na obecní katastry/tratě platné již od josefínského katastru) a samotné Dolany. Majetek každého nájemce je vyznačen jednou barvou,

---

¹⁴⁷ SOkA Ústí nad Orlicí, mezifondová sbírka kronik, kronika města Mladkova, s. 268-269.

¹⁴⁸ NA Praha, fondy SK (Stabilní katastr) kraje královéhradeckého, inv. č. 531 a IS (Indikační skizza) kraje královéhradeckého, inv. č. 531.

¹⁴⁹ NA Praha, fond SK královéhradeckého kraje, inv. č. 531., kniha *Bauparzellen Protocol*, přepisuji pouze záhlaví protokolu a jeho poslední stranu s parcelami Dolan.

¹⁵⁰ NA Praha, fond SK královéhradeckého kraje, inv. č. 531., kniha *Grundparzellen Protocol*, přepisuji pouze záhlaví protokolu a jeho poslední stranu s parcelami Dolan.

¹⁵¹ NA Praha, IS královéhradeckého kraje, inv. č. 531.

podrobnější rozlišení využití půdy je provedeno pomocí šrafování. Vysvětlivky k mapě jsou její součástí.

Podle mého názoru je stabilní katastr svým provedením jak v soupisové, tak hlavně ve své grafické podobě neocenitelným informačním zdrojem k hospodářským a potažmo i sociálním dějinám. Na jeho základě proto bude následovat analýza získaných informací, jež budou sloužit k vytvoření představ o životních a existenčních podmínkách obyvatel Dolan. Podrobnosti a výsledky jsou obsaženy v kapitolách věnovaných hospodářství v Dolanech a v soupisu nemovitostí Dolan, včetně historie jejich držby.

2.5 Dolany v topografických pramenech

2.5.1 Obecný úvod

Před samotným přehledem jednotlivých topografických pramenů, na nichž je zobrazen dolanský dvůr, potažmo Mladkov, je potřeba vysvětlit nejprve základní terminologii a dále provést malý exkurz do historie těchto oborů.

Začněme oborem topografie. Topografii je možno chápat jako zastřešující obor, zabývající se obecně tvarem zemského povrchu. Jak nám sám řecký název *topos* + *graphia*¹⁵² napovídá, hovoříme též o místopisu a tak byl i tento obor v minulosti i poněkud nedávné především vnímán. Ovšem proto, abychom mohli přijatelným způsobem vnímat místo či prostor, je zapotřebí jej změřit a zakreslit. V našem případě tedy mluvíme o disciplíně zeměměřičství, o pojmenování vžitě odnepaměti do zhruba poloviny 20. století, kdy poněkud archaicky znějící název nahradilo dnes již po celém světě univerzálně používané slovo geodézie.¹⁵³ Význam tohoto slova není z něho tak patrný jako z předcházející topografie, nicméně pochází taktéž z řečtiny a lze jej volně definovat jako „dělení Země“. Při obou již citovaných pojmech je na řadě podle mého mínění disciplína nejdůležitější a řekl bych, že finální, a to sice kartografie. Tu je třeba zařadit také pod všeobjímající obor topografie, neboť je nesmírně úzce provázána se zeměměřičstvím neboli geodézií. Slovo kartografie je opět řeckého původu, skládá se z *chartés*¹⁵⁴ + *graphein*, čili mapa + psát (či rýt) a byla v úzkém slova smyslu vždy vnímána jako věda, zabývající se mapami. Z hlediska současného není kartografie již tak limitována a stal se z ní velmi široký a všeobjímající obor, viz definici ČSN.¹⁵⁵ Ta definuje kartografii jako „Vědní obor zabývající se znázorněním zemského povrchu a nebeských těles a objektů, jevů na nich a jejich

---

¹⁵² Z řeckého *τόπος* + *γραφία*

¹⁵³ Z řeckého *Γεωδαισία* (*Γη* + *δαιζω*), *Ottův slovník naučný*, díl X, Praha 1896, s. 8-11.

¹⁵⁴ *Chartés* – původní význam „list papýru“

¹⁵⁵ ČSN = zkratka českých norem (původně československých státních norem), jež vydává český normalizační institut.

vztahů ve formě kartografického díla a dále soubor činností při zpracování a využívání map“.¹⁵⁶

2.5.2 Stručné dějiny měření a mapování

Touha po měření a získání představy o velikosti světa je stará jako lidstvo samo. Nicméně účelem této stati není vytvořit přehled prvních myslitelů, konstruktérů a matematiků, kteří se od dob starověku zabývali teoriemi obvodů Země, počínaje Aristotelem, Eratosthenem a Poseidonem, počítaje vzdálenosti mezi Syene (nynější Asuán) a Alexandrií podle stínu svislého předmětu v závislosti na pohybu slunce po jeho ose, vyjádřenou v jednotce zvané *stadium*.¹⁵⁷ Na tomto místě bych dal přednost nástinu vývoje mapování (takto souhrnně jsem si dovolil pojmenovat topografii, geodézii a kartografii) v našich zeměpisných šířkách, jež se váže k posledním několika málo stoletím a jež prakticky ovlivnily mapové materiály, které se přímo váží k tématu této diplomové práce.

V úvodu je nutno začít otázkou potřeby znát rozlohu nějakého území a zakreslit ji. Primární potřeba vycházela (pomineme-li nemateriální důvody filosofické, pocházející z antického světa) v našich zemích ze zájmu o rozlohu majetku, na jejímž základě se odváděla pozemková daň, čili berně,¹⁵⁸ od počátku na základě jednotky zvané lán.¹⁵⁹ To už se pohybujeme na časové přímce zhruba okolo 13. a 14. století a je třeba dodat, že do této doby nemůžeme prakticky srovnávat tehdejší měrové údaje s těmi dnešními, neboť provedená měření byla pouhými odhady.

Zajisté nebude nezajímavým malý exkurs, týkající se v Čechách používaných délkových měr a jejich vzniku a původu. Ten je v prvopočátcích odvozován nejčastěji od částí lidského těla, kdy hovoříme o prstech, dlaních, pídích, loktech, palcích a

---

¹⁵⁶ ČSN 73 0406 Názvosloví kartografie, 1984

¹⁵⁷ PUDR, Jaroslav. *Dějiny geodézie a kartografie*. Praha, 1959, s. 12-13.

¹⁵⁸ Nebo též *tribunum pacis, collecta generalis, Loesung (Lösung)*, vybírána nepravidelně, často při událostech jako svatba krále, korunovace apod.

¹⁵⁹ Nepředpokládá se, že jednotka 1 lán byla v našich krajích od samého začátku. Jak uvádí PUDR, str. 14, na vývoj našich jednotek velmi silně zapůsobily jednotky nejvzdělanějšího národa - totiž Římané, od nichž byl pravděpodobně převzat Římský prst (digitus) - 1/16 stopy (střevíce) = 1,849 cm, neboť Český prst = 1,971 cm, což je shoda s prstem římským velmi podobná.

střevících a dále též od práce lidského těla nebo jeho částí jako například kroče, délka cesty vykonané za den, délka pozemku obděláná za den. Dalšími jsou jednotky vzešlé z přírody jako zrno, záhon či niva nebo jednotky převzaté z okolních zemí (nejčastěji německy hovořící země), jimiž byly lán, míle, jitro a prut a konečně názvy odvozené od předmětů, jimiž se měřilo, v těchto případech hovoříme například o provazci. Aby nebylo mýlky, každá země, ba každé panství mohlo používat stejné jednotky, ovšem o jiné hodnotě. Často byl tedy upřesňujícím faktorem přídomek kupř. týnský, žitavský, vídeňský a jiný.¹⁶⁰

Zvláště lány, jakožto nejstarší jednotka měly hned několikero rozlišení a to na lán královský, kněžský, panský, zemanský a svobodný. Pokud bychom měli zhodnotit měřičské způsoby, těmi nejstaršími byly opět ty nejjednodušší jako například latě (ke kterým se ale měřičství dál i v novověku stále vracelo), krokoměry, jež byly umístěny na noze chodce nebo koně, ale také hodometr čili cestoměr. Stejně jako pro názvosloví oborů, byla antika i kolébkou vynálezů prvních opravdových přístrojů jako *Hérónovy dioptry*, římského přístroje *Chorobates*, Dubraviova průzoru, měřické hole Apianovy o sextantech a *perspicillech* (dalekohledech) nemluvě. Ty všechny daly základy teodolitu¹⁶¹ pánů Ramsdena a Richenbacha v 18. století nebo měřického stolu na přelomu 16. a 17. století.¹⁶²

Protože požadavky na přesnost výběru daní díky zvýšeným výdajům dvora rostly a dosavadní, byť obměněný středověký systém se jevil jako zastaralý, rozhodl se zemský sněm v roce 1627 zavést novou berní jednotku lán, kde by se nechalo vysít 60 štrychů pražské míry. Jednotka jako taková se sice ujala, ale vytvořit na jejím základě soupis pro zemi se nepovedlo, úspěch se dostavil až v roce 1653, kdy se začala vyhotovovat tzv. Berní rula, kde byl však jednotkou 1 osedlý. O tomto tématu viz kapitola věnovaná právě Berní rule.

---

¹⁶⁰ Více o historické metrologii FRIEDRICH Gustav. *Rukověť křesťanské chronologie*. Praha, 1934, 338 s., PUDR, Jaroslav. *Dějiny geodézie a kartografie*. Praha, 1959, s. 13-16.

¹⁶¹ *Ottův slovník naučný*. Díl XXV. Praha, 1906, s. 334-337.

¹⁶² PUDR, Jaroslav. *Dějiny geodézie a kartografie*. Praha, 1959, s. 56-70.

Na výše uvedených příkladech vývoje měř a měření jsem chtěl dokázat, že dříve než práce mapovací, dnešním jazykem řečeno kartografické, byly práce měřičské, jež ale nebyly dovedeny do finální podoby, tedy do podoby náčrtu, plánu či mapy.

2.5.3 Mapy království českého

První významnou mapou na poli kartografie českých zemí je bezesporu dílo českobratrského tiskaře a lékaře z Mladé Boleslavi Mikuláše Klaudiána, všeobecně známá jako Klaudiánova mapa, z roku 1518. Mapa o velikosti 640 x 1250 mm (rozměr mapové části je 640 x 550 mm – zbytek je alegorická výzdoba), ryta do dřeva, vyznačuje se obrácenou orientací, kdy její jižní konec je obrácen k severu a severní konec k jihu. To samo o sobě není nicméně tak důležité jako fakt, že již zde je zachycen Mladkov. V příloze číslo 7,¹⁶³ je možno ve znázorněných lesích spatřit mezi Mezilesím (*Mitwald*) a dnešním Jablonným nad Orlicí (*Jablomi*) také Mlatkow.

Protože panství Králíky leželo na samém pomezí zemí české a moravské, nemůžeme opominout ve výčtu map i materiál zobrazující území Moravy, který – byť jen svými okraji, ale leckde poskytující cenné údaje, zasahoval i na území Čech. Takovou je i neméně známá mapa Moravy, kterou na základě svých vlastních poznání vypracoval Jan Ámos Komenský (1592 – 1670). Tato kolorovaná mapa byla poprvé vydána tiskem v roce 1627 kartografem Mikolášem Vischerem v Holandsku. Mapa se vyznačuje zejména tím, že Komenský více než německy, snažil se místopisné údaje zachytit česky; zde bych jako příklad uvedl nejen *Krulich* (pro město Králíky), ale zejména *Mlatkow*, nikoli *Wichstadt*l či *Wiegstadt*l.¹⁶⁴ Podle autora a na základě znaku u názvu města *Mlatkow* je patrné a to lze ověřit (viz kapitulu

---

¹⁶³ Reprodukce Klaudiánovy mapy Čech z roku 1518. Ústřední správa geodézie a kartografie. *Vývoj mapového zobrazení území československé republiky: I. Mapy českých zemí do poloviny 18. století*. Praha, 1959, příloha 1, nestr.

¹⁶⁴ Viz příloha č. 8, Komenského mapa Moravy z roku 1627. Ústřední správa geodézie a kartografie. *Vývoj mapového zobrazení území československé republiky: I. Mapy českých zemí do poloviny 18. století*. Praha, 1959, příloha 3, nestr.

věnovanou historii Mladkova), že zde byl kostel. Jakákoli zmínka o Dolanech prozatím chybí.

~ oOo ~

O 85 let později, přesně v roce 1712, v období, kdy vznikalo po desetiletí nepřekonané dílo Müllerovo (viz další část níže) se ve Frankfurtu nad Mohanem zrodila kniha. Ano, na počátku byla kniha, která měla být spíše popisem Čech, vzniknuvším z lásky cisterciáckého mnicha z kláštera v Plasech, Johanna Georga – řádovým jménem Maurice (Mořice) Vogta k české kotlině. Literární dílo samo o sobě zahrnovalo jak dějepisný, tak zeměpisný přehled, součástí jehož ale byla i poměrně podrobná mapa. Jakožto mnich, který vystudovaje teologii měl geografii a kartografii tak řečeno jako zálibu, musíme v tomto ohledu dílo uznat. Ovšem z pohledu faktografického, kdy chceme kupříkladu vzájemně porovnávat poměrové vzdálenosti a lokace jednotlivých míst, jeví se mapa jako velmi nepřesná. Toto je patrné zejména v umístění Mladkova (zde *Mladkow*), jež je bezesporu příliš jihovýchodně od Králík (*Krulich*)¹⁶⁵. Z perspektivy celého panství Králický je poté možné říci, že je celé příliš jižně oproti své faktické poloze (minimálně v porovnání s Komenským). Zvláštní tvar dostává také řeka Orlice (*Groß Orlitz fl.*); do jisté míry přijatelnou polohu má *Mühlberg*, nicméně dolanský dvůr zakreslen prozatím není.

Nutno poznamenat, že všechny doposud zmíněné mapy, jakkoli si dali autoři a rytci záležet na přesnosti, stejně vykazovaly chybovost a to zejména v poměrech vzájemné polohy jednotlivých míst, vodních toků aj. Toto povšechně platilo až do roku 1719, kdy pro vojenské účely a na základě skutečného topografického měření

---

¹⁶⁵ Viz příloha č. 9. *NOVA TOTIUS REGNI BOHEMIAE TABULA REVERENDISSIMUS, CELSISSIMIS, ILLUSTRISIMIS et EXCELLENTISSIMIS ILLUSTRISIMIS, PERILLUSTRIBUS ET PRAENOBILIBUS DOMINIS DOMINIS INCLYTI REGNI BOHEMIAE STATIBUS DOMINIS DOMINIS SUIIS GRATIOSISSIMIS BENIGNISSIMIS COLENDISSIMIS et HONORANDISSIMIS DATA, DICATA ET CONSECRATA ab infino servo Ioann Zieger, Bibliopol Norimb. Fecit et deliniavit P. Mauritius Vogt, Regis curianus in Graabfeld S.O. Cist: Plassy Prof., mědirytina kolorovaná, měřítko cca 1 : 396 800, rozměr 853 x 656 mm, rytec Jan Leonard Blanck, Nürnberg, tisk David Funck, Frankfurt, Mapová sbírka Historického ústavu Akademie věd České republiky, sign. VII/3/3077.*

sestavil vojenský inženýr a setník Jan Kryštof Müller v letech 1708 – 1712 na Moravě a 1712 – 1720 v Čechách první opravdové mapy našich zemí. Právě Müllerova mapa českých zemí, vyhotovená v měřítku 1 : 137 500, představuje nejkrásnější a nejcennější kartografické dílo, hodnocené nejen co do přesnosti, ale též co do komplexnosti a strukturálnosti zachycení dat. Můžeme zde sledovat sídla, vodstvo, schematicky značený reliéf a zeleň nebo komunikace, také zemědělské usedlosti, zaniklé osady, mlýny, vinice, doly na zlato, stříbro, měď a další nerostné suroviny, dále pak hutě, sklárny, poštovní stanice a mnoho jiných.

Co však zajisté zajímá nás a co je více než potěšitelné, že před sebou máme vůbec první mapový záznam existence dvora Dolany, uvedeny jako *Dolant*, nacházejí se za řekou od Mladkova, v mapě uváděném jako *Wigstadt*.¹⁶⁶ V tomto případě je patrné, jak může kartografický pramen, zcela provenienčně nezávislý na vrchnosti vlastníci dané statky (z jejichž materiálu se zpracovává retrospektivní sídelní identifikace) potvrdit často pouze virtuální sídelní jednotky (myšleno, chybí-li jakákoli mapová informace).

Müllerovo mapování lze do jisté míry označit za přelomové, a to přelomové ve třech momentech. Ten první spočívá v tom, že je to vůbec poprvé, kdy se mapovalo k vojenským účelům a nikoli k účelům daňovým, druhý moment byl ten, že poprvé vzniklo takto podrobné dílo a třetí, poslední byl ve znamení toho, že tomu bylo naposledy, kdy byly vojenské mapy dílem jednotlivce.

2.5.4 Vojenská mapování a méně známé mapy

Potřeby první poloviny neklidného 18. století, v našich zemích neklidného nejen díky pruským válkám, tomu chtěly, že se Marie Terezie rozhodla v co nejkratší době právě pro účely vojenské nechat podrobně zmapovat Království české. Základem budoucích map bylo od roku 1764 – 1768 (s rektifikací v letech 1780 – 1783) stále dílo Müllerovo, ovšem zvětšené do měřítko 1 : 28 800. V případě tohoto

---

¹⁶⁶ Viz příloha č. 10, Reprodukce Müllerovy mapy Čech z roku 1720. Kartografické oddělení geografického ústavu University Karlovy. *Müllerova mapa Čech z roku 1720: Zmenšené faksimile na 26 listech s texty Dr. Karla Kuchaře*. Praha, 1948, list 19.

mapování hovoříme o tak zvaném Prvním vojenském neboli Josefském mapování.¹⁶⁷ Nedostatek peněz a času byl však příčinou toho, že mapovací proces byl povětšinou provozován metodou *á la vue*, což jednoduše znamená od oka, čili pouhým pozorováním terénu. Protože sledování terénu nebylo svěřeno odborným měřičům, ale vojenským důstojníkům, a protože před započítím nebyla ani vytyčena potřebná trigonometrická síť, výsledek čtyřletého snažení nedokázal výrazně předčít Müllerův originál.

~ oOo ~

Co však nelze vojsku upřít je vypracování naprosto precizního popisu území z hlediska vojenského vnímání věci. Spolu s tvorbou map, vznikal i vojensko-topografický popis, jenž si všímal kvality cest, možností ustájení koní, hloubky řek, odkud kam je vidět, jakožto i za jak dlouho se jízdní oddíl dokáže přesunout z jednoho místa do druhého. Z tohoto operátu, čítajícího 19 rukopisných svazků se přímo k Dolanům můžeme dočíst následující: *„[Dolant] Ist entfernt von Wigstadtl eine gute halbe wiertel Stund, von Lichtenau 1/4 Stund, von Tzelnay 1/8 Stund, und von Liensdorf 5/8 Stund; Dieser Mayerhof so theils von Stein und theils von Holz gebaued, ist stehe schlecht, und lieget auf einer Anhöhe unter dem MühlBerg; Der Weg von hier nach Tzelnay ist etwas eng, die übrige von hier aus gebaude Wege aber sind gut; der Aufstg von hier nach Liensdorf ist auch zum reithen practicable.*¹⁶⁸

Podle mého názoru je velmi obtížné vyslovit se kriticky k citovanému stavu vrchnostenského dvora, je-li zmíněn jako špatně stojící v polovině 70. let 18. století, kdy by se bývalo očekávalo, že by mohl být alespoň ve stavu dobrém. Jelikož jiného srovnání nemáme, budiž nám tedy tento záznam jako směrodatný. V této souvislosti ale připouštím i další možnou variantu překladu a vnímání *„stehe schlecht“*, protože jednoduše mohl dvůr stát *„špatně“* z vojenského pohledu na jeho využití. Za

---

¹⁶⁷ Viz příloha č. 1, náhled na panství Králky, I. vojenské (josefské) mapování - Čechy, mapový list č.133, [cit. 2008-03-19] URL: <http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?z_height=330&lang=cs&z_width=700&z_newwin=1&map_root=1vm&map_region=ce&map_list=c133>

¹⁶⁸ NA Praha, I. vojenské mapování Čech, vojensko-topografický popis k obcím mapového listu č. 133, panství Králíky, č. 4. Dolany.

pozastavení ještě určitě stojí zmínka o poloze dvora. Ten je na mapě¹⁶⁹ nakreslen v místě budoucích staveb čísel popisných 6 a 7, ale tato odchylka může být přičtena právě požívané metodě pozorování terénu a nikoli přesnému měření.

Na tomto místě bych chtěl představit dvě zřídka zmiňované mapy. V roce 1770 vznikl v Norimberku *Atlas českých zemí (Atlas regni Bohemiae consistens in quindecim massis, ed. Hommanis heredibus, Norimbergae 1776)*¹⁷⁰, z něchož mapový list je v příloze číslo 12. Ačkoli jistě navazuje na předešlá vynikající mapová díla, vykazuje zmiňovaný výřez jednu zvláštnost a to sice jméno vrchnosti (*Gr. v. Althan*) u města Grulich, což se doposud v generálních mapách neobjevovalo. Dolany jsou zde zapsány jako *Dolant* oproti – viz níže.

O málo později po prvním vojenském mapování (doba vzniku mapy se v jednotlivých pramenech liší, kupř. František Roubík¹⁷¹ uvádí dobu vzniku mapy 1794, kdežto Eva Semotanová¹⁷² uvádí pouze přibližný údaj o vzniku a to zhruba rok 1790) vzniká i mapa Hradeckého kraje včetně Kladska. Je to téměř necitovaný pramen s velmi podobnou strukturou jako již tolikrát zmíněná Müllerova mapa. Ve výřezu (příloha číslo 13)¹⁷³ je zakresleno a zemskou hranicí odděleno panství Králíky, objevují se pochopitelně i Dolany (zde *Doland*) a Mladkov je již zakreslen s poněkud větším kostelem než na minulých mapách, což značí, že Althanny započatá a sponzorovaná stavba dokončená roku 1745, byla nutně tím, kdo sbíral podklady pro mapu, viděna ve stavu hotovém. To je důkazem toho, že nebyl převzat předchozí starý, již několik desetiletí neplatný informační zdroj, ale situace v terénu byla poctivě zjišťována.

---

¹⁶⁹ Viz příloha č. 11, Obr. A, výřez Mladkov a Dolany, I. vojenské (josefské) mapování - Čechy, mapový list č.133, [cit. 2008-03-19] URL:<http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?z_height=330&lang=cs&z_width=700&z_newwin=1&map_root=1vm&map_region=ce&map_list=c133>

¹⁷⁰ Výřez mapy: *Regni Bohemiae Circulus Reginohradecensis ex Müllerianis aliisque recentissimis subsidiis chorograohice designatus ut et secundum statum politicum modernum expressus et in luce editus*, mědirytina kolorovaná, měřítko 1 : 238 000, rozměry 450 x 583 mm, rytec Johann Baptist Homann, dědici, Nürnberg, tisk Johann Baptist Homann, dědici, Nürnberg, Mapová sbírka Historického ústavu Akademie věd České republiky, sign. VI/7/A-3940.

¹⁷¹ ROUBÍK, František. *Soupis map českých zemí*. Sv. 1. Praha, 1951, mapa č. 788.

¹⁷² SEMOTANOVÁ, Eva. *Katalog Mapové sbírky Historického ústavu Akademie věd České republiky do roku 1850*. Praha, 2002, s. 46 a 47.

¹⁷³ *Königgratzer Kreis samt der Grafschaft Glatz*, mědirytina kolorovaná, s.d., měřítko 1 : 237 000, rozměry 447x677 mm, rytec Johann Christoph Berndt, tisk Antonín Elsewanger, Praha, Mapová sbírka Historického ústavu Akademie věd České republiky, sign. VI/10/A-3949.

V pořadí druhé vojenské mapování, zvané též Františkovo, vyhotovené ve stejném měřítku jako mapování předchozí, bylo provedeno v letech 1836 - 1852. Od jeho předchůdce se lišilo zejména v tom, že na jeho přípravu bylo mnohem více času. Daleko větší pozornost byla věnována technické stránce měření a zobrazení, k čemuž bylo využito triangulační sítě a jako základu použito katastrální mapy Stablního katastru. Výškové znázornění terénních diferencí bylo provedeno šrafováním, kdy platí pravidlo, že čím větší sklon, tím hustší je šrafování. Tato metoda byla převzata od saského majora Jana Jiřího Lehmana.¹⁷⁴

Jak je patrné z ukázky mapy, objevují se poprvé, ale ne zcela všude a pravidelně, i výškové kóty, uváděné ve vídeňských sázích.¹⁷⁵ Na zvětšenině území katastru Mladkova, Dolan a Celného¹⁷⁶ je v levém dolním rohu patrná kóta *Studeneyer Oberwald*, dodnes řečený Studenecký horní les, s údajem 377,72 sáhu. Přepočteme-li sáhy na metry poměrem 1 : 1,896484 zjistíme, že vypočtená hodnota 716,34 m se v porovnání s mapou se satelitním měřením z roku 2006¹⁷⁷ liší (je vyšší) o zhruba 71 m. Kladná odchylka něco málo přes 10% není podle mého mínění způsobena nedokonalostí měření, ale nepřesným určením počáteční nivelace území od něhož se měřilo a odtud chyba logicky přešla i do určení výšky krajinné kóty.

Zobrazení Mladkova a Dolan již přesně odpovídá skutečnosti (porovnáme-li mapový podklad Stablního katastru - viz níže). Na mapových zobrazeních jsme zde, u druhého vojenského mapování, však svědky toho, že Dolany už nejsou vnímány a

---

¹⁷⁴ Teorie poprvé uvedena v díle *Darstellung einer neuen Theorie der Bezeichnung der schiefen Flächen*. Leipzig, 1799, PUDR, Jaroslav. *Dějiny geodézie a kartografie*. Praha, 1959, s. 47.

¹⁷⁵ 1 vídeňský sáh = 6 vídeňských stop = 1,896484 m.

¹⁷⁶ Viz příloha č 11, Obr. B, detailní pohled na Mladkov Dolany, II. vojenské (Františkovo) mapování - Čechy, mapový list O_8_XIII, [cit. 2008-03-19] URL: <http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?z_height=330&lang=cs&z_width=700&z_newwin=1&map_root=2vm&map_region=ce&map_list=O_8_XIII>

¹⁷⁷ Údaj o výšce kóty Studenecký horní les, 643 m.n.m, [cit. 2008-03-19] URL: <http://tms.iriscrr.cz/tms/isr/html/isr/index.php?BBOX=3612482%2C5549557%2C3616332%2C5552762&client_lang=cz_win&subproject=default&MAP=isr_html&client_type=map_html&WIDTH=770&HEIGHT=641&m_next_time=1&m_search_box_type=3&m_in_extent_info=true&m_search_box_type=3&m_next_time=1&m_map_size=large_map&m_zm10=false&m_ceu_b_ortorgb1m_sde=false&m_ceu_dmu25=false&m_orto_foto=false&m_ortofoto2005=false&m_uiradr_db=false&m_zoombar=1>

pojmenovány jen jako dvůr nalézající se pod značkou MH (*Meierhof*), ale jako osada či kolonie (tak jsou koneckonců i zvány ve fasi Stabilního katastru - *Colonie*).¹⁷⁸

2.5.5. Indikační skizza stabilního katastru

Stabilní katastr sám o sobě není v pravé smyslu topografickým pramenem. V kapitole věnující se tomuto význačnému soupisovému počínu zhruba 30. – 40. let 19. století jsou již velmi podrobně popsány kořeny myšlenek, jež daly základ samotnému dílu (katastru) a stejně tak i metody zpracování. Velice dopodrobna je v téže kapitole popsáno, že katastr samotný má dvě části, první je tzv. vceňovací operát, druhá pak tzv. indikační skizza, o jejíž principy a specifika jsou na citovaném místě natolik rozvedena, že jejich opakování zde je zbytečné.

V návaznosti na výše uvedená mapování je jen bezpodmínečně nutné říci, že indikační skizza stabilního katastru byla vyhotovována čistě z důvodů podpůrných (jako podklad pro vceňovací operáty), kteréžto byly vyhotovovány pro vytvoření co nejpřesnějšího podkladu pro výběr daní a s vojenským hlediskem neměla nic společného.

Ke zhodnocení indikační skizy jako pramene nejen při retrospektivní identifikaci objektu nebo jejich seskupení je potřeba říci, že její funkce je nezastupitelná. Díky měřítku 1 : 2880 a vyhotovení do triangulační sítě lze naprosto s jistotou určit přesné lokace úplně všech mapových jevů. I díky tomu je možno určit místo dnes již neexistující dolanské nemovitosti číslo 3 (*Granzschenke*), ale i čísla popisného 5, po němž nezbylo v terénu ani jedné stopy ba dokonce lze z půdorysu stavení určit část stavení hospodářskou a část obytnou. Stejně tak lze spatřit i rozsah samotného dvora dolanského (číslo popisné 1), se všemi jeho přilehlými staveními, ať již se jednalo o část obytnou nebo hospodářskou (rozeznání na základě stavebního materiálu, kdy stavby z kamene nebo cihel byly barvy červené, zatímco

---

¹⁷⁸ NA Praha, fond SK královéhradeckého kraje, vceňovací operát Wichstadt Inv. č. 531., úvodní strana.

žlutě byly značeny stavby ze dřeva, slámy či hlíny).¹⁷⁹ Měrnými jednotkami stabilního katastru jsou stále (alespoň v případě vyhotovení pro *Wichstatdl a sammt Colonie Doland*) sáhy a jitra.

Třetí a v sérii podobných mapování poslední je Františko-josefovo vojenské mapování nebo též třetí vojenské, jež proběhlo v Čechách v letech 1877 – 1880. Měřítko 1 : 25 000 a nová a přesnější měření, udávající přesněji zejména výškové údaje doplněné vrstevnicemi určily, že tyto mapy pak byly dále podkladem pro novodobé vojenské mapy až do padesátých let 20. století. Původní mapový materiál však potkal nemilý osud, spočívající v tom, že část map (ve které je bohužel i Králícko) zůstala kdesi ztracena a dodnes nenalezena. Z toho důvodu tedy zařazují až vojenskou mapu z roku 1942¹⁸⁰ s jasně vyznačenou hranicí Protektorátu Böhmen und Mähren a Reichsgau Sudetenland (Říšská župa Sudety), která vedla mimo jiné přesně středem Jablonného nad Orlicí, bývalý velkostatek Králíky náležel celý do Říšské župy. Na místě dvora Dolany (čp. 1) jsou dvě nečitelná písmena, soudě ale podle Lichkova (*Lichtenau*) a Dolní Lipky (*Nd. Lipka*), jedná se o označení M.H. – čili Meierhof. Je tedy více než patrné, že tato mapa má základ ve třetím vojenském mapování.

2.5.6 Mapy 20. století

Souřadnicový systém z roku 1942 má poslední mapa – také vojenská, z roku 1977. Jedná se o mapu určenou čistě pro vojenské účely, velice pravděpodobně pro pozemní vojsko, protože jak je možno vidět, mapa zobrazuje nejen vrstevnicový systém území, ale též důležité body jako továrny, pošty, sklady, JZD nebo úřady MNV. Další zajímavostí jsou i popisy lesů, kdy nejenže vrchy jednotlivých kopců jsou opatřeny kótou, ale u lesního pokryvu je určeno o jaký druh dřeviny se jedná, včetně výšky porostu. Neméně zajímavým detailem jsou i zaznamenané elektrovody

---

¹⁷⁹ Viz příloha číslo 14. Zeměměřičský úřad v Praze, císařský otisk IS královéhradeckého kraje, Mladkov. Lépe viditelná situace v pečlivém rozlišení stavebního materiálu je odkazována u každého domu zvláště v poslední soupisové části práce.

¹⁸⁰ Příloha číslo 15. Mapový list – vojenská mapa 1942, měřítko 1 : 25 000, rozměr 550 x 550 mm, archiv autora.

s údaji o výši napětí. Zajímavost z pohledu zobrazení Dolan spatřuji v tom, že na detailu předmětné mapy (příloha č. 16)¹⁸¹ je ze směru od Mladkova zobrazena zastávka ČD Mladkov, obytný dům čp. 9, dále čp. 1. U hranic s Celným už čp. 3 vidět není, stejně tak čp. 5, zato ale čp. 4 je zakresleno mnohem blíže ke trati než ve skutečnosti je – a co je však zajímavé, zakresleno je ještě čp. 6. Ze zobrazení čp. 6 tedy usuzuji, že v polovině 70. let musela nutně nemovitost minimálně stát, ovšem její stav je otázkou. Mimo to u písmene „o“ v nápisu Dolany je objekt, který na daném místě nikdy předtím zmíněn nebyl. Jelikož mapa detailně druh nemovitosti – kamenné či dřevěné – nezobrazuje a objekt stojí na louce, přikláním se spíše k tomu, že se jedná nejspíš o seník nebo otevřenou stáj pro zvířata z pastvy.

2.5.7 Dolany na vlastních samostatných mapách

Státní oblastní archiv v Zámrsku má ve svých depozitářích netušené skvosty. V souvislosti s tématem vrchnostenského dvora Dolany jsem měl možnost nahlédnout do mezifondové sbírky map a plánů a ke svému milému překvapení tam našel hodnotné plány dolanského dvora. Podle mého soudu nejstarší mapa dvora s vyznačenými pozemky je ta v příloze číslo 17¹⁸², nazvěme ji mapou A. Mapa A je sice bez datace, ale obsahuje velké množství ověřitelných informací. Na prvním místě to je číslování parcel čísly topografickými, což dává tušit, že mapa byla vyhotovena před rokem 1840, kdy se v Mladkově přečíslovalo díky měření stabilního katastru. Ovšem dalším klíčem k určení doby vzniku mapy, jsou jména jednotlivých emfyteutických vlastníků jednotlivých pozemků. Prostým porovnáním tohoto stavu se stavem vlastnickým zejména v pozemkové knize číslo 346 a dalších jiných pramenech, lze s vysokou pravděpodobností říci, že mapa pochází a zobrazuje stav v letech 1800 – 1806. Svoji domněnku opírám zejména o majitele parcely pod

---

¹⁸¹ Výřez Lichkov – Mladkov – Dolany – Celné. Generální štáb Československé lidové armády, mapový list M-33-70-C, rok 1977, měřítko 1 : 50 000, rozměr 445 x 475 mm, archiv autora.

¹⁸² Mapa A, *Situations Plan Das zur Herrschaft Grulich gehörigen Mayerhofes Dolland*, kresba na papíru, měřítko neznámé, rozměr 600 x 600 mm, s.d., SOA Zámrsk, mezifondová sbírka map a plánů, VS Králíky, pozemkové mapy dvora Dolany, evid. A2.22.M12/E.

písmenem „C“ – *Josepha Netuschilla*.¹⁸³ Jeho jméno se u nového čp. 3 poprvé uvádí v roce 1800, kdy kupuje od *Ignatze Netuschilla* nemovitost i se souvisejícími pozemky za 700 zlatých. Mezníkem pro rok 1806 mi bylo vlastnictví nového čp. 7 parcela „G“, jež se uvádí v knize č. 196¹⁸⁴ pro *Antona Liebiga*. Po něm již kniha 197¹⁸⁵ v roce 1808 uvádí majitelku *Katharinu Liebig*.

Se stejným odhadem vročení (1800 – 1806), kdy na mapě figurují ti samí vlastníci pozemků, ale na základě odlišného způsobu zpracování, zařazují do přílohy mapu B.¹⁸⁶ Důležitý moment porovnání těchto dvou tak stejných a přitom tak odlišných map tkví v maličkosti, kterou je zobrazení nikde předtím nezmiňovaného domu na parcele č. 289 (viz mapa B). Zde je v popisu majitelů a uživatelů konkrétně k této parcele uvedeno „*Vom Felde Nro. Toss. 289 h) An Dollander Killian Wanschura, 1064 [Jochen]*“. Stejnou majetkovou vazbu uvádí i podle mého soudu nepatrně (v řádu let) starší mapa A. Starší, protože šrafování zde je poněkud nevyvinuté a mapa není zakreslena (tak jako typ A) ve čtverečné síti. Jak jsem již uvedl, i mapa A dokazuje vazbu *Killiana Wanschury* k topografickému číslu 289, ale zde již není zakreslena žádná nemovitost. U mapy A bych však nad přesnost a pečlivost oproti mapě B vyzdvihl detail (i když málo viditelný) v podobě naznačení sedlovitých střech zakreslených objektů, zejména samotného dvora čp. 1. V přehledové části na konci práce budou pak jednotlivé objekty vyzvětšovány a stav porovnán s ostatními dostupnými prameny.

Třetí existující mapou samostatného dvora Dolany je mapa založená na měřítku stabilního katastru 1 : 2880, jež dle signatury v jejím pravém dolním rohu vyhotovil 8. února. roku 1896 *W. Prause*.¹⁸⁷ Mapa není klasicky orientována, to znamená, že sever nesměruje nahoru, její perspektiva je od východu - tzn. nahoře

---

¹⁸³ SOA Zámrsk, Velkostatek Králíky 1654 – 1946, kniha 346, *Grundbuch der hochreichsgräfllich Michael Otto Althanischen Herrschaft Grulich in Königreich Böhmen, Königgratzer Kreis, über das Stadt Wichstadt und die dahin gehörige grunstücke errichtet unter Oberantennen Johann Anton Schleister im Jahre 1787*, fol. 216.

¹⁸⁴ Tamtéž, kniha č. 196 – *Herrschaft. Grulich, Mannschafts Buch für das Jahr 1806*, fol. 107.

¹⁸⁵ Tamtéž, kniha č. 197 – *Mannschafts Buch der Herrschaft Grulich für das Jahr 1808*, nefol.

¹⁸⁶ Příloha číslo 18, Mapa B, *Situations Plan Von dem zur Herrschaft Grulich gehörigen Mayerhofe Dolland*, částečně kolorovaná kresba na papíru, měřítko neznámé, rozměr 520 x 600 mm, s.d., SOA Zámrsk, mezifondová sbírka map a plánů, VS Králíky, pozemkové mapy dvora Dolany, evid. A2.22.M12/E.

¹⁸⁷ Viz příloha číslo 19, *Meierhof Doland*, kolorovaná kresba na papíru, měřítko 1 : 2880, rozměr 800 x 800 mm, *W. Prause* 8. 2. 1895, SOA Zámrsk, mezifondová sbírka map a plánů, VS Králíky, pozemkové mapy dvora Dolany, evid. A2.22.M12/E.

(kde bývá sever) je východ. Ale i s touto drobnou odchylkou, kterou lze nazvat spíše zajímavostí, před sebou máme jedinečný důkaz toho, jak na konci 19. století vypadal stav dolanského dvora. Již na první pohled je patrné, že velkostatek měl tendenci parcelovat pole a louky štráfovým systémem, který připomíná práci starých lokátorů, kteří při zaměřování nových vesnic vytvářeli nezaměnitelné trati pozemků o shodných délkách a šířkách, s tím rozdílem, že zde v Dolanech není hlavní osou dělení cesta nebo mez, ale staletí staré, přírodou dané hranice katastrálního pozemku. Z mapy samotné však díky její nedobré kvalitě (díky psací látce, jíž byla bohužel obyčejná tužka) lze jen někde a ještě s obtížemi zjistit pouze čísla jednotlivých parcel, která ale nejsou shodná se současnými čísly parcelními, tak jak se pro katastr Mladkova používají. Podle mého názoru se jedná o mapu pořízenou pouze pro vnitřní potřebu velkostatku.

~ oOo ~

Primárním cílem této kapitoly je představit známé a cenné mapové prameny, ale také méně známé, ovšem se shodnou či dokonce vyšší informační hodnotou, vztahující se ke sledované oblasti. Spolu s krátkým zasvěcením do terminologie a historie přidružených oborů jsem chtěl dokázat význam Mladkova již na počátku 16. století, jež je podtržen právě tím, že jej Klaudián zobrazil na své mapě.

Sekundárním cílem je naplnit moji představu o práci, jejíž jádro by mělo být průnikem interdisciplinarity, aby si každý mohl odnést cokoli, co rozšiřuje obzory, co informuje. V jisté fázi se však cíle protínají a to v tu chvíli, kdy se snažím použít získané informace nejen pro informační bohatost, ale i jako doplněk spektra klasických pramenů.

3. GENEZE DVORA DOLANY OD POČÁTKŮ DO ROKU 1938

3.1 Vrchnostenský dvůr Dolany a jeho postupné dělení

3.1.1 Obecný úvod

Na počátku obecného úvodu si musíme položit otázku, co je to vůbec vrchnostenský dvůr a proč je vrchnost zakládala. Vrchnostenské dvory byly ve svých prvopočátcích součástí každého pozdněfeudálního velkostatku, kde plnily zejména funkci režijního zásobování vrchnosti. Dvory byly místem, kde se produkovalo nejen pro trh (obecně), dvorským hospodářstvím a jeho výsledky se získávaly též suroviny pro další vrchnostenské průmyslové podniky (pivovary), ale i obživa pro zaměstnance vrchnostenského aparátu včetně krmiva pro užitkový dobytek. Druhá polovina 17. století byla érou zakládání a obnovování zpustlých dvorů, neboť to byla přirozená reakce na poptávku po zemědělských produktech. Příkladem trendů mohou být dvory na komorním panství Pardubice. V letech 1614 - 1757 se zvýšil počet z počátečních šesti dvorů v roce 1614 na patnáct dvorů v roce 1757.¹⁸⁸

Cesta komorního panství Pardubice nebyla co se týče hospodářského uvažování ve smyslu rozrůstání počtu dvorů nijak výjimečná, trend zakládání či obnovování dvorů byl rozšířen v celých Čechách. Co se v měry dvorů týče, průměrná rozloha dvora komory je podle tereziánského katastru mezi 300 - 400 strychy¹⁸⁹ a pokud porovnáme rozlohu dvora Dolany, který měl 293 strychů polí, pak můžeme konstatovat, že se jednalo o rozlohu o průměrný dvůr, srovnatelný s dvory kupříkladu v polabské nížině.¹⁹⁰

Doba po polovině 18. století však na většině panství v Čechách začíná být dobou, kdy se vrchnost začíná pomalu zbavovat jednotlivých dvorů, které nejsou zvláště výdělečné, protože začíná poptávka po půdě. Rozdělování se však netýká dvorů, které byly tak zvanými hospodářskými tahouny panství, jejichž součástí byly

---

¹⁸⁸ MAUR, Eduard. *Český komorní velkostatek v 17. století: Příspěvek k otázce „druhého nevolnictví“ v českých zemích*. Praha, 1976, s. 29.

¹⁸⁹ Týž s. 34.

¹⁹⁰ Zde myšleno rozlohou, nikoli výnosy.

obvykle pivovary, cihelny atd. Nelze jednoznačně říci, že by před polovinou 18. století parcelace dvorů neexistovaly, to zajisté ne. Ty tu byly stále a reforma zvaná Raabova, uplatňovaná od roku 1775, parcelace znásobila.

Dvorní rada František Antonín Raab (odtud Raabova reforma - raabizace) mohl reformu plně uplatnit jen na panstvích, kde byl vrchností sám panovník, a na velkostaticích, podléhajících státnímu dozoru. Takovými zbožími byly statky komorní, městské, klášterní, nadační, bývalá jezuitská panství apod. Princip raabizace spočíval v tom, že hospodaření na velkostaticích a poplužních dvorech vrchnosti (v tomto případě tedy panovníka, kláštera a podobně) bylo zrušeno, přičemž půda panských statků se rozparcelovala mezi drobné rolníky a ti ji mnohem efektivněji začali obdělávat sami. Namísto dosavadní feudální renty v úkonech (robotu) odváděli teď vrchnosti rentu v penězích, v naturáliích, či v jejich kombinaci. Sedlák, tím že se stal bezprostředním vlastníkem půdy, získal motivaci k vyššímu pracovnímu výkonu.

Největším úskalím bylo však přinutit feudální vrchnost, aby následovala reformu na svých statcích a rozprodala půdu dvorů svým poddaným. Panovník mohl tento postup jen doporučit, což v kombinaci s vynikajícími hospodářskými vývoji raabizovaných obcí nakonec vrchnosti k parcelacím přimělo. Raabizace byla na svém počátku sice logicky u pozemkové vrchnosti dosti neoblíbená - a proces se táhl mnoho desetiletí, ale nakonec pro ni prospěšná.

3.1.2 Vrchnostenský dvůr Dolany v 18. století - první dělení

K tomu, abychom mohli sledovat dolanský dvůr a hodnotit pozemkově-majetkové poměry v čase, je zapotřebí označit počáteční časový bod, od kterého budeme vývoj sledovat. Tímto bodem bych jednoznačně určil rok 1714 - měsíc září, kdy podle přípravné priznávací fáse (*bekanntnis tabella*)¹⁹¹ králická vrchnost uvedla v seznamu vrchnostenských realit (dvorů) dvůr Dolany s následujícími pozemky (viz

---

¹⁹¹ NA Praha, Tereziánský katastr - dále jen „TK“ Hradecko, č. 16, panství Králíky, spis 10/1, *Bekanntnis Tabella, für die, im Königgratzer Krays Liegende Hochgraftl. Althannische Herrschaftl Krulich Ratione Dominy deren darbey befindlichen Mayerhofen und realitäten*, Grulich, 10 September 1714.

tabulka 2), které v tu dobu neměly parcelní čísla - tato jsem si dle později přidělených josefínským katastrem dovolil pro ilustraci doplnit.

POZEMKY NÁLEŽEJÍCÍ DVORU DOLANY V ROCE 1714

Využití	Název pozemku	Topografické číslo
pole	Der Mühlberg gennant	271
pole	Die Grosse Scheibe am Zolney	277
pole	Der Erle Berg am Zolney	272
pole	Die Zwey Kärger gibts gegen Lichtenau	-
louka	Die Saukich Wiesen	-
louka	Zetter Wiesen	-
louka	Hof Staub Wiesen	-
louka	Für Wiesen	-
louka	Erle Wiese	273

Tab. 2

Z osmi pozemků v tabulce č. 2, s určitostí náležejících dvoru Dolany v roce 1714, jsem podle jejich jmen, shodných s dalším ověřitelným pramenem a to Josefínským katastrem, doplnil pozdější topografická čísla 271, 277, 272 a 273. Zbývající pozemky, respektive jejich názvy, již poté dál v žádných pramenech neexistují, i tak se ale domnívám, že mohly být pozdější součástí dvora a to pod jiným jménem. Svoji hypotézu opírám pouze o možné obklopení dvora těmito pozemky. Dalšíh jiných podkladů nemám.

Z údajů zapsaných v citované příznávací fasi však můžeme v případě polí pohovořit o jejich výměrách. Níže uvedená tabulka (číslo 3) zachycuje výměry polních pozemků, měrou plochy je jeden strych. Otázkou sice zůstává, nakolik přesné údaje vrchnost přiznala, protože dokument v originále přináší pouze údaje v jitrech bez uvedení sáhů. Předpokládejme tedy, že bylo použito významného zaokrouhlení a důvodně se domnívám, že směrem dolů. V případě zjišťování alespoň přibližné výměry luk je zapotřebí použít přepočítacího koeficientu z fůr sena na jitra. Jak uvádí Gustav Hofmann ve své metrologické příručce, 1 vůz (fůra) sena

odpovídá zhruba 1 jitru plošné rozlohy.¹⁹² Díky těmto výpočtům jsme tedy schopni s určitou přesností¹⁹³ určit rozlohu vrchnostenských pozemků dvora Dolany v roce 1714.

Využití	Název pozemku	Strychy	Fůry sena	Přepočteno na jitro ¹⁹⁴
pole	Der Mühlberg gennant	54		26
pole	Die Grosse Scheibe am Zolney	158		78
pole	Der Erle Berg am Zolney	20		10
pole	Die Zwey Kärger gibts gegen Lichtenau	61		30
louka	Die Saukich Wiesen		11	11
louka	Zetter Wiesen		22	22
louka	Hof Staub Wiesen		6	6
louka	Für Wiesen		6	6
louka	Erle Wiese		3	3

Tab. 3

Celkem: 293   48   192

Na tomto místě bych před zhodnocením získaných informací o rozloze dvora chtěl podotknout, že jsem vzhledem k horskému podnebí a k bonitnímu zatřídění půdy pod bonitu 8, což je nejnižší možná hodnota,¹⁹⁵ použil pro přepočet ve výše uvedené tabulce právě nejnižšího poměru jitra a vozu sena (1 : 1).

Stručně shrnuto, na základě tereziánského katastru je možno k první polovině dvacátých let 18. století říci, že vrchnostenský dvůr Dolany je svým rozsahem územně nejrozsáhlejší za celou dobu své známé a pramenně podložené existence. Ze skladby hospodářského využití půdy je vidět, že 75% rozlohy půdy se uvádí jako pole, zbylých 25% jako louka. Z tohoto poměru je nanejvýš patrný záměr vrchnosti sledovat provozem dvora zejména ekonomické zájmy, plynoucí buď z prodeje produkce nebo využití vypěstovaných plodin pro vlastní potřeby. Pro toto období

¹⁹² HOFMANN Gustav. *Metrologická příručka pro Čechy, Moravu a Slezsko do zavedení metrické soustavy*. Plzeň, 1984, s. 97.

¹⁹³ Jsem si vědom, že absolutní čísla mohou být zavádějící, neboť přepočty na fůry sena byly pouze teoretické.

¹⁹⁴ TÝŽ uvádí i další přepočtové koeficienty s odvoláním na místní zvyklosti přepočítání. To bylo odvislé zejména na bonitě půdy. Kdy se „při nejlepší půdní bonitě sklízelo z 0,11ha 2 vozy sena a 1 vůz otavy, při nižší bonitě 0,22ha obyčejné louky dá 1 vůz sena a 1 jitro rovnající se 0,285ha dá sena, co může nabrat dobrý vůz.“ Pro přepočtení strychu na jitro platí 1 jitro = 2,023 strychu.

¹⁹⁵ CHALUPA, Aleš et al. *Tereziánský katastr český*. Svazek 1 (kraje A-CH), rustikál. Praha, 1964, s. 256.

bohužel neexistují ani osevní rejstříky ani knihy výnosů, tím pádem není možno přesně sledovat pěstované plodiny. Soudě však podle místních podhorských podmínek, můžeme úspěšně spekulovat o lnu či ječmeni.

Pro to, abychom byli schopni opravdu komplexně zhodnotit a určit velikost dvora, nám chybí bohužel i údaj o rozloze lesa. S připuštěním jisté odchylky tedy můžeme říci, že celková plochy užívané půdy v roce 1714 činila zhruba 192 jiter půdy, z čehož 144 bylo polí a zhruba 48 jiter luk.

Ke všeobecnému úvodu této kapitoly, věnovanému objasnění toho, co vůbec hospodářská jednotka vrchnostenského dvora zahrnovala a představovala, včetně obecných a tradičních osudů dvorů a k nim přidružených usedlostí, bych nyní, se základem v tereziánském katastru započal podkapitoly, které budou popisovat kroky vedoucí k pomalému rozpadu dvora Dolany a jeho významu pro místní krajinu, se zřetelem na pozemkovou držbu, kde bude pomocí náčrtů možno v průběhu zhruba dvou a půl staletí prakticky sledovat přechod od feudálního vlastnictví v 18. století k vlastnictví osobnímu ve století dvacátém.

~ oOo ~

První známý vlastník (nájemce) pozemků v Dolanech je *Michael Pausewang*, na nemovitosti číslo popisné 3. Záznam o příslušném stavu uvádí soupis pozemků v josefínském katastru, datován do konce června roku 1785.¹⁹⁶ Zápis uvádí dvě přiřčená topografická čísla, z nichž číslo 281 je opatřeno záznamem „*Michael Pausewangs Acker No. 113. bei der zollnayer Gränitz unter Obrigkeitl. Zinß.*“¹⁹⁷ a rozměry 42 jiter na délku, 9 jiter na šířku a 14 2/0 jiter na délku, 5 3/0 jitra na šířku. Následné topografické číslo 282 nese popisek „*Wiesen unter obrigkeitl. Zinß demselben gehörig*“¹⁹⁸ a uvedena je výměra 37 jiter na délku, 32 jiter na šířku.

Upřesňující zápis, týkající se právě Pausewangových pozemků, přichází z pozemkové knihy městečka Mladkova, která potvrzuje Pausewangovo vlastnictví a

---

¹⁹⁶ NA Praha, fond Josefínský katastr, panství Králíky, kniha č. 587, nestr.

¹⁹⁷ TÝŽ

¹⁹⁸ TÝŽ

uvádí: „Haus Nro. 113 3. Dolland. Eine Werkhaus, unter herrschaftl. Zinß; Vorzu gehörig: Nro 281 Ein Ackerstück bey der Zollnayer Gränitz, unter obrigkeitl. Zinß 456 Klafter, Nro 282 Wiesen oben unter obrigkeitlicher Zinß 1184 Klafter – Suma 1.40.“¹⁹⁹

Jsme tedy v prvním případě svědky aplikace Raabovy reformy, kdy králická vrchnost dává svůj majetek do pronájmu. Ze zápisu z pozemkové knihy, tak jak to později běžně uvidíme, v tomto případě není patrné, v jakém vztahu nájemník vůči vrchnosti byl, lze se však domnívat, že se jednalo o vztah založený na pachtovní smlouvě. Co nám však v souvislosti se zmínkou o dílně v čp. 3 uniká, je druh dílny a jakým řemeslem se *Pausewang* živil.

Rok 1785 je po roce 1714 dalším důležitým mezníkem, kdy na základě soupisu vrchnostenské půdy dvora, jež je obsažen v Josefínském katastru, můžeme s naprostou přesností vyjmenovat pozemky, které náležely vrchnosti ke dni 13. července 1785²⁰⁰ - viz tabulka 4. Chtěl bych upozornit, že tato tabulka obsahuje pouze část informací dostupných v katastrálním soupisu samotném. Celý jeho přepis je v příloze číslo 3A a 3B.

Topogr. číslo	POPIS POZEMKU	Topogr. číslo	POPIS POZEMKU
271	Acker Mühlberg genannt zum Meyerhof No. 112 gehörig.	282x	Wiese unter obrigkeitl. zinß. demselben gehörig
272	Acker der Erlenberg genannt der Obrigkeit gehörig	283	Acker bei dem Schwarzenberg
273	Wiese die sogenannte Erlenbergwiese	284	Waldal Schwarzenberg genannt
274	Acker die kleine Scheibe genannt	285	Acker von Schwarzenberg bis an Mayerhofs
275	Acker in Rohlgraben oben der Obrigkeit gehörig	286	Herrschafth. Mayerhof Haus No. 112
276	Hautweide oben der Obrigkeit gehörig	287	Wiesen, die so genannte Bodenwiese
277	Acker die grosse Scheibe genannt	289	Acker von Meyerhof bis an das Mühlbergwinkel
278	Wiesen im Graben mit Strauchwerk bewachsen	290	Acker beim Fuchswinkel
279	Acker der Fuchswinkel genannt	291	Acker im Steingeräth
280	Acker bei der zollneyer Gränitz	292	Hautweide eben der Obrigkeit gehörig
281x	Michael Pausewangs Acker Nr. 113 bei der zollneyer Gränitz	293	Acker die kleine Scheibe genannt

x = patří dvoru, obhospodařuje pachtýř

Tab. 4

¹⁹⁹ SOA Zámorsk, Velkostatek Králíky 1654 – 1946, kniha 346, *Grundbuch der hochreichsgräflich Michael Otto Althanischen Herrschaft Grulich in Königreich Böhmen, Königgratzer Kreis, über das Stadt Wichstadt und die dahin gehörige grundstücke errichtet unter Oberantennen Johann Anton Schleister im Jahre 1787*, fol. 216.

²⁰⁰ NA Praha, fond Josefínský katastr, panství Králíky, kniha č. 587, nestr.

Porovnáme-li pozemky, patřící dvoru v roce 1714 a stav o 71 let později, zjistíme, že z původních devíti se jejich počet zvýšil na dvacet dva, respektive na dvacet jedna, protože ve výčtu v roce 1785 je oproti roku 1714 zapsán i les (*Schwarzenberg waldal*) na parcele číslo 284. Jak bylo již zmíněno, údaje v Josefínském katastru a zápis výčtu pozemků v pozemkové knize městečka Mladkova jsou identické. Dle údajů v knize víme, že rozloha polí činila 135.1131 jiter/sáhů, rozloha luk 33.918 jiter/sáhů a rozloha lesů 30.639 jiter/sáhů.²⁰¹

Vzhledem k tomu, že výměra původních devíti pozemků v roce 1714 je odhadovaná pouze podle výnosu, můžeme říci, že se alespoň odhady velikosti polností dosti přesně shodují s výsledky měření. Porovnáním 144 (přepočtených) jiter polí v roce 1714 s téměř 136 jitry v roce 1785, dostaneme rozdíl, činící 6%. V případě luk činí vypočtený rozdíl 31% (to když se porovná hodnota z roku 1714, která činila 48 přepočtených jiter a 33,5 jiter z roku 1785). Vysvětlením pro tuto odchylku, v tomto případě úbytku rozlohy luk, by mohlo být buď případné zalesnění (ať již přirozené nebo umělé) části luk, obhospodařovaných na seno, nebo byl výnos sena z luk v roce 1714 nadhodnocen a tím vznikla chyba již při přepočtu. Prosté srovnání zobrazení Dolan na kartografických pramenech první poloviny druhého desetiletí 18. století a poloviny osmdesátých let 18. století bohužel díky chybějícím detailům lesů nedává na otázku vůbec žádnou odpověď.²⁰² Tato metoda může být v omezené míře použita až o několik desetiletí později.

Pozorný čtenář si určitě všiml jedné malé nesrovnalosti. Podíváme-li se na topografická čísla jednotlivých parcel dvora v tabulce č. 4, je vidět, že tato začínají od čísla 271 a končí u 293. Jediným, v řadě vynechaným číslem je topografické číslo 288, což je parcela téměř trojúhelníkového tvaru, která se nachází pod topografickým číslem 287- *Boden Wiese*.²⁰³ Tato parcela patřila obci a byla využita jako louka.²⁰⁴

---

²⁰¹ SOA Zámorsk, Velkostatek Králíky 1654 – 1946, kniha 346, *Grundbuch der hochreichsgräflich Michael Otto Althanischen Herrschaft Grulich in Königreich Böhmen, Königgratzer Kreis, über das Stadt Wichstadt und die dahin gehörige grundstücke errichtet unter Oberantennen Johann Anton Schleister im Jahre 1787*, fol. 214.

²⁰² Srv. kartografické přílohy 10 a 13 (Müllerova mapa a Berndtova mapa)

²⁰³ Viz mapa Dolany, příloha číslo 18, Mapa B, *Situations Plan Von dem zur Herrschaft Grulich gehörigen Mayerhofe Dolland*, částečně kolorovaná kresba na papíru, měřítko neznámé, rozměr 520 x 600 mm, s.d., SOA Zámorsk, mezifondová sbírka map a plánů, VS Králíky, pozemkové mapy dvora Dolany, evid. A2.22.M12/E.

²⁰⁴ Příloha číslo 3B, NA Praha, fond Josefínský katastr, panství Králíky, kniha č. 587, nestr.

Díky srovnání pozemkové základny dvora v letech 1714 a 1785 jsme již v 18. století svědky pomalého rozměňování vrchnostenské půdy. A to nejen rozměňování ve smyslu pronajímání jednotlivých polností sedlákům, ale hovořím zde zejména o postupném zmenšování výměr pozemků jejich dělením. Tento trend se pak ukáže jako trend budoucnosti, kdy počátek 20. století s úzkými políčky bude jeho vrcholem.

~ oOo ~

Poslední desetiletí 18. století ještě také zasáhlo do pozemkového fondu dvora a to když další část pozemkového vlastnictví dvora o rozměrech 60 čtverečních sáhů - viz zápis z pozemkové knihy městečka Mladkova, vážící se k domu čp. 2 „*Ein neuerbautes Herrschaftl. Zinshause auf Dolländer Mayerhof Grund von 60 Klafter*“ bylo pronajato na základě pachtovní smlouvy, ratifikované 9. července 1795 *Josephu Katzerovi*.²⁰⁵ Zajímavostí je výslovná zmínka o stavu pachtované nemovitosti, která se uvádí jako novostavba. Neméně zajímavý je i status *Herrschaftliche Zinshaus*. Jedná se o prostý dům, nicméně jeho obyvatelé k této nemovitosti nemají žádný vlastnický vztah, mají k němu pouze vztah užívací. Z typu ratifikované smlouvy, na základě které *Joseph Katzer* dům užíval bylo patrné, že jeho povinností bylo věc svěřenou uchovávat a spravovat. Pokud by měl být pachtýř těchto povinností zbaven, musela by být sepsána pouze smlouva nájemní.²⁰⁶

Vzhledem k tomu, že pozemková kniha uvádí jen 60 sáhů rozlohy, mám za to, že se jedná pouze o výměru zastavěné plochy domu. Žádné jiné přidružené pozemky se k červenci roku 1795 a číslu popisnému 2 neuvádí. Podle knihy, uvádějící seznam vrchnostenských pozemků v emfyteutickém a dočasném nájmu v roce 1803 však již můžeme vidět, že *Josephu Katzerovi* v červenci 1803 byl do emfyteutického držení

---

²⁰⁵ SOA Zámorsk, Velkostatek Králíky 1654 – 1946, kniha 346, *Grundbuch der hochreichsgräflich Michael Otto Althanischen Herrschaft Grulich in Königreich Böhmen, Königgratzer Kreis, über das Stadt Wichstadt und die dahin gehörige grundstücke errichtet unter Oberantennen Johann Anton Schleister im Jahre 1787*, fol. 234.

²⁰⁶ ZELINKA, J. *O nájemném*. Plzeň, 1922, s. 9.

předán pozemek topografického čísla 289 (pole od dvora, sahající až k rohu vrchu *Mühlberku*).²⁰⁷

3.1.3 Dolany na počátku 19. století – druhé dělení

Rok 1803 představuje v existenci Dolan významný zvrat. Doposud králická vrchnost dávala první pozemky, dle práva zákupního, do užívání řekněme velmi blízko samotného domu dvora. V červenci klíčového roku 1803 však parcelací pozemku topografického čísla 280, což bylo podle Josefínského katastru pole „*Acker bei der zollneyer Gränitz*“ dostaly Dolany tak řečeno nový rozměr. Toto pole (č. 280), ležící na samé katastrální hranici Mladkova po níž se táhne zhruba 400 metrů daleko, jak se později ukáže, vzniklo v nové, poměrně separované a od Mladkova nejvíce vzdálené části Dolan.

Díky pozemkové knize městečka Mladkova, ale také díky seznamu vrchnostenských pozemků v emfyteutickém a dočasném nájmu, můžeme najít jeden společný bod vzniku vlastnických vztahů pro čp. 4, 5, 6 a 7, což byla mimochodem do konce třicátých let 20. století polovina tehdejší osady Dolany. Ale pojďme zpět k roku 1803, k datu 1. července.

Přesný důvod, který byl impulzem k tomu, že se vrchnost rozhodla rozparcelovat hraniční pole na pět pozemků a převést je do emfyteutického držení celkem čtyřem osobám (o důvodu tohoto rozdílu bude pojednáno později), bohužel není znám. Je jisté a zápisy v pozemkové knize jsou toho důkazem, že smlouva o prodeji (*Kaufkontrakt*) byla sepsána 1. července a všechny pozemky jsou vedeny jako emfyteutické, s emfyteutickým zakoupením a s povinností platby roční stanovené daně.

---

²⁰⁷ SOA Zámorsk, Velkostatek Králíky 1654 – 1946, kniha 44 - Seznam vrchnostenských pozemků v emfyteutickém a dočasném nájmu 1803, nestr.

Noví hospodáři se smlouvou od 1. července 1803

č.p.	jméno hospodáře	druh pozemku	výměra (jitra)	zákup. cena	roč. pacht
4	Güttler Joseph	Pole	3.0705	158 zl.	15 zl.
5	Rosenberger Joseph	pole hosp. a obyč. budovy	1.0575 0.1575	90.15 zl. 80 zl.	6.30 zl.
6	Maywald Joseph	Pole	0.1410	47 zl.	4 zl.
7	Libich Anton	Pole	1.0195	42.15 zl.	6 zl.
	Moschner Joseph	Pole	0.1230	38.20 zl.	4.15 zl.

Tab. 5²⁰⁸

Již existující (původní) hospodáři se smlouvou z 1. července 1803

č.p.	jméno hospodáře	druh pozemku	výměra (jitra)	zákup. cena	roč. pacht
2	Katzer Joseph	pole	0.0456	33 zl.	2.18 zl.
3	Netuschill Joseph	pole louka pole	0.0359 0.1184 2.1525	242,15 zl.	14 zl.

Tab. 6²⁰⁹

Výše uvedené tabulky představují nové zákupníky na čp. 4 – 7 a jak kniha číslo 44 dokazuje, nové smlouvy dostali i ti hospodáři, kteří obhospodařovali své polnosti od konce 18. století.

Zajímavým případem je část parcely topografického čísla 280, která připadla *Josephu Moschnerovi*. Ten totiž jako jediný – a teď se dostávám k předchozí odvolávce na vysvětlení – nepostavil na zakoupené části pozemku dům jako ostatní. Moschnerovi, soudě podle zápisu v operátu Stablního katastru, byly celkem tři rodiny, vlastníci tři domy v Mladkově (č.p. 27, 30 a 40), ale k tomu žádné jiné pozemky.²¹⁰ Jediným vysvětlením pro koupi části parcelovaného dvora je tedy pořízení polnosti pro hospodářskou činnost, nikoli pro stavbu domu a odstěhování se do Dolan.

²⁰⁸ Zdroj dat: SOA Zámorsk, Velkostatek Králíky 1654 – 1946, kniha 44 - Seznam vrchnostenských pozemků v emfyteutickém a dočasném nájmu 1803, nestr.

²⁰⁹ Týž

²¹⁰ NA Praha, fond SK královéhradeckého kraje, inv. č. 531, *Alphabetisches Verzeichnis der Grund Eigethümer und ihrer nach Sectionen abgethailten Grund-Parzellen*, zápis 82, 83, 84.

Pro dokázání trendu nejen poloviny třicátých let 19. století, který se vyznačoval snahami vrchnosti o zmenšování ploch pozemků, jejich rozdělování mezi bezzemky i mezi okolní sedláky v rámci zvýšení finančního výnosu z pozemků díky jejich pronájmům, přikládám tabulku číslo 7. Sledujeme stav držby několik málo let před zaměřením Stabilního katastru a zjišťujeme, že vrchnost ještě v roce 1835 vlastnila bezmála 83% polností a 90% luk. Pastviny a lesy byly stále výlučně vrchnostenské.

V emfyteutické zákupě				Vrchnosti patřící	
Využití	Od daňové regulace	Stav po 1. září 1795	Celkem		Celkem
pole	10.424 (4)*	11.1588 (4)	22.407 (8)	124.001 (10)	146.408 (18)
louka	1.1597 (5)	0.1184 (1)	2.1181 (6)	28.840 (5)	31.421 (11)
pastvina				5.74 (2)	5.74 (2)
les				30.639 (2)	30.639 (2)
Tab. 7 ²¹¹ *číslo v závorce udává počet parcel				Celkem	212.1542 (33)

3.1.4 Rok 1840 - rozpad původních velkých parcel

Stabilní katastr, respektive jeho písemný operát nám v roce 1840 dokumentuje postupné zmenšování výměr užitkových parcel. Jestliže po poslední hromadné parcelaci pozemků v roce 1803 náleželo králické vrchnosti z původních 22 pozemků celkem 19 (výměru ponechme stranou), v roce 1835 to bylo z 33 pozemků 19 a o pět let poději z celkových 161 parcel v Dolanech 131 patřilo stále vrchnosti. Operát též uvádí tři stavební parcely, ale proti jejich přiřčení se rod *Althannů* v tehdy naprosto běžném řízení (v tzv. individuální reklamaci) ohradil a ponechal si pouze jednu stavební parcelu, parcelu samotného dvora. Dvě sporné stavební parcely byly po zboření staveb včleněny do okolních parcel užitkových.²¹²

²¹¹ SOA Zámorsk, Velkostatek Králíky 1654 – 1946, kniha 45, *Beschreibung und Befund der zu der Fideikommitz Herrschaft Grulich gehörigen Feldwirtschaftlichen Grundstücke 1835*, nestr.

²¹² NA Praha, fond SK královéhradeckého kraje, inv. č. 531, *Verzeichnihs der Gelöschten Parzellen in der Gemeinde Wichstadt 1856*, s. 1.

Ovšem i stávající majitelé přidělené dolanské rozparcelované půdy zvyšovali počty parcel na svých výměrách. Ne snad, že by zakupovali nové polnosti, ale povaha katastru samotného nutila pro každý druh využití půdy tuto zaměřit, vytvořit a popsat výměru jedinečným parcelním číslem. Proto kupříkladu *Joseph Netushill*, hospodařící na čp. 3, ze svých původních dvou parcel nyní v roce 1840 má parcel devět nebo *Adalbert Picha* z čp. 7 má z pouhé jedné parcely parcel sedm.²¹³ Přirozené zmenšení jednotlivých velkých ploch polností či luk je podle mého názoru jedním z prvních kroků k postupnému převedení majetku vrchnosti, po roce 1848 se již jedná o majetek velkostatku, do užívání a vlastnictví drobných rolníků.

V roce 1850 byly Dolany přičleněny k Mladkovu jako osada, oboje spadající pod okresní hejtmanství Žamberk a soudní okres Králíky. Zrušení roboty ze září roku 1848 přineslo obecně majitelům panství mnoho problémů, neboť jim najednou chyběly pracovní síly, potahy a zemědělské nářadí, což vedlo k omezování režijního hospodářství a k pronajímání či celkovému rozdělování dvorů soukromým nájemcům.

3.1.5 Osmdesátá a devadesátá léta 19. století v Dolanech

Konec čtyřicátých až osmdesátých let 19. století znamená potvrzení obecného trendu, který nastolily velkostatky jako reakci na zrušení poddanství a uzákonění volné směnitelnosti půdy. Od tohoto momentu neobyčejně vzrostl pohyb vlastnictví půdy. V letech 1868 - 1887 byla v Čechách průměrně ročně evidována vlastnická změna u jedné desetiny celkového počtu usedlostí. Z toho více než tři čtvrtiny připadaly na prodej z volné ruky a jen čtvrtina změn souvisela s exekucí, případně dědictvím. Důsledkem volného prodeje půdy byly značné přesuny v celkové skladbě pozemkového vlastnictví, kdy počet zemědělských usedlostí vzrostl za období 1860 - 1890 přibližně o 30 %.²¹⁴

---

²¹³ Viz příloha číslo 5. Přepis vlastníků užitkových parcel v Dolanech 1840. NA Praha, fond SK královéhradeckého kraje, inv. č. 531, *Original Grundparzellen Protocol der Gemeinde Wichstadt u. sammt Colonie Doland*, nestr.

²¹⁴ HORSKÁ, Pavla - MAUR, Eduard - Musil Jiří. *Zrod velkoměsta: Urbanizace českých zemí a Evropa*. Praha, 2002, s. 189.

Nárůst počtu pozemků uvolňovaných velkostatkem zaznamenává i dvůr v Dolanech. Stav zaznamenaný 9. listopadu roku 1878 v protokolu o pronájmu vrchnostenských dvorů obsahuje velmi hodnotné informace, které potvrzují již zmiňované obecné trendy.

STAV PACHTŮ DVORA DOLANY 1878

Využití	Počet parcel	Výměra (j.s.)	Nájem (zl,kr)	Odkud jsou pachtýři + (počet parcel)			
				Dolany	Mladkov	Celné	ostatní
pole	66	100.890	1226,95	14	47	5	0
louka	45	16.827	351,10	3	39	3	0
Celkem	111	117.117	1578,05	5 (17)	60 (86)	5 (8)	0

Tab. 8²¹⁵

Ačkoli byla vydaným zákonem číslo 16/1872 v zemích monarchie ustanovena metrická konvence, rakouské jednotky platily až do roku 1876, respektive do roku 1875, kdy byla v monarchii tato konvence přijata. Tuto důležitou událost zmiňují zejména proto, že výše uvedená tabulka číslo 8 udává výměry stále ještě v jitrech a sázích. Jejich přepočtením do metrických měr zjistíme, že pachtovaná rozloha dvora byla 63,3717 hektarů.²¹⁶

Jak ale uvidíme i v následující tabulce, metrická soustava již používána byla, ovšem soupisové operáty velkostatkové agendy stále ještě i v letech 1896 a 1897 uvádějí ať individuální nebo roční pachtovné ve zlatých a krejcarech, namísto Korun a Halěrů.²¹⁷

STAV PACHTŮ DVORA DOLANY 1891 - 1897

Rok	Počet parcel	Výměra v hektarech	Nájem ve zlatých a krejcarech	Počet vlastníků	Odkud jsou pachtýři + (počet parcel)				
					Dolany	Mladkov	Celné	Lichkov	Něm. Petrovice
					1891	126	95,2061 ²¹⁸	2076,80	73
1896	145	94,4479	2061,96	73	5 (18)	50 (104)	5 (8)	9 (10)	4 (5)
1897	145	94,4479	2007,50	72	5 (20)	47 (102)	6 (8)	9 (10)	5 (5)

Tab. 9²¹⁹

²¹⁵ SOA Zámorsk, Velkostatek Králíky 1654 – 1946, kniha 80, *Protokol o pronájmu pozemků vrchnostenských dvorů 1879*, dvůr Dolany, nestr.

²¹⁶ Přepočtový koeficient: 1 jitro = 5 754,64 m², 1 čtverečný sáh = 3,596 652 m²

²¹⁷ Co se měnové reformy týče, je potřeba říci, že korunová měna byla zavedena 2. srpna 1892. Povinnost uvádět ceny v korunové měně byla zavedena od 1. ledna roku 1900. VOREL, Petr. *Od pražského groše ke koruně české: průvodce dějinami peněz v českých zemích*. Praha, 2004, s. 381-398.

²¹⁸ Údaj knihy číslo 85 udává výměru 165.708 jiter, což je po přepočtu koeficienty viz pozn. 26 celkem 95,2061 ha.

Devadesátá léta se dle výše uvedené tabulky vyznačují oproti konci let osmdesátých pozorovatelným nárůstem pachtovaných parcel. Ze 111 pronajatých parcel 60 pachtýřům v roce 1878 na 145 parcel pro 72 pachtýřů v roce 1897. Jednotlivé polnosti už v zásadě nerespektují přirozené přírodní hranice, nýbrž jsou v terénu štráfovitě vytyčeny. Důkazem toho je i mapa v příloze č. 19 z 8. února roku 1895, zobrazující pronajímané pozemky dolanského dvora. Jestliže byly pozemky v Dolanech (mimo lesů) rozparcelovány na zhruba 150 částí a zdá-li se nám to mnoho, pak je třeba tento stav porovnat s dvorem v Dolní Lipce (*Nieder Lipka*), který byl z původní plochy 73,5 hektarů rozdělen celkem na 334 parcel.²²⁰

Zajímavým zjištěním je, že o pozemky dolanského dvora měli zájem nejen Mladkovští (což je pochopitelné), ale také hospodáři z Celného, kteří se objevují jako pachtýři již v roce 1878. Nově jsou však v devadesátých letech vlastníky polností a luk i obyvatelé Německých Petrovic (*Deutsch Petersdorf*), po druhé světové válce přejmenovaných na Petrovičky. Ovšem nejzajímavějších je konstantních devět nájemců z Lichkova, kteří před vlastním místním dvorem dali přednost tomu dolanskému. Tento stav se mi ale na králickém velkostatku jeví jako výjimečný a svědčí zvláště o tom, že Lichkovští nájemci, majíce dolanské polnosti nejen blíže, ale i za lepší cenu, tuto šanci využili. Podobné případy, kdy si obyvatelé jednoho dvora najímají pozemky dvora sousedního, jsem na panství Králíky nezaznamenal.

3.1.6 Pozemková reforma 20. let 20. století

Snahy o nabytí, obhospodařování a svobodné vlastnictví půdy drobných rolníků (teď nemluvíme o velkostatkářích či sedlácích), započaté v roce 1848 byly dovršeny vznikem Československé republiky 28. října roku 1918, respektive o několik dní později, a to ve formě zákona 32/1918 o obstavení velkostatků z 9.

---

²¹⁹ Zdroje dat pro tabulku: rok 1891 - SOA Zámorsk, Velkostatek Králíky 1654 - 1946, kniha 85, *Parzellen Verpachtungs Protocoll zur Evidenzhaltung der Pachtdauer u. Fläche Düngung 1891-1892*, s. 73 - 82., rok 1896 - TÝŽ, kniha 59, *Meierhof Dolland, Parzellen Verzeichnis*, Grulich, 23. Januar 1896, nestr., rok 1897 - TÝŽ, kniha 60, *Meierhof Dolland, Parzellen Verzeichnis ab 1/10/1897*, Grulich, 26. Nowber 1897, nestr.

²²⁰ Viz příloha 20, SOA Zámorsk, mezifondová sbírka map a plánů, složka „K lesní hospodářství“ A3/10/5/J, mapka dvora Dolní Lipka, sign. *Exzellens Graf Althann'sche Guttsverwaltung 28. Jun, 1917, Grulich, Böhmen*.

listopadu. První ze série zákonů, následovaný zákonem 318/1919 o zajištění půdy drobným pachtýřům a 593/1919 o ochraně zemědělských drobných pachtýřů, byly pilíři tzv. záborového zákona číslo 215/1919, což byl základní kámen pozemkové reformy. Tímto zákonem stát zabírá za účelem úpravy pozemkového vlastnictví tzv. velký pozemkový majetek. Ten je definován jako „*soubory nemovitostí, kde výměra náležející na území státu vlastnický jediné osobě [...] je větší než 150 ha půdy zemědělské (rolí, luk, zahrad, vinic, chmelnic) nebo 250 ha půdy vůbec. Vlastníkovi zabraného majetku dává se právo, aby mu přidělena (ponechána) byla majetnost nepřesahující uvedenou výměru 150 ha půdy zemědělské, resp. 250 ha půdy vůbec.*“²²¹ Záborový zákon v této podobě zatím ještě neznamena převzetí majetku velkostatku, stát si pouze vyhrazuje právo zabraný majetek přejímat či rozdělovat, a to na základě normy, kterou byl tzv. zákon náhradový 32/1920.

Přídělový zákon číslo 81/1920 pak vymezuje komu se smí nově státem vlastněný majetek přidělit a komu ne. Zde bych vyzdvihl podmínku, že půda nemůže být přidělena tomu, kdo nemá československé občanství. Přídělované pozemky byly ohodnoceny Pozemkovým úřadem a závisely na výměře, bonitě a nákladech souvisejících s výkupem a přidělem.

Celková soupisová výměra velkostatku Králíky byla 3977 ha (730 ha zemědělské půdy a 3214 veškeré půdy). Níže uvedená tabulka uvádí stav pozemků šesti vybraných dvorů králického velkostatku.

---

²²¹ VOŽENÍLEK, Jan. *Pozemková reforma v Čsl. republice*. Praha, 1924, s. 25.

ZÁBOR A PŘÍDĚLY Z VYBRANÝCH DVORŮ – ROK 1919

Dvůr	Stav před reformou v (ha)		Celkem převedeno na nové majitele v (ha)		V záboru zůstalo v (ha)		Přídělová cena za 1 ha v Kč
	Zemědělská půda	Veškerá půda	Zemědělská půda	Veškerá půda	Zemědělská půda	Veškerá půda	
Dolany	93	287	56	57	37	230	1300-1800
Králíky	92	95	12	14	80	81	2300-3600
Lichkov	145	386	57	58	88	328	2100-3000
Lipka Dolní	142	459	20	21	122	439	2700-3000
Lipka Horní	89	94	55	55	34	39	1000-1200
Lipka Prostř.	114	127	55	55	59	72	2300-3800

Tab. 10²²²

Ani pozemková reforma samotná a příděly půdy neznamenalý konečný nárok na svobodné vlastnictví půdy. Ještě v průběhu 30. let 20. století byly podle § 63 přídělového zákona pozemky přidělovány do tzv. vnuceného nebo těž prozatímního pachtu na dobu (dle zákona) ne delší než 6 let.²²³ Praxe byla však na již bývalém králickém velkostatku odlišná, neboť ještě v roce 1936 byly ve velkostatkové agendě vedeny záznamy o pachtech a pachtovním.²²⁴

Bezprostředně po reformě v roce 1920 bylo dle předběžných výsledků pozemkové reformy v Československu převedeno celkem 113 ha půdy mezi 38 nových majitelů. Velkostatková agenda bohužel však již nezaznamenává jména těchto majitelů a Berní úřad v Žamberku (1870 – 1950), resp. jeho fond není pro detailní získání informací badatelsky přístupný.

V samém závěru této části kapitoly je potřeba říci, že tak kvantifikovatelné prameny, jaké mi byly k dispozici pro druhou polovinu 19. století naprosto chybí. Mám na mysli nejen období do podzimu roku 1938, ale těž roky od připojení celého soudního okresu, zahrnujícího pochopitelně i Dolany, k Říši až po osvobození. Stejně pramenně temnou je doba po roce 1945 a konec padesátých let, která podle obecně

²²² VOŽENÍLEK, Jan. *Předběžné výsledky Československé pozemkové reformy, země Česká a Moravsko-slezská*. Praha, 1930, s. 132.

²²³ TÝŽ. *Pozemková reforma v Čsl. republice*. Praha, 1924, s. 29.

²²⁴ SOA Zámorsk, Velkostatek Králíky 1654 – 1946, kniha 928, *Knih pachtů a pronájmů pozemků 1936*, nestr. Zde bohužel díky tomu, že kniha uvádí pouze jména nájemců s místem jejich bydliště a fakt, že od roku 1897 je ztracena jakákoli kontinuita údajů, nemá pramen pro zjištění stavu býv. dvora Dolany žádný přínos.

známých principů vedla k odebrání půdy vlastníkům, jimiž byly rodiny mnohdy po staletí. Tyto pozemky byly následně včleněny buď do Státních statků a nebo do Jednotných zemědělských družstev.

Katastrální území Mladkova spolu s osadou Dolany a Petrovičkami (býv. *Deutsch Petersdorf*) bylo se všemi jeho hospodářskými pozemky v roce 1954 seskupeno pod Státní statek Mladkov. V rámci statku byl na pozemcích severovýchodního svahu nad Mladkovem zřízen kravín a vpravo vedle silnice č. 312 před vjezdem do Mladkova (bývalé území spadající pod Dolany) zřízena Strojní a traktorová stanice.²²⁵

3.1.7 Ekonomické aspekty parcelace vrchnostenské půdy v Dolanech

Jak je obecně známo a jak praxe ukazovala, prvoplánovým cílem zakládání dvorů bylo pro vrchnost zásobování pro své vlastní potřeby. Postupem času, tak jak vzrůstala osídlenost území, obdělanost půdy a celková civilizovanost, to vše ovlivněno merkantilismem (17. - 18. století), začala pozemková vrchnost aktivně podnikat. A tím myslím podnikat v pravém slova smyslu, neboť z definice podnikání je stále platné v jádru to, že se podniká zejména pro dosažení zisku. Stoupala-li v čase finanční náročnost existence šlechty, byly peníze rozhodně potřeba.

Na příkladu 19. století a dolanského dvora můžeme snadno sledovat tendenci rozdělování parcelního majetku. Nutně je potřeba zmínit, že na počátku 19. století "inventář" dvora Dolany (movitý i nemovitý) sestával pouze z polí, luk, pastvin, lesů, domu vrchnostenského dvora a jednoho nájemního domu. Součástí dvora nebyla žádná přidružená cihelna, pivovar ani tírna, barvírna nebo sušárna lnu,²²⁶ ani pila, hamr či mlýn. Za tohoto stavu a díky dosti horsky orientovaným pozemkům je takřka samozřejmé, že se vrchnost rozhodla (snad na základě úspěchů tzv. raabizovaných vesnic, které se však nikde jinde na panství nevyskytovaly) začít

---

²²⁵ Strojní a traktorová stanice (STS) označení pro podniky, jejichž úkolem bylo přispívat ke zvyšování zemědělské výroby tím, že poskytovaly služby jak jednotným zemědělským družstvům, tak jednotlivým rolníkům. Na základě vládního nařízení č. 94/1953 Sb. se z STS staly právnické osoby čerpající finance ze státního rozpočtu. [cit. 2008-03-19] URL: < http://abonent.lexdata.cz/lexdata/sb_free.nsf/c12571d20046a0b2c12566af007f1a09/c12571d20046a0b2c12566d40071be42?OpenDocument>

²²⁶ Tírna, barvírna i sušárna lnu se nacházely v Mladkově.

území dvora dávat do užívání jiným.²²⁷ O právních stavech jednotlivých uživatelů (nájemník/pachtýř) bylo již pohovořeno výše.

Kvantifikovatelná data, uvedená v tabulce číslo 11, nám ukazují, jak se od prvopočátku a dále pak v jednotlivých meziobdobích postupně zvyšovala výměra pronajímané půdy. Z tohoto pohledu zjistíme, že od roku 1785, kdy tvořila pronajatá plocha pouze necelých 0,59 ha, vidíme o téměř 30 let později nárůst pronajaté plochy o téměř 818% na zhruba 7,20 ha. Další porovnání o 30 let později (rok 1835) vykazuje nárůst o 50% na 14,38 ha. O více než 40 let později (rok 1878) pronajímá vrchnost již 67,37 ha což představuje 71% nárůst oproti předchozím dostupným údajům a když vezmeme údaj z roku 1896 (94,45 ha), zjistíme, že v necelých dvaceti letech je růst přibližně na 29%. Zde je jasně zřetelné, že doba od 40. do cca poloviny 70. let 19. století se vyznačuje nejvyšším růstem v počtu pronajatých parcel, kdy v jednom desetiletí tvoří nárůst zhruba 17,75%, což je v porovnání s lety 80. a 90. o něco málo než 3% více.

STAV VÝMĚR A NÁJMŮ POZEMKŮ DVORA 1785 - 1896

Rok	Pronajato (v ha)			Příjem z pronájmu (zl, kr)			Vrchnost drží (v ha)					Pozemky dvora celkem
	pole	louka	celkem	polí	luk	celkem	pole	louka	pastvina	les	celkem	
1785	0,1641	0,4258	0,5899			1,40	77,9326	18,8946		17,3282	114,1554	114,7453
1803	6,7736	0,4258	7,1994	48,33	3,30	52,03	78,0480	16,4151	2,9039	17,3282 ²²⁸	97,3670	121,8947
1835	12,8066	1,5751	14,3817	142,25	18,12	160,37	69,2024	17,9908	2,9039	17,3282	107,4253	121,8070
1878	57,8665	9,5049	67,3714	1226,95	351,10	1578,05						
1891			95,2061			2076,80						
1896			94,4479			2061,96						

Tab. 11²²⁹

²²⁷ Nejblížejší případy raabizovaných vesnic na sousedních panstvích jsou Ruda nad Moravou nebo Branná (dříve Kolštejn), které náležely pod správu Lichtenštejnů.

²²⁸ Údaj o rozloze lesů v prameni neuveden, dodal jsem, neboť vrchnost před rokem 1803 i po něm lesy neprodává, hospodaří na nich sama.

²²⁹ Zdroji dat jsou všechny předchozí uvedené tabulky. Výměry byly přepočteny na hektary koeficientem 1 jitro = 5 754,64 m², 1 čtverečný sáh = 3,596 652 m²

O poznání strměji (oproti výměře) však rostly příjmy z pronájmu do alhtannovské kasy. Z prvotního 1 zlatého 40 krejcarů v roce 1785 až na nejvyšších 2076 zlatých a 80 krejcarů v roce 1891. Jistěže roční výnos bezprostředně reaguje na pronajaté pozemkové výměry, nicméně tak jak jsme mezi lety 1835 - 1878 zaznamenali růst výměry u pronajatých pozemků o 71%, v tom samém období příjmy narostly o 90%. Navýšení příkládám vysoké poptávce po půdě, na kterou pozdější velkostatek zcela logicky zareagoval a zachoval se tak naprosto tržně. Jestliže se v roce 1835 platilo z 1 hektaru²³⁰ 11 zlatých 12 krejcarů z polí a 11 zlatých 50 krejcarů z louky, činil nárůst v roce 1878 na 21,18 zlatých za polnost (což je bezmála 53%) a 36,93 zlatých za louku, a to v porovnání z rokem 1835 ukazuje na 69% nárůst. Abychom situaci růstu nájmu představili skutečně korektně, je zapotřebí zmínit také inflační faktory. Ty ovlivňovaly cenovou hladinu podobným způsobem, jak to známe dnes a domnívám se, že jsou vedle poptávkového navyšování ceny dalším faktorem, stojícím za růstem ceny nájmu.

~ oOo ~

Mimo poměrně trvale stabilního příjmu, dosahovaného z pronájmu pozemkového majetku, existoval ještě příjem mimořádný. Ten souvisel se samotným aktem emfyteuze, čili zákupy, a spočíval v tom, že si zákupník musel na samém počátku majetkového stavu později pachtovanou půdu zakoupit.²³¹ V Dolanech proto v roce 1803 obdržela vrchnost do pokladny 731 zlatých 5 krejcarů. Noví ani starší pachtýři pochopitelně neměli potřebné hotovosti (viz tabulka 11) a proto si na tuto zákupní částku mnohdy vzali dnešními slovy úvěr, kdy roční úrok představoval 6%.²³² Velmi často tímto způsobem zapůjčovali peníze bohatí sedláci, zde to byli

---

²³⁰ Jsem si vědom toho, že v roce 1835 jednotka hektar nebyla známa ani používána. Tuto jednotku používám pouze pro účely porovnání.

²³¹ Poté se sepsala tzv. „pachtovní smlouva“ na dobu určitou. Délka pachtů byla 9 let, kupříkladu 1. říjen 1879 - 30. září 1888 a dále pak 1. říjen 1888 - 30. září 1897.

²³² SOA Zámorsk, Velkostatek Králíky 1654 - 1946, kniha 346, *Grundbuch der hochreichsgräflich Michael Otto Althanischen Herrschaft Grulich in Königreich Böhmen, Königgratzer Kreis, über das Stadt Wichstadt und die dahin gehörige grundstücke errichtet unter Oberantennen Johann Anton Schleister im Jahre 1787*, zápis k číslu popisnému č. 5, toho času majitel *Joseph Rosenberger*, fol. 356.

sedláci Mladkovští. Obecně se pak vrchnosti nechala ještě zákupa zaplatit dalším dvojím způsobem a to buď formou naturální dávky nebo formou přímých splátek do vrchnostenské pokladny. Oba dva poslední případy však pro Dolany nejsou známy.

Na závěr této kapitoly je potřeba zhodnotit a podívat se na dvůr Dolany nejen z jeho vnitřní perspektivy, jak tomu bylo doposud, ale uvést jej jako část hospodářského celku vrchnostenského podnikání na dvorech králické vrchnosti.

Jelikož je konec devatenáctého století v králickém velkostatku co se týče úplnosti, zachovalosti a pečlivosti z nejlepších, pro malé srovnání nám poslouží data z roku 1891. V tomto roce bylo součástí velkostatku Králíky pět vrchnostenských dvorů, jmenovitě Horní Lipka, Prostřední Lipka, Dolní Lipka, Lichkov a Dolany. Na celkovém výnosu z pronajatých parcel dvorů, jež v roce 1891 činil 10824 zlatých 12 krejcarů, se dolanský dvůr podílel 2076 zl. 80 kr., což představuje necelých 20%.²³³ Směle řečeno, „tahounem“ pokladny byl bezesporu dvůr v Prostřední Lipce (*Mittellipker Hof*), který přispíval 2556 zl. 62 kr., ačkoli nedosahoval největší pronajaté rozlohy – ta činila 74,6779 hektarů. Vysvětlení zde je nasnadě. Hlavní příčina byla v kvalitě půdy, jež byla tím pádem pronajímána draž. Důkazem toho je i výše přídělové ceny po pozemkové reformě v roce 1919, která se pohybovala mezi 2300 – 3800 Kč za hektar.

Výše pronájmu pozemků dvorů z roku 1891 (10824 zl. 12 kr.) je i podkladem pro poslední zajímavé zjištění. Pro rok 1892 disponujeme údaji o celkovém výnosu z pozemků velkostatku vůbec, který činí 12 277 zl. 97 kr. ročního nájmu.²³⁴ A tento příklad je podle mého naprostým důkazem výhodnosti pronajímání vrchnostenských/velkostatkových pozemků drobným hospodářům. Příjem z této činnosti činil na počátku 90. let devatenáctého století plných 88% veškerého výnosu z pronájmu půdy, to je částka rozhodně nezanedbatelná a nutno říci, že bezmála 12 278 zlatých představovalo téměř 13% veškerých příjmů velkostatku roku 1892.²³⁵

---

²³³ SOA Zámorsk, Velkostatek Králíky 1654 – 1946, kniha 85, *Parzellen Verpachtungs Protocoll zur Evidenzhaltung der Pachtdauer u. Fläche Düngung 1891-1892.*

²³⁴ SOA Zámorsk, Velkostatek Králíky 1654 – 1946, kniha 49, *Verzeichnis der Parzellenpächter und die Pachtzinse 1892-3.*

²³⁵ TÝŽ. kniha 919, kniha příjmů a vydání velkostatku pro rok 1892.

3.2. Demografické aspekty Dolan v čase s důrazem na 19. století

Nad všemi ekonomickými a politickými vlivy, které stály za zrodem a pozdějším přerodem vrchnostenského dvora Dolany do jiného, samostatnějšího typu sídelní jednotky, stojí bezesporu též vlivy demografické. Vezmeme-li v potaz stav obyvatelstva podle prvního světového soupisu z roku 1754, žilo v Čechách téměř 2 miliony obyvatel, což byl zhruba stav srovnatelný se stavem v předbělohorském období.²³⁶ V následujících desetiletích, vedoucích ke konci století osmnáctého, byla populace obyvatelstva českých zemí sužována nejprve důsledky sedmileté války, načež následoval po uzavření příměří na podzim roku 1762 populační růst, který šel ruku v ruce s úrodnými lety a vzrůstem textilního průmyslu jak na severozápadě a severovýchodě Čech, tak kupříkladu i v Brně.

Roky 1771 a 1772 plně ovládl hladomor. Díky značné neúrodě již v předchozích letech a totální neúrodě ve zmíněných letech, poklesl stav obyvatelstva o 250 tisíc osob, což představovalo více než 10% původního stavu. Nejen neutěšená situace v zemědělství, ale i v hospodářství, stála za jarními povstáními poddanského lidu. Jako reakce na neutěšenou situaci v robotě a situaci v dostupnosti půdy i pro bezzemky, byl v srpnu 1775 vydán tzv. robotní patent,²³⁷ následovaný Raabovou reformou spočívající v dělení dominikálu bezzemků a relucí všech robot na peněžní platy.²³⁸ Osmdesátá a devadesátá léta 18. století pak byla, v důsledku zrušení nevolnictví, které s sebou přineslo likvidaci osobní vázanosti obyvatelstva k půdě, jedné vsi a panství, umožnilo jeho svobodnější pohyb, právní volnost sňatku či volby zaměstnání, časem opětovného růstu populace. Díky tomu se dle konskripce z konce 18. století uvádí, že v Čechách žilo zhruba 3,165 milionu obyvatel.²³⁹

3.2.1 Situace v Dolanech na počátku 19. století

---

²³⁶ KÁRNÍKOVÁ, Ludmila, *Vývoj obyvatelstva v českých zemích 1754-1914*, Praha, 1965, s. 19-20.

²³⁷ Omezoval robotu na 3 dny v týdnu.

²³⁸ TÁŽ. s. 27.

²³⁹ Kolektiv autorů. *Dějiny obyvatelstva českých zemí*. 2. doplněné vydání. Praha, 1998, s. 141.

Dokladem pozitivnějšího hospodářského vývoje (porovnáním se sedmdesátými lety 18. století), je přelom 18. a 19. století a jeho první desetiletí. To koneckonců vidíme i na aktivitách na dolanském dvoře (viz kapitola věnovaná postupnému osídlování a rozdělování pozemků dvora). Díky dostupným a v časové řadě výjimečným záznamům soupisu poddaných tzv. *Mannschaftsbuchů* pro dvůr Dolany můžeme nyní, v tabulce číslo 12, sledovat a porovnat místní stav a strukturu obyvatelstva s obecnými statistikami, představenými Ludmilou Kárníkovou v její, již citované publikaci.

Č. p.	Obyvatelé - jméno	1806 věk	1808 věk	1809 věk	1810 věk
1	Joseph Bergmann	44	45	47	48
1	Anna Maria	41	43	44	45
1	Josepha	15	17	18	19
1	Johann	10	12	13	14
1	Josepha (od Josephy)	-	1/4	1	1 6/12
2	Margaretha Naglik	27	29	30	31
2	Joseph	2	4	5	6
2	Joseph Katzer	57	59	60	61
2	Margaretha	56	58	59	60
2	Joseph	30	32	33	34
2	Franz	24	26	27	28
2	Ludmilla	21	23	24	25
2	Anton	18	20	21	22
3	Joseph Netuschill	34	36	37	38
3	Barbara	29	31	32	33
3	Ignaz Netuschill	67	69	70	71
3	Veronica	57	59	60	61
3	Innozens	-	1/12	1/2	1
3	Aloys	-	-	-	3/12
4	Joseph Güttler	31	33	34	35
4	Julianna	31	33	34	35
4	Marianna	2	4	5	6

Č. p.	Obyvatelé - jméno	1806 věk	1808 věk	1809 věk	1810 věk
4	Joseph	-	1	2	3
4	Josepha	-	-	-	3/12
5	Joseph Rosenberger	48	50	51	52
5	Elisabeth	44	46	47	48
5	Franz	11	13	14	15
5	Rosalia	9	11	12	13
5	Dominik	4	6	7	8
6	Joseph Maywald	38	40	41	42
6	Marianna	35	37	38	39
6	Franz	4	6	7	8
6	Anton	1	3	4	5
6	Anton Geisler	-	-	29	30
6	Elisabetha	-	-	24	25
6	Elisabetha	-	-	-	1
7	Anton Liebig	40	-	-	-
7	Katharina	33	35	36	37
7	Franz	13	15	16	17
7	Barbara	11	13	14	15
7	Theresia	7	9	10	11
7	Anna	5	7	8	9
7	Magdalena	4	6	7	8

Tab. 12²⁴⁰

Na úvod srovnání je potřeba zdůraznit, že jsem si vědom toho, že výše uvedená tabulka, kde je v posledním roce (1810) celkem 42 osob (dětí i dospělých), představuje pouze malý vzorek struktury obyvatelstva panství/místa, a proto musí být zjištění takto i interpretována. Generalizace dat na celé panství nebo území

²⁴⁰ Zdroje pro tabulku: rok 1806 - SOA Zámorsk, Velkostatek Králíky 1654 - 1946, kniha 196, *Mannschaftsbuch für das Jahr 1806*, s. 106-107., rok 1808 - SOA Zámorsk, Velkostatek Králíky 1654 - 1946, kniha 197, *Mannschafts Buch der Herrschaft Grulich für das Jahr 1808*, nestr., rok 1809 a 1810 - SOA Zámorsk, Velkostatek Králíky 1654 - 1946, kniha 199, *Mannschafts Buch Markt Wichstadt, Dorf Dolland, Dorf Petersdorf*, s. 59-63.

Orlicka proto nepřipadá v úvahu, nicméně svoji vypovídací hodnotu srovnání bezesporu má.

První desetiletí 19. století, tak jak jej charakterizuje Kárníková, se v jeho první polovině vyznačovalo krátkodobým růstem - srovnáno s těmi na konci století osmnáctého; od roku 1805 pak populace vykazovala stabilní pokles s minimem v roce 1814. Od předchozích dob (počátky 80. let 18. století) byl však tento devítiletý pokles jen mírný, bez výraznějších výkyvů s hodnotou -6% na jeho konci v porovnání s rokem 1805. Pokud se budeme ptát po příčinách poklesu obyvatelstva v uvedených letech, musíme poukázat především na tíživé ekonomické důsledky válek, s tím spojená období neúrod, doprovázená epidemiemi neštovic, z nichž jedna v roce 1806 - 1809 byla příčinou úmrtí jedné třináctiny dětí, ačkoli očkovaní se provádělo již od přelomu 18. století.²⁴¹ Největší riziko pro dospělé jedince představovaly epidemie tyfu a nezapomenut musí být i podíl ztrát válečných, který ovšem byl podstatně menší než epidemické rány.

Podle údajů v tabulce 12 můžeme nyní alespoň rámcově říci, jak vypadala struktura obyvatelstva Dolan v prvním desetiletí 19. století. Obecně se uvádí, že populace 18. i 19. století byla populací mladou. Děti do 15 let představovaly zhruba 33% a při započtení věkové skupiny 15-20letých tvořila tato skupina 45% celku. Naproti tomu osob starších 50 let bylo jen asi 10%, takže na plodný věk připadalo v rozmezí 20-50 let celkem 45% obyvatel.²⁴²

Z pohledu roku 1810 můžeme skladbu dolanského obyvatelstva zhodnotit takto: první věková skupina do 20 let (celkových 20 obyvatel) čítala 47,5%, druhá věková skupina 20-50 let (celkem 17 obyvatel) tvořila 40,5% a poslední skupina od 50 let a výše (5 obyvatel) byla v celkovém počtu 42 obyvatel zastoupena 12%. Uvedená procentní zastoupení tak podle mého názoru potvrzují obecné strukturální modely obyvatelstva, ačkoli kdyby bylo možno nastavit skupiny s užšími věkovými vymezeními, mohla by tato drobná statistika vypovědět více.

---

²⁴¹ KÁRNÍKOVÁ, Ludmila, *Vývoj obyvatelstva v českých zemích 1754-1914*, Praha, 1965, s. 67-72.

²⁴² Kolektiv autorů. *Dějiny obyvatelstva českých zemí*. 2. doplněné vydání. Praha, 1998, s. 155.

V kapitole věnované samotné genezi dvora Dolany a jeho postupnou parcelaci je uveden rok 1803 jako rok jeho klíčové změny. Jak už víme, parcelací pozemku u samotné hranice panství vznikla nová část Dolan, osídlovaná od téhož roku. Z tabulky 12 je pak poměrně zřetelně vidět, jak jednotlivé páry zakládaly na nových místech rodiny. Vyjma čp. 1, 2 a 3, která v počátcích 19. století již existovala, můžeme ve zbývajících, nově založených staveních, sledovat narození potomka v roce 1802/3 ve třech domech ze čtyř (čísla 5, 6 a 7) a rok později i v čp. 4.

S odkazem na Ludmilu Kárníkovou, která uvádí aktuální produktivitu manželství (v počtu dětí na sňatek) pro konec 18. a začátek 19. století zhruba 4-5 dětí²⁴³, můžeme opět k roku 1810 říci, že Dolany tento předpoklad naplňují s pěti dětmi ve dvou případech, ve třech případech má rodina po třech dětech, ve dvou po dvou dětech a jedno manželství mělo pouze jednoho potomka. V případech, kdy mají manželské páry dvě a jedno dítě je však díky jejich průměrnému věku (u ženy 30 a u muže 34 let) vysoká pravděpodobnost zvýšení počtu potomků, takže údaje pro rok 1810 nelze brát jako konečné.

~ oOo ~

Seznamy poddaných (*Mannschaftsbuchy*) ve výčtu pramenů demografické povahy nepředstavují pramen s nejvyšší vypovídající hodnotou, to musíme připustit. Nejpresnější údaje zachycovaly matriky, kam se od roku 1805 zaznamenávaly i mrtvě narozené děti (a před křtem umírající novorozenci). V tomto směru nám tedy poddanské seznamy ukazují pouze přeživší jedince - nové poddané, čímž jsme samozřejmě schopni zjistit strukturu rodiny, ale úmrtnost vypočítat nedovedeme. Mimo toho knihy poddaných mohly záměrně nepřiznávat obyvatelstvo, ať již z důvodu daňových či z důvodu vojenských odvodů. Z pohledu úplnosti rodiny lze však na výše uvedených datech zjistit, že dvě ze sedmi rodin byly bez otce/manžela. V prvním případě *Margarethy Naglik* ani jméno otce neznáme, ovšem podle věku jejího jediného syna *Josepha*, kterému bylo v roce 1806 2 roky, snadno odvodíme, že manžel musel zemřít někdy v letech 1803-1805, což by mohlo odpovídat úmrtí v důsledku vojenské služby. Naproti tomu *Katharina Liebig* z čp. 7 byla vdovou od let 1806-1807, což úmrtí manžela ve válce nepředpokládá.

---

²⁴³ KÁRNÍKOVÁ, Ludmila, *Vývoj obyvatelstva v českých zemích 1754-1914*, Praha, 1965, s. 69.

3.2.2 Průmyslová revoluce a její vliv na obyvatelstvo

Králické panství se jako většina severně ležícího území Čech řadilo mezi oblasti s převahou textilní výroby. Bylo tomu tak, ačkoli vyhlášenost a stupeň industrializace textilních oblastí na západě byla oproti východu znatelnější.

V polovině třicátých let 19. století se o Dolanech dozvídáme „*Doland /: Dolany:/ ein Obrigkeitlicher Mayerhof am Milden Adlerfluss 2 ½ Stunde won Grulich, ½ Stunde won Wichstadt entfährt, is gegenwärtig schon (?) dorf won 7 Numern und 47 Sieten.*“²⁴⁴ Ze stejného zdroje, tedy Eichlerova dotazníkového systému, jehož výsledky publikoval o plných 10 let později Sommer, se v roce 1836 v Mladkově uvádí 5 tkalců (*Leinwebern*) s 33 pomocníky, 2 barvíři a 5 pomocníků a druhým nejvyšším řemeslem či odvětvím bylo koželužství, kdy je uveden 1 jirchář se 16 tovaryši a 14 učni. Dalšími řemesly a povoláními byli 3 pekaři, 3 řezníci, 3 stolaři, 4 krejčí, 3 obuvníci, 5 podomních prodejců, 2 porodní báby, 4 trhovci, 2 výčepní piva, 3 vína a po jednom mlynáři, sklenáři, zubaři, perníkáři, piláři, kováři, obchodníkovi a bednáři.²⁴⁵ Dolany jsou pak v knižní podobě zvány jen vrchnostenským dvorem s cihelnou,²⁴⁶ sedmi domy a 46 obyvateli.

Konec čtvrtého desetiletí 19. století představuje rozvinutou krizi domácího plátenictví, způsobenou postupným strojovým zpracování lnu. První strojové přádelny lnu, nejbližze jmenujme kupříkladu Šumperk, již na počátku 40. let začaly nekompromisně způsobovat nezaměstnanost dosavadních pláteníků, pohybující se místně ve stovkách, globálně však v desítkách, dokonce stovkách tisíc.²⁴⁷ I tak představovaly plátenické kraje oblasti s nejvyšší hustotou zalidnění, která byla o 25% vyšší než jinde v království českém.

---

²⁴⁴ Archiv Národního muzea, Eichlerova topografická sbírka 1825 - 1832, karton 24, sl. 29, *Beantwortung [...], dat. 14. Apr. 1826, nestr.*

²⁴⁵ SOMMER, Johann Gottfried, *Das Königreich Böhmen statistisch-topographisch lexikon*, Prag 1836, b. 4, s. 19.

²⁴⁶ Cihelna není v Dolanech známa ani doložena, ačkoli dle pamětníka Josefa Uhrnera (*autentický rozhovor s panem Josefem Uhrnerem ze dne 3.6.2006*), bydlícího v současnosti na čp. 1 (původní dvůr), vyskytovala se podle neověřených informací zhruba 100m od komplexu dvora jáma, ze které se brala cihlářská hlína. Eichlerovy dotazníky cihelnu v Dolanech neuvádějí, předpokládám, že tato byla Dolanům omylem přiřčena namísto Lichkova, kde v 19. století cihelna skutečně byla.

²⁴⁷ KÁRNÍKOVÁ, Ludmila, *Vývoj obyvatelstva v českých zemích 1754-1914*, Praha, 1965, s. 98.

Na situaci se zhoršujícími se podmínkami obživy řemeslnou činností bylo možno reagovat dvěma způsoby. První spočíval v možnosti odchodu za prací do nově vznikajících průmyslových center na Brněnsku, Kladensku či Ostravsku nebo přesun do bližších měst a městeček (Králíky, Vamberk, Lanškroun a již uvedený Šumperk), kde se v menších rozměrech také zakládala průmyslová výroba všech různých odvětví.²⁴⁸ V této době jsme již také svědky odchodů do centra monarchie, tedy do Vídně či již také do Ameriky, které na svůj vrchol v pravdě sice ještě čekaly, ale sporadicky se již vyskytovaly. Druhým možným východiskem z výrobní krize byl přechod na jiný způsob obživy. Tohoto rozhodnutí Mladkovští a Dolanští učinili ponejvíce, byť horský charakter území zemědělské činnosti mnoho nepřál.²⁴⁹

Tendence zvýšeného zájmu o půdu můžeme spolehlivě pozorovat v kapitole, jež se podrobně zabývá dělením dvora a pachtování jeho pozemků. Mezi lety 1835 a 1878 podle tabulky 11 vidíme, že z původně pronajatých necelých 13 hektarů polí a 1,5 hektaru luk narostla tato čísla v roce 1878 na téměř 58 a 9,5 hektarů. Na základě pachtování pozemků vrchnostenského dvora jsme sice schopni postřehnout trend v zájmu o zemědělskou činnost, ale jinak je tento pohled demograficky tak řečeno „prázdný“.

3.2.3 Statistické období 1869 - 1930

Počínaje rokem 1869 se stanovilo (a také se hned realizovalo), že bude provedeno moderní sčítání lidu, které bude obsahovat jednotné informační znaky obyvatelstva. Periodicita byla stanovena na 10 let. Od tohoto okamžiku jsou k dispozici (bráno napříč desetiletími) povětšinou stejně strukturované informace, vztahující se k určitému místu (město, vesnice, osada). Následující tabulka neinterpretuje zdaleka všechny informace obsažené v publikovaných sčítáních, zobrazuje nejhlavnější, v čase stejnou měrou kvantifikovatelné a k této práci relevantní údaje.

---

²⁴⁸ HORSKÁ, Pavla - MAUR, Eduard - Musil Jiří. *Zrod velkoměsta: Urbanizace českých zemí a Evropa*. Praha, 2002, s. 130 - 142. KÁRNÍKOVÁ, Ludmila, *Vývoj obyvatelstva v českých zemích 1754-1914*, Praha, 1965, s. 116.

²⁴⁹ Viz pojednání o přírodních, klimatických a pedologických podmínkách v kapitole věnované geografickému vymezení panství Králíky.

Rok	Obyvatelstvo			Národnost*		Domy			Vyznání		pozn.
	ženy	muži	celkem	čes.	něm.	obydl.	neobydl.	celkem	katol.	čsl.	
1869	27	26	53			7		7			
1880			60			8		8			
1890	22	20	42	2	40	8		8	42	0	
1900	18	17	35	2	33	8		8	35	0	
1910	27	16	43	0	43	8		8	43	0	
1921	19	12	31	0	31	8		8	31	0	
1930			78	60	18	9		9	59	9	**
1950			55			8		8			
1961			48					***			
1970	19	20	39			4		4			13 bytů
1980	13	14	27			4		4			8 bytů
1990	13	15	28			3	1	4			9 bytů
2001	11	12	23			3	1	4			10 bytů

* do sčítání roku 1921 - „jazyk obcovací“

** bez vyznání 10 obyvatel

*** počet domů pouze souhrnně vč. Mladkova

Tab. 13²⁵⁰

"Odprůmyslovění" - tímto výrazem charakterizuje Ludmila Kárníková stav třetí čtvrtiny 19. století na Šilpersku, Poličsku, kolem Ústí nad Orlicí a v okolí Králík. Tento stav a situace měla svůj původ v rychle rostoucích oblastech na severozápadě Čech, kam se soustřeďovala díky vyšší efektivitě zpracování většina textilní produkce. Odrazovým můstkem blízkých nových průmyslových regionů (Trutnovsko, Náchodsko, Žacléřsko) byla na prvním místě infrastrukturální dostupnost v podobě železniční dráhy.²⁵¹ Tyto regiony, napojované na hlavní Severozápadní dráhu již od 50. a 60. let byly daleko častěji koncovými místy zpracovatelského průmyslu. Když si povšimneme, že první výkop na stavbě trati

²⁵⁰ Zdroje dat tabulky: *Seznam míst v království českém*. (Dle sčítání lidu 31. prosince 1869). Praha, 1872, s. 495., *Seznam míst v království českém*. (Dle sčítání lidu 31. prosince 1880). Praha, 1886, s. 571., *Podrobný seznam míst v Čechách*. (Dle výsledků sčítání lidu 31. prosince 1890). Wien, 1893, s. 668., *Lexikon pro Čechy*. I. Díl. (Dle výsledků sčítání lidu 31. prosince 1900). Vídeň, 1904, s. 936., *Podrobný seznam míst pro Čechy*. (Dle výsledků sčítání lidu 31. prosince 1910). Wien, 1916, s. 466., *Statistický lexikon obcí v Čechách*. (Na základě výsledků sčítání lidu z 15. února 1921). Praha, 1923, s. 91., *Statistický lexikon obcí v zemi české*. (Na základě výsledků sčítání lidu z 1. prosince 1930). Praha, 1934, s. 397., *Retrospektivní lexikon obcí z roku 1950*. Praha, 1958, s. 349. *Statistický lexikon obcí ČSSR 1965*. (Na základě výsledků sčítání lidu, domů a bytů z 1. března 1961). Praha, 1966, s. 313., *Statistický lexikon obcí ČSSR 1974*. (Na základě výsledků sčítání lidu, domů a bytů k 1. prosinci 1970). Praha, 1976, s. 383., *Statistický lexikon obcí ČSSR 1982*. (Na základě výsledků sčítání lidu, domů a bytů k 1. listopadu 1980). Praha, 1984, s. 702 - 703., *Statistický lexikon obcí České republiky 1992*. (Na základě výsledků sčítání lidu, domů a bytů 3. března 1991). Praha, 1994, s. 456., [cit. 2008-06-01] URL: <[http://www.statistics.cz/xs/edicniplan.nsf/t/4500414A1B/\\$File/13532003.pdf](http://www.statistics.cz/xs/edicniplan.nsf/t/4500414A1B/$File/13532003.pdf)>

²⁵¹ KÁRNÍKOVÁ, Ludmila, *Vývoj obyvatelstva v českých zemích 1754-1914*, Praha 1965, s. 174.

(*Wildenschwert – Glatz*)²⁵² v Mladkově byl v květnu roku 1872, první vlak projel o rok později a plného využití se trať dočkala až ke konci ledna 1874, je nám citelné zaostání regionu jasnější. Kraj při Tiché Orlici nereagoval na hospodářské nepoměry tak pronikavým a bezprostředním vylidňováním, nastoupivší krize byla, jak jsem již poznamenal, řešena obratem k zemědělství, zejména k bramborářství. Viditelná tendence úbytku obyvatelstva pak začíná až v osmdesátém roce 19. století, kdy mají Dolany 60 obyvatel a kontinuálně přetrvává až do zhruba poloviny třicátých let 20. století,²⁵³ to bylo v Dolanech sečteno 31 obyvatel (viz tabulka 13).

~ oOo ~

Úbytek obyvatelstva ve čtyřicetileté periodě ovšem nemůžeme přisuzovat pouze vystěhovalectví. Dalšími faktory, které současně zapůsobily, jsou nižší přirozený přírůstek obyvatelstva (ten v rozmezí let 1880-1894 činil v průměru 8,4‰, pak v letech 1895-1904 stoupl na zhruba 10,8‰, do roku 1914 však opět poklesl pod 9‰), stále nezanedbatelným, nikoli však významným podílem, je výskyt nemocí – zejména tuberkulózy (ve 20. letech i epidemie tzv. španělské chřipky) a pak také první světová válka.²⁵⁴ Poslední jmenovaná měla na svědomí životy 300 000 mužů, dohromady pak válečné populační ztráty činily přes 900 000 osob, což bylo skoro 9% předválečného obyvatelstva.²⁵⁵

Poslední a velmi důležitou část této podkapitoly, je zapotřebí věnovat nezvykle pozitivnímu výkyvu počtu obyvatel Dolan v roce sčítání obyvatelstva 1930, jež je patrný jak z tabulky číslo 13, tak z grafu 1. Takřka stopadesátiprocentní nárůst počtu obyvatel má velice jednoduché vysvětlení. V roce 1929 byla totiž v Dolanech dokončena stavba dvoupatrového (čínžovního) obytného domu o šesti bytových jednotkách, od níž si Mladkov (zejména Češi v něm žijící) sliboval díky nastěhování českých rodin posílení nepočteného českého obyvatelstva v místě. O tom, že se cíl splnil není pochybu, neboť podle stejného sčítání z roku 1930 je uvedeno, že

---

²⁵² (Ústí nad Orlicí – Klodzko), SOkA Ústí nad Orlicí, mezifondová sbírka kronik, kronika města Mladkova, s. 361.

²⁵³ Přesněji do roku 1929, důvod bude popsán dále.

²⁵⁴ KÁRNÍKOVÁ, Ludmila. *Vývoj obyvatelstva v českých zemích 1754-1914*. Praha, 1965, s. 194.

²⁵⁵ Kolektiv autorů. *Dějiny obyvatelstva českých zemí*. 2. doplněné vydání. Praha, 1998, s. 314-315.

z celkového počtu 78 obyvatel Dolan se jich 60 hlásí k české národnosti. Zbýlých 18 obyvatel představuje v porovnání s rokem 1921, kdy bylo německých obyvatel 31 pokles o zhruba 40%.

3.2.4 Krátké zhodnocení demografického vývoje Dolan 1930 - 2001

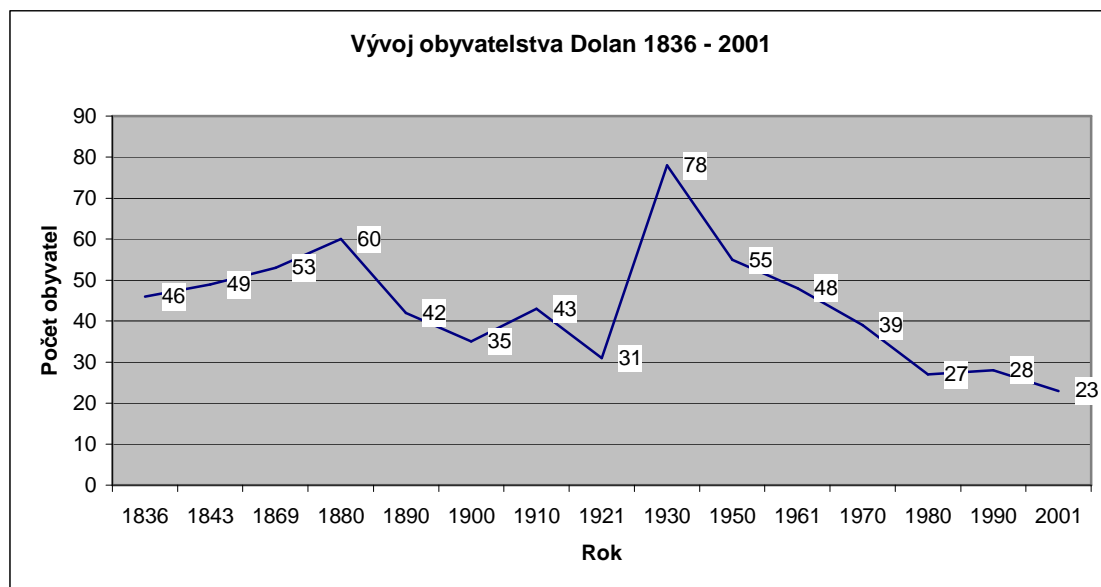
Protože cílem práce je zachytit Dolany do roku 1938, bude tato podkapitola zčásti pouze jakýmsi doplňkem. Podle tabulky číslo 13 je patrné, že statistická data k roku 1940 chybí. Mnichovským diktátem ze 30. září 1938 byly Dolany včetně Mladkova (de facto bývalý Velkostatek Králíky v celém své územním rozsahu) přičleněny k Říši. Z důvodu absence sčítacích materiálů nejsme proto schopni pro rok 1940 statistickou řadu doplnit. Lze však dedukovat, že ani hospodářská krize první třetiny 40. let se výrazně na populaci Dolan neprojevila. Vzhledem k tomu, že většinou byly Dolany v roce 1930 české, podíleli se s největší pravděpodobností jejich obyvatelé od samých počátků na výstavbě hraničního opevnění, což jim na přechodnou dobu zajistilo minimálně stálější příjmy.

Relativní stabilitu definitivně pohřbil akt přičlenění daného území k Říši na podzim roku 1938, který započal z dlouhodobého hlediska postupné vylidňování příhraničních oblastí.²⁵⁶ Ani po skončení druhé světové války se ti, co dobrovolně nebo z donucení odešli do vnitrozemí, do svých původních bydlišť nevraceli. Státem organizované dosídlování příhraničních oblastí mělo sice tuto situaci zlepšit, což je viditelné na grafu číslo 1, ale sestupnou tendenci obydlivosti horských oblastí to zastavit nedokázalo.

---

²⁵⁶ Kolik obyvatel české národnosti zůstalo ve svých bydlištích i přes připojení Dolan k Říši není známo. Rok 1938 však v této souvislosti beru jako počátek vylidnění (proces v celém 20. století), které způsobilo když ne úplný zánik vesnic, tak jejich postupnou přeměnu na malé zpola obydlené osady a samoty.

Graf 1²⁵⁷

Období socialismu se obecně vyznačovalo úbytkem venkovského obyvatelstva a postupným zalidňováním malých a středně velkých měst. Mezi roky 1950 - 1980 byl růst velkoměst (50 000 - 100 000 obyvatel) přibrzděn a výraznější růst malých a středně velkých měst se stává specifickým rysem českých urbanizačních procesů - křivka výše uvedeného grafu je toho důkazem.²⁵⁸ Ačkoli se socialistická regionální hospodářská strategie snažila o uchování nebo vrácení tradičních průmyslů do horských oblastí (buď zestátnění nebo zakládání textilních továren jako např. Perla, Texlen, Hedva aj.), trvalá obydlenost horských a podhorských oblastí se stále snižovala. A jen na krátkou dobu ji dokázal přibrzdit přechod od socialismu ke kapitalismu po roce 1989. Ten ale neznamenal zásadnější obrat v trendech uplynulých desetiletí, protože život ve městě, či dnes tak oblíbených satelitních městečkách, je stále velmi žádaný a kdysi aktivní průmyslové podhorské lokality lákají obyvatele již jen k rekreaci.

²⁵⁷ Zdroje dat pro graf 1: pro roky 1869, 1880, 1890, 1900, 1910, 1921, 1930, 1950, 1961, 1970, 1980, 1990 a 2001 údaje z tabulky 13., rok 1836: SOMMER, Johann Gottfried. *Das Königreich Böhmen statistisch-topographisch lexikon*. B. 4. Prag, 1836, s. 289., rok 1843: PALACKÝ, František. *Popis království českého*. Praha, 1848, s. 155.

²⁵⁸ HORSKÁ, Pavla - MAUR, Eduard - Musil Jiří. *Zrod velkoměsta: Urbanizace českých zemí a Evropa*. Praha, 2002, s. 239.

3.4. Dolany a Mladkov ve správním období 1850 – 1938

3.4.1 Zrušení vrchnostenské (patrimoniální) správy 1848

Na počátku všeho dění druhé poloviny 19. století stál rok 1848 s příznačným přívlastkem „revoluční“. Bouřlivé jaro téhož roku v dnešní Itálii, ve Francii, Uhrách a konečně i červnové události čtyřicátého osmého roku v Praze, přinutily postupně Habsburky přehodnotit způsob správy monarchie a neshromažďovat nadále moc v rukou šlechty.²⁵⁹ Se základem v dubnové (1848) ústavě a dle dalších nařízení, zejména z roku 1849, byla nahrazena vrchnostenská správa správou státní. V této souvislosti zejména hovoříme o ustanovení o tom, že základem nového uspořádání společnosti budou obce - základ této myšlenky je obsažen v ústavě z března roku 1849. První zákonná úprava obcí pochází z tak zvaného *Stadionova prozatímního obecního zřízení* z 20. března 1849²⁶⁰, kde v čele uvozovacího patentu figurovala známá zásada, že „základem svobodného státu je svobodná obec“.²⁶¹

Z dnešního pohledu si jistě nedovedeme představit a vcítit se do časů, kdy se nejenže mění status člověka jako osoby (vyvazuje se z roboty, má více svobod), ale celý systém s hodnotami zachovávanými po staletí se od základů přeměňuje. V roce 1850 dochází k realizaci obecního zřízení, jež s sebou nese uspořádání voleb a nastolení nového systému. Ne všude znamenaly volby nutně změnu v obsazení čelních míst nově vzniklých úřadů, kdy starostové nahrazovali rychtáře a voleni byli noví radní.²⁶² Posledním mladkovským rychtářem (*Marktrichter*) byl v letech 1846 – 1850 *Joseph Urner*, povoláním mistr jirchářský

---

²⁵⁹ Pochopitelně nelze opomenout, že usnesením říšského sněmu ze dne 7.9. 1848 byla zrušena robota. Tento fakt byl podle mého názoru vnímán daleko výrazněji než samotná připravovaná koncepce a následná změna samosprávy obcí za zrušení patrimoniální správy.

²⁶⁰ Stadionovo obecní zřízení rozeznávalo dvojí působnost obce. *Přirozená působnost obce* zahrnovala všechny záležitosti týkající se obecního zájmu, které bylo možné vyřídit vlastními (materiálními, finančními) prostředky obce. Oproti tomu *působnost přenesená*, ta zahrnovala záležitosti patřící do sféry správy zeměpanské, jež byly na samosprávu obecní přesunuty.

²⁶¹ HLEDÍKOVÁ, Zdeňka - JANÁK, Jan - DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v českých zemích od počátků až po současnost*. Praha, 2005, s. 298.

²⁶² Kupříkladu v Králíkách se po obecních volbách 25.8.1848 mnoho nezměnilo, v čele města – jako starosta, stál opět *Ferdinand Amand Rotter*. MUSIL, František. *Dějiny Králicka*, Dolní Lipka, 2002, s. 105.

(*Weißgärbermeister*), bydlící v čísle popisném 133. S ním skočili ve svých funkcích i soudní přísedící (*Gerichtbesitzer*) *Franz Hattwich*, *Anton Hanisch*, *Josef Katzer*, dále účetní (*Rechnungsführer*), *Andreas Pietsch*, *Franz Veith* obecní písař (*Gemeindeschreiber*), *Josef Kindler* policejní komisař (*Polizey – Komisar*), soudní sluha (*Gerichtsdienner*) *Johann Höber* a *Karl Großer*, který byl metařem (*Straßenglanker*).²⁶³

V každé obci se nově zřizovaly dva povinné orgány. Tím prvním, voleným na 3 roky, byl obecní výbor, jež byl orgánem kolegiálním, rozhodoval většinou hlasů, nicméně měl pouze moc usnášecí a dozorčí, nikoli výkonnou. Obecní výbor pak ze svého středu volil obecní představenstvo, skládající se ze starosty (purkmistra) a minimálně dvou radních. Starosta byl poté výkonným orgánem, který prováděl usnesení obecního výboru.²⁶⁴

Nově zvolenými představiteli Mladkova byli od roku 1850 až do roku 1861 tito pánové. Starostou byl zvolen *Joseph Hanisch*, mistr mlynářský (*Müllermeister*), bydlící na čísle popisném 74. Radními byli zvoleni 1. *Franz Finger* a 2. *Johann Heinsch*, dále děkan *Johann Hördler*, *Josef Libitzky* - učitel (*Schullehrer*), *Josef Kindler* - krejčovský mistr (*Schneidermeister*), pekař (*Bäcker*) *Aloys Sobel* a bývalý rychtář *Franz Urner*, mistr jirchářský (*Weißgärbermeister*)²⁶⁵. Od roku 1861 jsou již volební intervaly tři roky a od volebního období 1870 - 1873 jsou do zastupitelstva voleni již tři radní namísto stávajících dvou. Zajímavostí je, že za celou dobu evidence kroniky, se ve veřejné funkci neobjevil žádný zástupce z Dolan. Všichni členové samosprávy Mladkova v letech 1850 - 1919 pocházeli výhradně odtud. Důkazem toho je přípis čísla popisného, kde dotyčný žil, nacházející se hned za jménem.

Bohužel přesný stav Dolan nám po celou dobu jejich existence po správní stránce prozatím mírně uniká. Prameny nejrůznější povahy uvádějí Dolany jako samostatnou kolonii (*Sammt Colonie*),²⁶⁶ leckde se dočteme i o vsi (*Dorf*)²⁶⁷ nebo jen

---

²⁶³ SOkA Ústí nad Orlicí, mezifondová sbírka kronik, kronika města Mladkova, s. 224.

²⁶⁴ HLEDÍKOVÁ, Zdeňka - JANÁK, Jan - DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v českých zemích od počátků až po současnost*. Praha, 2005, s. 298-299.

²⁶⁵ SOkA Ústí nad Orlicí, mezifondová sbírka kronik, kronika města Mladkova, s. 245.

²⁶⁶ NA Praha, fond SK královéhradeckého kraje, vceňovací operát Wichstadt Inv. č. 531., úvodní strana.

²⁶⁷ SOA Zámorsk, Velkostatek Králíky 1654 - 1946, kniha 199, *Mannschafts Buch Markt Wichstadt, Dorf Dolland, Dorf Petersdorf*, úvodní strana.

o místě (*Ortschaft*)²⁶⁸ zvané Dolany. Jisté je, že po roce 1850 musely být Dolany přiřčleněny k Mladkovu jako osada. Protože však archivní fondy příslušného okresního úřadu (zde Žamberk) pod Mladkovem neobsahují žádné písemnosti z provenience osadního výboru dolanského, soudím tedy, že obyvatelé Dolan byli ve vztahu ke správním záležitostem tak řečeno pasivní, osadní výbor nezaložili a svěřili se pod samosprávu Mladkova bez větší možnosti práva boje za své případné požadavky.

~ oOo ~

Mluvíme-li o změnách, které přineslo zrušení vrchnostenské správy a jeho nahrazení státní samosprávou (na úrovních obcí), je třeba též pohovořit o vyšších člancích systému. Od roku 1850 až do roku 1862²⁶⁹ neexistovala obcím žádná přímo nadřazená samosprávná instituce. Okresní a krajské obce, se kterými počítal výnos číslo 170 z roku 1849, a které měly představovat samosprávu vyšších celků než je obec, nebyly díky neujasněné koncepci po celá padesátá léta realizovány.²⁷⁰ Dohled nad obecní samosprávou vykonávala místo toho státní správa (okresní hejtman), který měl tzv. právo dohlédací spočívající kupříkladu v pozastavení usnesení zastupitelstva popř. jeho rozpuštění. Zastupitelstvo pak mělo právo odvolání k zemskému místodržitelství. V případě rozpuštění se mohla obec odvolat až k vládě.²⁷¹

Shora zmíněné okresní obce (jako vyšší instance pro obce a mezičlánek mezi zemským sněmem a výborem v samosprávné rovině) začaly fungovat v roce 1864. Vrcholným orgánem bylo okresní zastupitelstvo, volené podle kuriálního systému. Králické okresní zastupitelstvo, zřízené formálně již 25. června 1864, začalo plně fungovat po volbách v lednu roku 1865. Dohromady mělo 18 členů, z

---

²⁶⁸ [...] *Zu Wichstadt*l gehört auch die *Ortschaft Doland*, welches am linken Adlerufer unterhalb Wichstadt liegt und gegenwärtig 8 Hausnummern besitzt. [...] SOKA Ústí nad Orlicí, mezifondová sbírka kronik, kronika města Mladkova, s. 204.

²⁶⁹ Okresní samospráva v Čechách aktivována Zemským zákonem z roku 1864.

²⁷⁰ MUSIL, František. *Dějiny Králicka*, Dolní Lipka, 2002, s. 105.

²⁷¹ Standardními dohlédacími úkoly byly dohled nad zákonností opatření samosprávy, nad hospodařením samosprávy či dohled nad výkonem přenesené pravomoci. HLEDÍKOVÁ, Zdeňka - JANÁK, Jan - DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v českých zemích od počátků až po současnost*. Praha, 2005, s. 303.

nichž tři byli zástupci althannovského velkostatku, další čtyři zástupci byli za samotné město Králíky, Mladkov byl zastoupen jedním zvoleným zástupcem, kterým byl *Wilhelm Pausewang*.²⁷² Těchto pět zástupců bylo voleno za kurii měst a zbývajících deset zástupců bylo zvoleno za kurii venkovských obcí. Historicky prvním předsedou králického okresního zastupitelstva byl zvolen syn králického starosty *Ferdinand Amand Rotter junior*.²⁷³ Územní působnost okresního zastupitelstva se kryla s hranicemi soudních okresů až do roku 1928. Okresy měly kromě svých samostatných působností také správu hospodářskou, silniční, zdravotní či kupř. zřizování peněžních ústavů nebo v přenesené působnosti vykonávaly některé záležitosti vojenské správy jako byla péče o ubytování vojska, přepřeže nebo opatrování koní v případě mobilizace.²⁷⁴

Na krajské úrovni (krajské vlády zrušeny 1855, nahrazeny krajskými úřady) spadaly Králíky do roku 1855 pod kraj jičínský, od téhož roku pak pod kraj královéhradecký.²⁷⁵ Dohled na okresní zastupitelstva vykonával zemský výbor, což byl výkonný orgán zemského sněmu.

3.4.2 Správní změny po roce 1848

V předcházejících několika odstavcích jsme se zabývali přechodem vrchnostenské správy na samosprávní zřízení. Protože vrchnost měla ve svých rukou i výkon moci politické a soudní, bylo třeba i tyto pravomoci odebrat a vytvořit síť úřadů (státních), které by se danými záležitostmi zabývaly. Nejnižšími úřady státní správy, na které přešla politická pravomoc vrchnostenských úřadů včetně části pravomoci úřadů měst, se staly v politické oblasti okresní hejtmanství. Hejtmanství, jejichž zásady fungování definoval výnos 295 z roku 1850, v sobě zahrnovalo několik soudních okresů. Centry tzv. soudních okresů, byla obvykle města s okolím (nejčastěji v hranicích panství), do

---

²⁷² SOkA Ústí nad Orlicí, mezifondová sbírka kronik, kronika města Mladkova, s. 265.

²⁷³ MUSIL, František. *Dějiny Králicka*, Dolní Lipka, 2002, s. 108.

²⁷⁴ HLEDÍKOVÁ, Zdeňka - JANÁK, Jan - DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v českých zemích od počátků až po současnost*. Praha, 2005, s. 304-305.

²⁷⁵ KŘIVOHLÁVEK, Jan. *Znaky, vlajky, pečeti a správní vývoj obcí okresu Ústí nad Orlicí*. Ústí nad Orlicí, 2005, s. 8.

nichž byla soustředěna bývalá vrchnostenská soudní pravomoc, v podobě okresního soudu a také berního úřadu. Stěžejní zásady pro fungování okresních soudů stanovil výnos číslo 290 z roku 1850.²⁷⁶

Druhou instancí státní správy tvořily kraje. K 1. ledna 1850 vzniklo celkem deset krajů, z toho sedm v Čechách, dva na Moravě a posledním krajem bylo Slezsko, od 9. září roku 1854 bylo vytvořeno krajů třináct.²⁷⁷ V čele kraje stála krajská vláda, podřízená zemským místodržitelům.²⁷⁸

Podle nového zřízení po roce 1850 spadl Mladkov pod soudní okres Králíky²⁷⁹ a ten náležel do okresního hejtmantství Žamberk.²⁸⁰ Rok 1855 znamenal změnu v dosavadním odděleném politickém a soudním správním zřízení. Namísto okresních soudů a okresních hejtmantství byly vytvořeny tak zvané smíšené okresní úřady, jež zahrnovaly jak moc soudní, tak také politickou. Správní obvody nově vzniklých úřadů se kryly s obvody předešlých soudních okresů, proto se Králíky stávají i sídlem okresu politického. Přednostou smíšeného okresního úřadu byl jmenován *Václav Sperling*.²⁸¹ Již o 13 let později, tedy v roce 1868, se však dospělo k opětovnému rozdělení politické a soudní správy a stav se vrátil do roku 1855. Plnou odpovědnost za chod okresu nesl opět hejtman a jemu podřízení úředníci, jejich počet se postupně zvyšoval – přibyl mimo jiné: okresní lékař, zvěrolékař. Hejtmanovi přibýly také povinnosti v souvislosti s volbami, spočívající jak v dohledu, tak i v přípravě voleb do říšské rady i do zemských sněmů.²⁸²

---

²⁷⁶ MUSIL, František. *Dějiny Králicka*, Dolní Lipka, 2002, s. 105.

²⁷⁷ SOKA Ústí nad Orlicí, mezifondová sbírka kronik, kronika města Mladkova, s. 244.

²⁷⁸ HLEDÍKOVÁ, Zdeňka - JANÁK, Jan - DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v českých zemích od počátků až po současnost*. Praha, 2005, s. 319-324.

²⁷⁹ Pod soudní okres Králíky dohromady spadaly: město Králíky, městečko Mladkov s dvorem Dolany, Červený Potok s osadou Horní Hedeč, Dolní Bořkovice, Dolní Hedeč s osadou Hora Matky Boží, Dolní Lipka, Dolní Morava, Dolní Orlice s osadou Horní Bořkovice, Heřmanice, Horní Lipka, Horní Morava, Horní Orlice, Lichkov, Německé Petrovice (dnes Petrovičky), Prostřední Lipka a 5 vsí z okrajových částí panství Kyšperk (Letohrad) Celné, České Petrovice, Těchonín s osadou Stanovník, Vlčkovice a Studené. Poslední jmenované bylo k 1.1. 1888 z národnostních důvodů připojeno k soudnímu okresu Žamberk. MUSIL, František. *Dějiny Králicka*, Dolní Lipka, 2002, s. 105.

²⁸⁰ První hejtman se jmenoval Bittner. [...] *der 1. Bezirkshauptmann in Senftenberg heiß Bittner* [...] SOKA Ústí nad Orlicí, mezifondová sbírka kronik, kronika města Mladkova, s. 244.

²⁸¹ MUSIL, František. *Dějiny Králicka*, Dolní Lipka, 2002, s. 107.

²⁸² KŘIVOHLÁVEK, Jan. *znaky, vlajky, pečeti a správní vývoj obcí okresu Ústí nad Orlicí*. Ústí nad Orlicí, 2005, s. 9.

3.4.3 Období 1918 - 1938

Od třetí čtvrtiny 19. století do roku 1918 se v záležitostech státní správy a samosprávy nekonaly žádné zásadnější změny, tak jak je známe z 60. a 70. let. Vznik samostatného československého státu způsobil na všech úrovních samosprávy další změny, které byly pokračováním reformy započatých v polovině 19. století. Důležitým momentem pro samosprávu byla změna volebního řádu. Ta proběhla zákonem č. 75/1919 Sb., který nyní přiznával všeobecné, rovné, tajné a přímé hlasovací právo při obecních volbách mužům i ženám - volební právo právnických osob zaniklo.²⁸³ Volební období bylo oproti dřívějšímu prodlouženo na 4 roky a obecní zastupitelstvo mělo mít minimálně devět členů. Obecní rada (orgán volený zastupitelstvem), jež nahradila dosavadní obecní představenstvo se skládala ze starosty a jeho náměstků a radních a měla tvořit jednu třetinu počtu obecního zastupitelstva. Novou součástí obecní samosprávy byla také povinně zřizovaná letopisecká komise, jejíž založení výslovně stanovil zákon číslo 80/1920 Sb.²⁸⁴

Krátce po vzniku republiky byla rozpuštěna okresní zastupitelstva a na místo nich byly jmenovány okresní správní komise (zpravidla o 12ti členech), jež byly sestaveny podle zásady poměrného zastoupení politických stran v okrese. Třetím samosprávným stupněm v zemi byl stupeň zemský. Bývalý zemský výbor byl přeměněn na zemský správní výbor a později zemské zastupitelstvo.²⁸⁵

---

²⁸³ Součástí novelizace byla i novela obecních zřízení dle zákona číslo 75/1919. Volby probíhaly na základě vázaných kandidátek, podle poměrného zastoupení. HLEDÍKOVÁ, Zdeňka - JANÁK, Jan - DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v českých zemích od počátků až po současnost*. Praha, 2005, s. 376.

²⁸⁴ Prováděcí nařízení 211/1921 z 9. června téhož roku. Zákon 80/1920 o 3 paragrafech citován v obecní kronice. Oficiálním kronikářem se dle uvedené legislativy stal dne 21. prosince 1921 vrchní učitel *Franz Baier*. Ten učil v letech 1905-1918 na obecní škole v Těchoníně (*Linsdorf*), poté byl 2 roky řídícím školy ve Vlčkovcích (*Wolfsdorf*). SOkA Ústí nad Orlicí, mezifondová sbírka kronik, kronika města Mladkova, s. 201-202.

²⁸⁵ Od roku 1928 (1.12.), kdy byly sloučeny Země Moravská a Země Slezská v jednu Zemi Moravskoslezskou + Čechy, byla zavedena 2 zemská zastupitelstva v čele se zemským prezidentem.

V rovině státní správy hrály významnou úlohu roky 1920 a 1927. Nový systém místní správy upravoval zákon o zřízení župních a okresních úřadů číslo 126/1920 Sb., který byl přijat současně s ústavou v únoru 1920.²⁸⁶

Veřejnou správu upravovala ústava (zákonem číslo 121/1920 Sb.) zejména ve třetí hlavě, pojednávající o moci vládní a výkonné. Ve smyslu ústavy vykonávali státní správu prezident republiky, vláda a nově zřízená ministerstva. Pravomoci prezidenta spočívaly v tom, že měl právo jmenovat některé státní úředníky, vysokoškolské profesory apod., a byl také vrchním velitelem ozbrojených sil. Vládě náležela veškerá moc vládní a výkonná, s výjimkou té, která byla svěřena prezidentu republiky, ministerstvům²⁸⁷ a jiným orgánům státní správy či samosprávy. Ministerstva²⁸⁸ byla ústředními orgány státní správy, v jejichž čele stáli ministři, členové vlády. Pro zjednodušení správní soustavy, zrychlení správního řízení, chod správních úřadů a pro lepší zapojení Slovenska a Podkarpatské Rusi do jednoho státu byla snaha o zavedení menších územněsprávních obvodů řízených státními orgány. 29. února roku 1920 byl schválen „Zákon o zřízení župních a okresních úřadů v republice Československé“. Ten předpokládal vytvoření celkem 21 žup. Struktura státní správy měla tedy být župa – soudní okres – obec. Na Slovensku sice župní systém začal platit od ledna roku 1923, ale díky širokému nesouhlasu v Čechách bylo župní zřízení zrušeno zákonem číslo 125/1927 Sb. „O organizaci politické správy“ z července téhož roku.²⁸⁹ V mezidobí aplikace župního systému, náležel Mladkov s Dolany (1922) do župy pardubické, pod politický okres Žamberk a soudní okres Králíky.²⁹⁰

Nástupními orgány po neaplikované župní správě byly okresy, v čele s okresním hejtnem a okresním zastupitelstvem. Dvě třetiny okresního zastupitelstva, sestávajícího se z 18-36 členů – podle velikosti okresu, byly voleny

---

²⁸⁶ KŘIVOHLÁVEK, Jan. *Znaky, vlajky, pečeti a správní vývoj obcí okresu Ústí nad Orlicí*. Ústí nad Orlicí, 2005, s. 11.

²⁸⁷ Z nichž nejdůležitějším pro správu země bylo ministerstvo vnitra v čele s Antonínem Švehlou.

²⁸⁸ Celkem 12. HLEDÍKOVÁ, Zdeňka - JANÁK, Jan - DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v českých zemích od počátků až po současnost*. Praha, 2005, s. 376-379.

²⁸⁹ JANÁK, Jan. Státní správa a územní samospráva 1740-1945. In *Ústřední moc a regionální samospráva*. Brno, 1993, s. 53-88.

²⁹⁰ ROUSOVÁ, Marie. *650 let založení obce Mladkov*. Hradec Králové, 1998, s. 4.

přímou volbou, zbylá třetina byla jmenována z řad tzv. odborníků.²⁹¹ Okresní zastupitelstvo volilo ze svých řad okresní výbor, sestávající z osmi členů a osmi náhradníků s mandátem na 6 let v čele s hejtnanem, odpovědným zemskému zastupitelstvu. V této podobě vydržela struktura až do roku 1938.

Na území, odtrženém od Československa po mnichovském diktátu, podepsaném 29. září roku 1938, se od měsíce října začala státní správa a samospráva (lze-li ji samosprávou v původním slova smyslu nazývat) měnit podle říšských pravidel a nařízení. Ve dnech 1. – 20. října byla na tomto území veškerá výkonná moc svěřena armádě, existující správní orgány byly řízeny armádními pověřenci pro civilní správu. Tento přechod se týkal celého soudního okresu Králíky, to znamená včetně Mladkova a Dolan. Během necelého roku (od 21. října 1938 do 29. května 1939) byla na odstoupeném území provedena zásadní reforma správní sítě.²⁹² Mladkov se stal součástí říšské župy sudetské (*Reichsgau Sudetenland*), jež se dále dělila na venkovské nebo městské okresy (*Landkreise* a *Stadtkreise*). Venkovské okresy se staly sídlem úřadu Landrátů (*Landratsamt*), navazující na strukturu okresních úřadů první republiky. V čele úřadu stál Landrát, jež byl představeným venkovského okresu jako samosprávného celku.²⁹³

Druhá instance politické správy byla u úřadů vládních prezidentů, které byly vytvořeny tři. Jejich sídly se stala města Ústí nad Labem, Karlovy Vary a Opava. Pod opavského vládního prezidenta spadalo 15 landrátů, mezi nimi i landrát Králíky, zahrnující mimo svého rozsahu (v hranicích soudního okresu) před říjnem 1938 i dalších 5 moravských obcí. Celkově králícký landrát čítal 61 obcí, kde žilo 29 161 obyvatel s rozlohou necelých 487 km čtverečních.²⁹⁴ Králíky se také staly sídlem okresního soudu (*Amtsgericht*) a sídlem vedení NSDAP okresů Králíky a Lanškroun.

---

²⁹¹ HLEDÍKOVÁ, Zdeňka - JANÁK, Jan - DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v českých zemích od počátků až po současnost*. Praha, 2005, s. 380.

²⁹² Přehled legislativy německé správy - viz KŘIVOHLÁVEK, Jan. *Znaky, vlajky, pečeti a správní vývoj obcí okresu Ústí nad Orlicí*. Ústí nad Orlicí, 2005, s. 12.

²⁹³ HLEDÍKOVÁ, Zdeňka - JANÁK, Jan - DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v českých zemích od počátků až po současnost*. Praha, 2005, s. 402.

²⁹⁴ Malá a Velká Morava, Sklené, Zlatý a Vysoký potok. MUSIL, František. *Dějiny Králicka*. Dolní Lipka, 2002, s. 142.

3.4.4 Národnostní otázka Králicka

Národnostní otázka, ač by se zdálo, že by měla být nejspíše součástí kapitoly věnované obyvatelstvu, se správní a samosprávní problematiky také dotýká. Prvním viditelnějším důkazem vzájemné propojenosti na Králicku je rok 1918. V posledním roce války se zde německá většina obyvatelstva přihlásila k programu Německých Čech (*Deutschböhmen*), čili státu, jež měl být se vším německým obyvatelstvem připojen jako samostatná korunní země Předlitavska. Na to, bezprostředně po skončení války, představitelé Němců z pohraničí Čech i Moravy započali s přípravami dvou nových provincií a to *Sudetenland* a *Deutschböhmen* (o níz se mluvilo již dobu předtím). Není tedy divu, že obyvatelé nevzali zprávu o vyhlášení Československa 28. října 1918 nijak vážně, ba dokonce na začátku listopadu vznikl v Králíkách nový politický orgán tzv. Národní rada a ani ne v polovině listopadu vzniklo tamtéž i nové okresní hejtmanství, podřízené centru župy *Sudetenland* v Opavě.²⁹⁵ Až vstupem československé vojenské jednotky 5. prosince 1918 byl tento vývoj, nerespektující vznik samostatného Československa v Králíkách zastaven a samozvané správní struktury byly rozpuštěny.²⁹⁶

Po období relativního klidu a vyrovnaného soužití Němců vedle Čechů (těch bylo v celém soudním okrese Králicko jen zhruba 11%) přišla počátkem 30. let nová vlna vlivu německé národnostní otázky. V důsledku hospodářské krize a politického vývoje v sousedním Německu, kde se v roce 1933 stal říšským kancléřem Adolf Hitler, vznikaly na územích Čech s převahou německého obyvatelstva snahy o vymanění se z českého vlivu. Nově vznikající strany jako *Heimatsfront* či následná *Sudetendeutsche Partei* spolu s obecnou náladou německého obyvatelstva proti českému národu stály za vítězstvím *Sudetendeutsche Partei* v celém německém pohraničí. Sílicí tlak hitlerovského Německa pak kulminoval v roce 1938, kdy se území Sudet od 1. října stalo součástí Říše, což bylo cílem většiny německého obyvatelstva Králicka, které považovalo tento den za vykoupení z moci cizího národa a splnění dlouhotrvajícího přání být součástí velkého Německa.²⁹⁷

---

²⁹⁵ MUSIL, František. *Dějiny Králicka*, Dolní Lipka, 2002, s. 132-133.

²⁹⁶ KŘIVOHLÁVEK, Jan. *Znaky, vlajky, pečeti a správní vývoj obcí okresu Ústí nad Orlicí*. Ústí nad Orlicí, 2005, s. 11.

²⁹⁷ MUSIL, František. *Dějiny Králicka*,. Dolní Lipka, 2000, s. 141.

3.5 Soupis objektů Dolan

Na úvod bych rád předeslal, že následující soupis objektů si klade za cíl pouze informativně představit jednotlivá stavení Dolan tak, jak vznikala v průběhu doby. Pro tento účel jsem zvolil velmi jednoduchou strukturu dat a data jsem ve strukturované formě i ponechal, protože primárním cílem této diplomové práce nebyla dokonalá rekonstrukce sídelních jednotek, nýbrž představení organického vývoje dvora včetně jeho funkce pod vrchnostenskou správou.

Co se pramenů použitých v tomto soupisu týče, rozhodl jsem se je uvést pouze na jednom místě a ocitovat je jen jednou a to přímo zde, protože se u jednotlivých nemovitostí dále již jen opakují. Katastry: Tereziánský,²⁹⁸ Josefínský,²⁹⁹ Stablní.³⁰⁰ Knihy: č. 45,³⁰¹ 59,³⁰² 60,³⁰³ 195,³⁰⁴ 196,³⁰⁵ 197,³⁰⁶ 199³⁰⁷ a 346.³⁰⁸ Dále jsem použil informace od pana Josefa Uhrnera,³⁰⁹ dalším podkladem mi byly informace od mladkovského kronikáře Dobroslava Marečka, který mi poskytl i krátké paměti od Františka Šolce.³¹⁰ Jelikož jsou prameny výhradně v jazyce německém, ponechávám je přepsané a to v originálním znění, pouze ve výjimečných případech připojuji překlad. Vysvětlení zkratk: JK - Josefínský katastr, TK - Tereziánský katastr, SK - Stablní katastr, KÚ - katastrální území.

---

²⁹⁸ NA Praha, Tereziánský katastr - dále jen „TK“ Hradecko, č. 16, panství Králíky, spis 10/1, *Bekantnis Tabella, für die, im Königgratzer Krays Liegende Hochgraftl. Althannische Herrschaft Krulich Ratione Dominy deren darbey befindlichen Mayerhofen und realitäten*, Grulich, 10 September 1714.

²⁹⁹ NA Praha, fond Josefínský katastr, panství Králíky, kniha č. 587, nestr.

³⁰⁰ NA Praha, fond SK královéhradeckého kraje, inv. č. 531, svazek *Alphabet Verzeichnis der im Markte Wichstadt besiedlichen gemeind. und Grundbesitzer, Wichstadt 22 September 1839*, nestr. NA Praha, fond SK královéhradeckého kraje, inv. č. 531., kniha *Bauparzellen Protocol a Grundparzellen Protocol*. NA Praha, fond SK královéhradeckého kraje, inv. č. 531, *Verzeichnihs der Gelöschten Parzellen in der Gemeinde Wichstadt 1856*.

³⁰¹ SOA Zámorsk, Velkostatek Králíky 1654 - 1946, kniha 45, *Beschreibung und Befund der zu der Fideikommitz Herrschaft Grulich gehörigen Feldwirtschaftlichen Grundstücke 1835*.

³⁰² TÝŽ. kniha 59, *Meierhof Dolland, Parzellen Verzeichnis*, Grulich, 23. Januar 1896.

³⁰³ TÝŽ. kniha 60, *Meierhof Dolland, Parzellen Verzeichnis ab 1/10/1897*, Grulich, 26. Nowber 1897.

³⁰⁴ TÝŽ. kniha 195, *Soupis obyvatelstva na panství Králíky pro rok 1799*, 297 s.

³⁰⁵ TÝŽ. kniha 196, *Mannschaftsbuch für das Jahr 1806*, s. 106-107.

³⁰⁶TÝŽ. kniha 197, *Mannschafts Buch der Herrschaft Grulich für das Jahr 1808*, nestr.

³⁰⁷ TÝŽ. kniha 199, *Mannschafts Buch Markt Wichstadt, Dorf Dolland, Dorf Petersdorf*, s. 59-63.

³⁰⁸TÝŽ. kniha 346, *Grundbuch der hochreichsgräftlich Michael Otto Althanishen Herrschaft Grulich in Königreich Böhmen, Königgratzer Kreis, über das Stadt Wichstadt und die dahin gehörige grundstücke errichtet unter Oberantennen Johann Anton Schleister im Jahre 1787*.

³⁰⁹ Autentický rozhovor s panem Josefem Uhrnerem ze dne 3.6.2006), bydlícím v současnosti na čp. 1. Dále jen UHRNER.

³¹⁰ Rozhovor s kronikářem Mladkova, panem Dobroslavem Marečkem ze dne 16.8.2007. Dále jen MAREČEK a ŠOLC.

Detaily objektu

Číslo popisné staré
112
Číslo popisné nové
1
Číslo stavební parcely
JK - st. parcela 286 SK - neznáme St. 193, KÚ Mladkov 696994, list vlastnictví 136, 622 m ²
Čísla parcel náležejících k majetku nemovitosti
<p>TK 1712, podle přiznávací tabelky náleží tyto parcely - POLE: Der Mühlberg gennant, Die grosse Scheibe am Zolney, Der erle Berg am Zolney, Die Zwey Kärger gibts gegen Lichtenau. LOUKY: Die saukich Wiesen, Zetter Wiesen, Hof Staub Wiesen, Für Wiesen, Erbe Wiese. (viz též Dominikální fasi TK - uvedeno pouze tam, nikoli v rustikální fasi, v dominikální jsou i výměry)</p> <p>JK 1785 - 271 (pole), 272 (pole), 273 (louka), 274 (pole), 275 (pole), 276 (louka), 277 (pole), 278 (louka), 279 (pole), 280 (pole), 283 (pole), 284 (les), 285 (pole), 287 (louka), 289 (pole), 290 (pole), 291 (pole), 292 (louka), 293 (pole)</p> <p>Kniha 346 fol 214 Haus Nro. 112 Obrigkeitliche Gründen Nro. 225 die sogenannte Hochstaube zwischen das Fr. Katzers und Jos. Werners Feldern 4.584 Nro. 226 Wiese mit Strauchwerk bereicht 9.517 Zum Herrschaftlichen Mayerhof gehörige Gründen: Nro. 271 Acker Mühlberg gennant 24.1155 Nro. 272 Acker Erlenberg gennant 26.724 Nro. 273 die Erlenberg Wiese 6.396 Nro. 274 Acker - die Kleine Scheibe gennant 10.315 Nro. 275 Acker im Rohlgraben 27.590 Nro. 276 Hutweide oder Gestrigg 1.222 Nro. 277 Acker die grosse Scheibe gennant 16.1344 Nro. 278 Ein graben mit Strauchwerk bewachsen 1.118 Fürtrag: Acker 109.1512, Wiesen 17.1253</p> <p>Fol 214</p>

<p>Nro. 279 Acker der Fuchswinkel gennant 10.67 Nro. 280 Acker bei der Zollnayer Gränitz 7.582 Nro. 283 Acker bei der Schwarzenberg -.1261 Nro. 284 Wäldel dert Schwarzenberg gennant 1.914 Nro. 285 Acker wom Schwarzenberg bis an Mayerhof 2.652 Nro. 286 Meyerhof Nro. 287 die so gennante Bodenwiesen 11.643 Nro. 289 Acker wom Meyerhof bis an Windermüllers Brückel 2.1583 Nro. 290 Acker beim Fuchswinkel 1.464 Nro. 291 die so gennante Fuchswiese -.766 Nro. 292 Acker im Steingerith -.1452 Nro. 293 Hutweide oder Gestrigg 3.1456 Nro. 409 Herrschftl. Wald die so gennante Mühlberg 28.1325 Facit: Acker 135.1131, Wiesen 33.918, Waldung 30.639 Summa: 199.1088</p> <p>80 (pole, louka, pastvina) – kniha 59</p> <p>44 (pole), 81 (pole) – kniha 60</p> <p>122 (pole), 128 (louka), 129 (<i>barriere Hof</i>), 130 (<i>Garten</i>), 131 (<i>Hofraum</i>) – kniha 59</p>
První zmínka o nemovitosti
1714 (září) TK – bekantnis tabella
Historie držby nemovitosti – majitelé/ uživatelé
<p>1714 (září) TK – bekantnis tabella 1785 (červen) JK – Mayerhof Nr. 112. 1806 - Bergmann Joseph - kniha 196 1808 - Bergmann Joseph - kniha 197 1809 - Bergmann Joseph - kniha 199 1810 - Bergmann Joseph - kniha 199 1839 (září) SK Althan Joseph Graf (Dominium) Herrschaftliche Meyerhof 1896 (leden) – Sturm Adolf (<i>Hager</i>)– kniha 59 1897 (listopad) – Sturm Adolf – kniha 60 ???? – Tacl (hajný) – ŠOLC a UHRNER ???? – Beschorner – ŠOLC 2008 - Uhrner František a Uhrnerová Božena</p>
Obrazový materiál - náčrty
Viz příloha č. 21 a 22
Obrazový materiál – fotografie

Viz příloha č. 23, Obr. A a Obr. B

Obrazový materiál - letecké snímky

Viz příloha č. 24, Obr. A

Ostatní

Původně 3 stavební parcely (190, 191, 192) pod 1 číslem popisným, dle soupisu parcel z SK 1. listopadu 1840 je u čísla popisného 1 poznámka o výmazu parcel 191 a 192. označených jako *Wirtschaftsgebäude* s odkazem „*Individ. Reclamation siehe Lösungsorzchns 1856*“. Dokument „*Vezeichnis der gelöchsten Parzellen in der Gemeinde Wichstadt in 1856, Prag 19. März, 1857*“ dokazuje a potvrzuje výmaz 2 shora uvedených parcel o výměře 38 a 23 čtverečních sáhů, poznámka u záznamu doslova říká: *Die demolierte Gebaude 191, 192 zu löschen*. Následně byly obě parcely včleněny do pozemkové parcely číslo 917.

Kniha 59 - parcely 80 nájem za pole 0,2458 ha, louka 0,1562 ha a pastvina 0,283 ha celkem 4 zl., 122 (pole) - 0,3359 ha - nájem 1,00 zl, 128 (louka) 0,0790 ha - nájem 0,50 zl, 129 (*barriere Hof*) 1000 m² - nájem neuveden, 130 (*Garten*) 0,0083 ha - nájem neuveden, 131 (*Hofraum*) 0,1429 ha - nájem neuveden

Kniha 60 - nájem na parcele 80 zdražen z 1 zl na 7, přibyla parcela č. 44 (pole) 0,1941 ha - nájem 4,00 zl, 122 (pole) - 0,3359 ha - nájem 6,00 zl, 128 (louka) 0,0740 ha - nájem 1,00 zl (změna cen, + u louky 128 změna velikosti), parcely 129-131 bez změny a bez poplatku.

Soupis obyvatel na panství Králíky 1799 - kniha 195, dcera Josefa Patzela, Ludmilla (20) v poznámce „*in Dolland Hof*“, týž soupis - synové Antona Peifertha Franz (27) a Joseph (25) v poznámce „*Soldaten in dollanderhof*“.

Mannschaftsbuch 1806, kniha 196:

(Bauern) sedláci na čp.1:

Joseph Bergmann (44)

ž. Anna Maria (41)

d. Josepha (15)

d. Johann(10)

Mannschaftsbuch 1808, kniha 197:

(Innleute) podruzi na čp.1:

Joseph Bergmann (46)

ž. Anna Maria (43)

d. Josepha (17)

d. Johann (12)

Josepha beis. Kind der Josepha (1/4)

(Bauern) sedláci na čp.1:

Neuvedeni, pouze napsáno „*Herrschaftlicher Mayerhof*“.

Mannschaftsbuch 1809 - 1810, kniha 199:

Stav 1809

(Bauern) sedláci na čp.1:

Neuvedeni, pouze napsáno „Herrschaftlicher Mayerhof“ .

(Innleute) podruzi na čp.1:

Joseph Bergmann (47)

ž. Anna Maria (44)

d. Josepha (18)

d. Johann (13)

Josepha beis. Kind der Josepha (1/4)

Mannschaftsbuch 1809 - 1810, kniha 199:

Stav 1810

(Bauern) sedláci na čp.1:

Neuvedeni, pouze napsáno „Herrschaftlicher Mayerhof“ .

(Innleute) podruzi na čp.1:

Joseph Bergmann (48)

ž. Anna Maria (45)

d. Josepha (19)

d. Johann (14)

Josepha beis. Kind der Josepha (1 6/12)

Parcelace pozemku č. toppo. 280 (kniha 346)

Fol 215

Hieren abverkauft:

dem Joseph Güttler fol 427 3.705

dem Wanschura fol 429 0.0359

dem Joseph Moschner fol 432 0.1230

dem Joseph Rosenberger fol 412 2.500

dem Franz Eingel fol 384 0.1410

dem Marianna Liebig fol 385 1.0195

Detaily objektu

Číslo popisné staré
131
Číslo popisné nové
2
Číslo stavební parcely
St. 190, KÚ Mladkov 696994, list vlastnictví 122, 62 m ²
Čísla parcel náležejících k majetku nemovitosti
JK 289 - dle knihy 44 SK 88, 89, 90, 91
První zmínka o nemovitosti
1795 (9. červenec) - Katzer Joseph - kniha 346 - fol. 234
Historie držby nemovitosti - majitelé
1795 (9. červenec) - Katzer Joseph - kniha 346 - fol. 234 1803 (červenec) - Katzer Joseph - kniha 44 1804 (5. září) - Franz Naglik kupuje od Josepha Katzera za 253 zlatých - kniha 346 1806 - Joseph Katzer - kniha 196 1808 - Margaretha Naglik - kniha 197 1810 - Margaretha Naglik - kniha 199 1835 (9. června) - Wanschura Margareth zapsána jako majitelka (manželka Franze Naglika) - platí 74 zlatých - kniha 346 1835 (23. června) Wanschura Franz - kupuje za 400 zlatých - kniha 346 1840 (listopad) - Wanschura Joseph (Emphitent von Dolland) - SK Po 1872 původní čp. 2 zbořeno - muselo ustoupit stavbě železnice Od 1945 rodina J. Stejskala - pracovník drah - ŠOLC Od 1999 Antonín Hubálek (uživatel) - MAREČEK 2008 - Česká republika, Správa železniční dopravní cesty, s.o. (vlastník st. parcely)
Obrazový materiál - náčrty
Nejsou k dispozici
Obrazový materiál - fotografie

Viz příloha č. 24, Obr. B
Obrazový materiál - letecké snímky
Původní objekt není k dispozici
Ostatní
<p>Mannschaftsbuch 1806, kniha 196: <u>(Bauern) sedláci na čp.2:</u> Joseph Katzer (57) ž. Margaretha (56) d. Joseph (30) Soldat bey der Strasse d. Franz (24) d. Ludmilla (21) d. Anton (18) <u>(Häusler) domkáři na čp.2:</u> Margaretha Naglik (27) d. Joseph (2)</p> <p>Mannschaftsbuch 1808, kniha 197: <u>Bürger (měšťané) na čp.2:</u> Margaretha Naglik (29) d. Joseph (4) <u>(Häusler) domkáři na čp.2:</u> Joseph Katzer (59) ž. Margaretha (58) d. Joseph (32) Soldat seit sieben(?)Jahren d. Franz (26) Stagerrzesell(?) in Wichstadt d. Ludmilla (23) d. Anton (20) umeinstand seit 1806 ohne consens</p> <p>Mannschaftsbuch 1809 - 1810, kniha 199: Stav 1809 <u>(Bauern) sedláci na čp.2:</u> Margaretha Naglik (30) d. Joseph (5) - uveden v sekci „Weisen“ - což lze přeložit jako vyloučení, vyhození... <u>(Innleute) podruzi na čp.2:</u> Joseph Katzer (60) ž. Margaretha (59) d. Joseph (33) připsáno „Soldat seit sieben(?)Jahren“ d. Franz (27) (šktnuto) a připsáno: „Stagerrzesell(?) in Wichstadt eingekauft“ d. Ludmilla (24) d. Anton (21)</p>

Mannschaftsbuch 1809 - 1810, kniha 199:

Stav 1810

(Bauern) sedláci na čp.2:

Margaretha Naglik (31)

d. Joseph (6) - uveden v sekci „Weisen“

(Innleute) podruzi na čp.2:

Joseph Katzer (61)

ž. Margaretha (60)

d. Joseph (33) připsáno „Soldat seit sieben(?)Jahren“

d. Franz (27) (šktnuto) a připsáno: „Stagerrzesell(?) in Wichstadt eingekauft“

d. Ludmilla (25)

d. Anton (22)

Kniha 346

Fol 234

Ein neuerbautes Herrschaftl. Zinshause auf Dolländer Mayerhof Grund von 60 Klafter.

Katzer Joseph

78. Jenhalt emphytentl. Pacht Kontrakt Ano. ratif, 9. Juli 795.

212. Franz Naglick ut ratificirten Kaufskontrakt won 5te Sebr. 804 won Joseph Katzer zu 253 Fl.

504v. Wanschura Margareth wird in Solge oberämtlichen Bescheides won 9. Juni 1835 N.E. jud. 843 auf der Grund ausmittels gerichtliche Einantwortung nach (...) Ehegatten Franz als Sohn Jos. Nahlik ddo. Oberamt Grulich am 20. Mai 1835 N.E. jud. 776 an dem besitz geschrieben.... 74 Fl Cmz.

506. Franz Wanschura won Obiger laut kaufkontrakt dd. 23. Juni 1835 ut ratificato 9. Juli 1835 N.E. j 945 erkauf im Werthe won 400 Fl Conv. Münze

Fol 234 (pokrač.)

Am 19 Sbis 805 Anton Katzer mit einer hat der Margaretha Naglik dd. 4. Sbis 805 aufgestellten Obligat. Zu 10 Fl.

27. Apr 1872 - forderung das Anton Katzer zehn gulden gelöscht.

sub.pr 11 Juli 1872 Z. 2158 ist auf Grund das Grundablöschungs zu gstantes won Jahren 1848 & 1849 das Verkaufkontrakt der Herschaft Grulicher Grundes obrigkeit auf Grund der Kaufenschein dto. 10. Juli 1872 das Kilian u. Margaretha Wanschura dann der Erklärung dto. 13 Juni 1870 der Theresia u. Barbara Wanschura das für Margaretha u. Kilian und die zwei Geschwister schargestellte bewohnungs u. Ausgelangtrecht gelöscht in Canto IV fol 143 pro.

Detaily objektu

Číslo popisné staré
113
Číslo popisné nové
3 - po zániku nemovitosti přešlo na zastávku ČD
Číslo stavební parcely
SK 1840 - stavební parcely 194 a 195, výměra 20 a 54 sáhů St. 226, KÚ Mladkov 696994, list vlastnictví 122, 76 m ²
Číslo parcel náležejících k majetku nemovitosti
JK 281, 282 - dle knihy 44 (r. 1803) SK 1032, 1033, 1034 93 - kniha 59 (pole + louka)
První zmínka o nemovitosti
1785 (červen) - Pausewang Michael - jos. Katastr
Historie držby nemovitosti - majitelé
1785 (červen) - Pausewang Michael - jos. Katastr 1787 (21. duben) - Lux Joseph - kniha 346, s 216 1795 (26. květen) - Netuschill Ignaz - kniha 346, s 216 1800 (15. zaří) - Netuschill Joseph - kniha 346, s 216 1803 (červenec) - Netuschill Joseph - kniha 44 1806 - Netuschill Joseph - kniha 196 1810 - Netuschill Joseph - kniha 199 1840 (listopad) - Netuschil Joseph (Emphitent von Dolland) - SK 1854 (13. květen) - Katzer Johann - kniha 346, s 216 1858 (7. duben) - Beran Karl und Ludmilla - kniha 346, s 216 1861 (24. červenec) - Hornig Franz und Franziska - kniha 346, s 216 1878 (listopad) - Pietsch Anna - kniha 80 1893 (duben) - Pietsch Anna a Joseph - kniha 49 1896 (leden) - Pietsch Joseph a Anna - kniha 59 1897 (listopad) - Pietsch Josef a Anna - kniha 60 2005 - Česká republika, Správa železniční dopravní cesty, s.o.
Obrazový materiál - náčrty
Nejsou k dispozici

Obrazový materiál - fotografie

nové číslo popisné: viz příloha č. 25, Obr. A, Obr. B
staré číslo popisné: viz příloha č. 29, Obr. A

Obrazový materiál - letecké snímky

Neuvedeny

Ostatní

JK 1785 - pronajaty parcely 281 (pole) (0,1261 jiter) a parcela 282 (louka) (0,1184 jiter)

Kniha 49, 1893 nájem 40,50 zl,

kniha 59, pronajato pole rozměr 2,779 ha + 0,3633 za 46,61 zl,

kniha 60, pronajato pole rozměr 2,779 ha + 0,3633 za 45,00 zl,

kniha 80, pole bez udané výměry, nájem 41 zl + pole (3,920 jiter), nájem 28,00zl

Mannschaftsbuch 1806, kniha 196:

(Häusler) domkáři na čp.3:

Joseph Netuschill (34)

ž. Barbara (29)

(Innleute) podruzi na čp.3:

Ignaz Netuschill (67)

Veronica (57)

Mannschaftsbuch 1808, kniha 197:

Bürger (měšťané) na čp.3:

Joseph Netuschill (32)

ž. Barbara (32)

d. Innozens (1/2)

(Häusler) domkáři na čp.3:

Ignaz Netuschill (69)

ž. Veronika (59)

Mannschaftsbuch 1809 - 1810, kniha 199:

Stav 1809

(Bauern) sedláci na čp.3:

Joseph Netuschill (37)

ž. Barbara (33)

d. Innozens (1/v)

d. Aloys (-)

(Innleute) podruzi na čp.3:

Ignaz Netuschill (70) záznam včetně věku přeškrtnut bez poznámky

ž. Veronika (60) záznam včetně věku přeškrtnut bez poznámky

Mannschaftsbuch 1809 - 1810, kniha 199:

Stav 1810

(Bauern) sedláci na čp.3:

Joseph Netuschill (38)

ž. Barbara (34)

d. Innozens (1)

d. Aloys (3/12)

(Innleute) podruzi na čp.3:

Ignaz Netuschill (71) záznam včetně věku přeškrtnut bez poznámky

ž. Veronika (61) záznam včetně věku přeškrtnut bez poznámky

Kniha 244 soupis branců narozených v r 1811 - Severin Netuschill- povoláním Schuster (švec) výška 3' (?)

Kniha 346

fol 216

Haus Nro. 113 3. Dolland

Eine Werkhaus, unter herrschaftl. Zinß; Vorzu gehörig: Nro 281 Ein Ackerstück bey der Zollnayer Gränitz, unter obrigkeitl. Zinß 456 Klafter, Nro 282 Wiesen oben unter obrigkeitlicher Zinß 1184 Klafter - Suma 1.40.

Pausewang Michael

41. Lux Joseph Ano. 787ig ut ratificirt Kauf Cont: dto 21 April zu. 700 Fl

73. Netuschill Ignaz No. Wt. 26 März 795. erkauf zu 709 Fl

155. Am 15. sbr 800.

Netuschill Joseph kauf Haus won 7. sbr 800 - 700 Fl

III

186p

Johann Katzer

Gemäß Einantwortungs urkunde won 4 März 1854 et joch (?) 13 Mai 1854, NE 2140 in der Lizitation erkauf in Werthe 2000 Cmz.

IV

14pu

Karl und Ludmila Beran, Prah 7 April 1858 NE 704 jud laut Kaufwetrag v. 3 April 1858 erkauf im Werthe 2395 Cmz.

III

48

Franz und Franciska Hornig, Prah 24 Juli 1861 NE 1694 j., laut Kaufwertrag v. 18 Juli 1861 3640 Fl

Detaily objektu

Číslo popisné staré
145
Číslo popisné nové
4
Číslo stavební parcely
SK 1840, číslo parcely 196, 104 sáhů St. 193, KÚ Mladkov 696994, list vlastnictví 93, 297 m ²
Čísla parcel náležejících k majetku nemovitosti
JK 280 - dle knihy 44 (r. 1803) SK 1035, 1036, 1037, 1038, 1039, 1040, 1041, 1042, 1043, 1044, 1045, 1046, 1047, 1048, 1049 Kniha 59 - 103 (pole), 104 (pole + louka)
První zmínka o nemovitosti
1803 (červenec) - Güttler Joseph - kniha 44
Historie držby nemovitosti - majitelé
1803 (červenec) - Güttler Joseph - kniha 44 1806 - Güttler Joseph - kniha 196 1810 - Güttler Joseph - kniha 199 1840 (listopad) - Güttler Juliana (Hausler von Dolland) - SK 1878 (listopad) - Güttler Ferdinand - kniha 80 1893 (duben) - Picha Joseph a Anna - kniha 49 1896 (leden) - Picha Josef a Anna - kniha 59 1897 (listopad) - Picha Josef a Anna - kniha 60 2008 - Hrdlička Jaromír ing., Hrdličková Eva
Obrazový materiál - návrhy
Nejsou k dispozici
Obrazový materiál - fotografie
Viz příloha č. 26, Obr. A

Obrazový materiál – letecké snímky

Viz příloha č. 26, Obr. B

Ostatní

Kniha 49, 1893 nájem 7,30 zl,

Kniha 58 soupis pronajatých parcel 1888-1897, pronajata pastvina 1,757 bez pachtzins, dále louka 0,540 „Vom Grenzhause bis zum Fuchswinkel“ bez pachtzins,

Kniha 59 – parcely 103 (pole) 0,6327 ha – nájem 13,00 zl, 104 (pole + louka) 0,0200 ha + 0,0351 ha – nájem 1,30 zl

Kniha 60 – parcely 103 (pole) 0,6327 ha – nájem 12,00 zl, 104 (pole + louka) 0,0200 ha + 0,0351 ha – nájem 1,80 zl (pozor změna ceny)

Kniha 80 – pronájem pole „Am schwarzen Berg Feld“ výměry 0J90K za 1,35zl, dále pronájem 2 luk „Vom Grenzhause bis zum Fuchswinkel“ (0J1215K) - 12zl a (0J840K) - 10zl

Mannschaftsbuch 1806, kniha 196:

(Häusler) domkáři na čp.4:

Joseph Güttler (31)

ž. Julianna (31)

d. Marianna (2)

Mannschaftsbuch 1808, kniha 197:

Bürger (měšťané) na čp.4:

Joseph Güttler (33)

ž. Julianna (33)

d. Marianna (4)

d. Joseph (1)

(Häusler) domkáři na čp.4:

nevedeni

Mannschaftsbuch 1809 - 1810, kniha 199:

Stav 1809

(Bauern) sedláci na čp.4:

Joseph Güttler (34)

ž. Julianna (34)

d. Marianna (4)

d. Joseph (2)

d. Josepha (-)

(Innleute) podruzi na čp.4:

nevedeni

Mannschaftsbuch 1809 - 1810, kniha 199:

Stav 1810

(Bauern) sedláci na čp.4:

Joseph Güttler (35)

ž. Julianna (35)

d. Marianna (5)

d. Joseph (3)

d. Josepha (3/12)

(Innleute) podruzi na čp.4:

neuvezeni

Kniha 244 soupis branců narozených v r 1811 - Franz Güttler - povoláním Zimmermann (tesař) výška 1'

č.4 byl statek u Štěničku u dolních závor nad tratí. - ŠOLC

Kniha 346 - fol. 426

Ein Abgetrenntes Grundstück wom Dolländer Meierhofe in Flächeinhalte won 3 Jochen 705 Klaftern hat Joseph Güttler Nol. 4 ut. Kaufkontrakt w. 1 Juli 1803 mit kk Kreisämlicher Bestücktigung w 5. Apr 1836 No. 2292 und landrechts genehmigung w. 29 Sbr 1836 No. 32646 erkaufte um 158 Fl.

III

26

Gemäß der mit oberämtl. Bewilligung wom 18. dzbr 843 N.E. 1566 jud. Einer erlebten Einantwortungs urkunde dat. 4. dzbr 1843 N.E. 1498 jud. ist dieser Grundstück am 3 Joch 705 Kftr samt dem darauf erbauten hause N. c 4 dann Scheuer und Schupke dem Ferdinand Güttler als eigenthum eingewortet worden in dem Werthe Ansage: Drei Hundert achtzig Gulden C. Mze.

Fol. 429

pr. 5 Mai 1878 Z. 2043

auf Grund der Einkaufsurkunde w 31 dzber 1877 ZE 4726 wird der Schutz gneuß auf die diese Kinderey Ferdinand, Franz u Anna Katzer gehörige besitzentscheibe won Ano. 805 für den Water Ferdinand Katzer bis zum selbensten 14 Lebensjahre der bemerkten 3 Kinder und das Pfandrecht für die forder: a) ehe Ferdinand Katzer won 231,22 ½ b) ahe Franz Katzer won 231,22 ½, c) ehe Anna Katzer won 231,22 ½, mit 6% Zeichen auf den Ferdinand Katzer Water gehörigen 5/8 antheils das besitz standes Ano 805 einverleibt.

Detaily objektu

Číslo popisné staré
146
Číslo popisné nové
5
Číslo stavební parcely
SK 197 - výměra 85 sáhů
Číslo parcel náležejících k majetku nemovitosti
JK 281 - dle knihy 44 SK 1027, 1028, 1029, 1030, 1031
První zmínka o nemovitosti
1803 (červenec) - Rosenberg Joseph - kniha 44
Historie držby nemovitosti - majitelé
1803 (červenec) - Rosenberg Joseph - kniha 44 1806 - Rosenberg Joseph - kniha 196 1810 - Rosenberg Joseph - kniha 199 1840 (listopad) - Rosenberger Franz - SK 1878 (listopad) - Netuschil Anton - kniha 80
Obrazový materiál - náčrty
Nejsou k dispozici
Obrazový materiál - fotografie
Nejsou k dispozici
Obrazový materiál - letecké snímky
Viz příloha č. 27

Ostatní

Kniha 80 – pastvina (1,757 jiter) – nájem 9,00zl „in Steingerichtet Huttweide“ , dále pronájem 1 louky „Vom Grenzhaue bis zum Fuchswinkel“ (0J340K) - 4zl s poznámkou: „Zur Eisenbahn abgetreten u. herrschaftlicher klötzerler“.

Mannschaftsbuch 1806, kniha 196:

(Häusler) domkáři na čp.5:

Joseph Rosenberger (48)

ž. Elisabeth (44)

d. Franz (11)

d. Rosalia (9)

d. Dominik (4)

Mannschaftsbuch 1808, kniha 197:

Bürger (měšťané) na čp.5:

Joseph Rosenberger (50)

ž. Elisabeth (46)

d. Franz (13)

d. Rosalia (11)

d. Dominik (6)

(Häusler) domkáři na čp.5:

nevedeni

Mannschaftsbuch 1809 - 1810, kniha 199:

Stav 1809

(Bauern) sedláci na čp.5:

Joseph Rosenberger (51)

ž. Elisabeth (47)

d. Franz (14)

d. Rosalia (12)

d. Dominik (7)

(Innleute) podruzi na čp.5:

nevedeni

Mannschaftsbuch 1809 - 1810, kniha 199:

Stav 1810

(Bauern) sedláci na čp.5:

Joseph Rosenberger (52)

ž. Elisabeth (48)

d. Franz (15)

d. Rosalia (13)

d. Dominik (8)

(Innleute) podruzi na čp.5:

nevedeni

č.5 byl Englichův výměnek - dnes zbouráno - ŠOLC

Kniha 346, Fol 411

Dolland Nr. 5

Ein von dolländer Mayerhofe mit hochstelliger Bewilligung abgetrentes Grundstück zwischen dem Gränzhause und dem Fuchswinkel zr. 1 Joch 575 Klafter dann oben derselbst mit einem darauf erbauten Wohn- und Wirtschaftsgebäude 1575 Klafter. Suma 2 Jochen 500 Klafter.

Joseph Rosenberger

Laut 2 Kaufkontrakten ddo. 1 Juli 1803 et rat.Wien den 29. May 1809 dann Einverleibung Bewilligung vom 12. März 1832 um 175 Fl 15 Kr.

Obiges Emphiteutische Grundstück er 1525 ck is laut Kaufkontrakt w.1.Juli 1803 bestücktigt w. kk Kreisamte acta won 5. Apr 1836 No. 2292 u. genehmigt w. kk. Landrechte acta von 29. 9 20/4 1836 z. 32646 an Joseph Rosenberger rechtenäßig gedichen.

534

Obiges emphiteutische Ackerstück am 1 Joch 575 cK ist laut Kaufer 1 Juli 1803 bestücktigt won kk Kreisamte unteres 5. Apr 1836 No. 2292 u. genehmigt won kk böhm. Land rechte acta won 29. Sbr. 1836 und aberämtl. kath schlag w 5 febr. 1837 No. E.j. 116 aus gezeichnet worden.

Přenos ze strany 356

Pr. 26 Juli 1881 Zahl 3339.

Auf Grund der Schuld urkunde dto Grulich won 25 Juli 1881 wird das Pfandrecht für die forderung das Steuer und Werschus wereins an Grulich um 350 Fl mit 6% Zinse u. Kosten an Höchstbetrag won 30 Fl einverleibt.

Wom folio 412

Laut Ehekontrakt sind beim Kauf zur herbergsrechte für Johana und Mariana Rosenberg wersichert.

IV.

73

Z. 817 J. ai.1864 das Gesuch um Einterleibung des Reverses der Gelaute Johann und Anna Rosenberg zur Sicherstellung der herberge gegen Mortzins für Joseph Langer und M Anna Netuschil als abgeschlagen worgemeitkt.

FOL 412

Das Werkaufsrecht für die Obrigkeit in Grulich

2. Laut Einanter werkaufs urkunde w. 31. dzbr 1835 No E j 1648 für Adalbert Rosenberger 60,15 Fl, für Dominik Rosenberger 20,16 Fl, für Rosalia sein aufstelle /u herberge für Adalbert Rosenberger/ 48,15

3.XVIII.

92

28. dzbr 1837

Für das Herrschaftl. Grulicher Kaufen amt (...) einer won Franz Rosenberger ausgestellten obligation über 40 Fl gegen 5 % Werzinsung u der Klausel w 18. Oktober 1792 mit oberamtlicher Bewilligung w 28. dzbr 1837 No. E.j. 1249 sicher gestellt.

4. XIX

33

22. Now 1838

Für den Häbermeister Valentin Hattwig in Wichstadtel laut Obligation w. 1 Nowber 1830, 100 Fl CM gegen 5 % Werzinsung u $\frac{1}{4}$ Jährige Kaufkündigung mit oberämtl Bewilligung w. 22 Nowbr 1838 NoE j 1094 sicher gestellt.

5.XXVIII

76

28 Dzbr 1848 NE 1854 jud.

Für Franz Krause N. 80 in Wichstadt l laut der von Franz Rosenberger am 1. Nowber 1848 ausgestellten Schuldverschreibung 100 Fl Conventionsmünze. (vide folio 356)

FOL neuvedeno

Akta won fol 411a

Der Eigentumsrecht für die Ehelaut a) Anton Netuschil auf die halft b) Filomena Netuschil auf die hälfte einverleibt.

Detaily objektu

Číslo popisné staré
147
Číslo popisné nové
6
Číslo stavební parcely
SK 198 - rozměr 34 sáhů
Číslo parcel náležejících k majetku nemovitosti
JK 285 - dle knihy 44 SK 1023, 1024, 1025, 1026 Kniha 59 - 94 (louka), 95 (pole), 96 (pole), 97 (pole + louka), 98 (pole + louka), 100 (pole + louka)
První zmínka o nemovitosti
1803 (červenec) - Joseph Maywald - kniha 44
Historie držby nemovitosti - majitelé
1803 (červenec) - Joseph Maywald - kniha 44 1806 - Joseph Maywald - kniha 196 1808 - Joseph Maywald - kniha 197 1809/10 - Anton Geisler - kniha 199 1820 - (říjen) Geislerin Elisabetha - kniha 346 1836 (září) - Engel Franz - kniha 346 1840 (listopad) - English Franz - SK 1878 (listopad) - English Wiktor - kniha 80 1888 - Pietsch Joseph a Anna - kniha 58 1893 (duben) - English Franz - kniha 49 1896 (leden) - English Franz - kniha 59 1897 (listopad) - English Franz - kniha 60 1945 - cca (po) - Osikovi - UHRNER, ŠOLC 1960 - cca (OÚNZ Svitavy) - MAREČEK 1998 - cca kupuje neznámo kdo (snad někdo od Prahy) MAREČEK 2008 - tentýž vlastník

Obrazový materiál - náčrty
Nejsou k dispozici
Obrazový materiál - fotografie
Viz příloha č. 28, Obr. A a Obr. B
Obrazový materiál - letecké snímky
Viz příloha č. 27
Ostatní
<p>Kniha 49, 1893 nájem 68 zl</p> <p>Kniha 59, 1896 - parcely a nájmy: 94 (louka) 1,0950 ha - nájem 24,60 zl, 95 (pole) 0,9972 ha - nájem 20,00 zl, 96 (pole) 1,3519 - nájem 24,80 zl, 97 (pole + louka) 1,8488 + 0,0720 - nájem 50,00 zl, 98 (pole + louka) 1,7240 + 0,1140 - nájem 54,00 zl, 100 (pole + louka) 0,2092 + 0,3884 - nájem 9,60 zl.</p> <p>Kniha 60, 1897 - parcely a nájmy: 94 (louka) 1,0950 ha - nájem 24,00 zl, 95 (pole) 0,9972 ha - nájem 20,00 zl, 96 (pole) 1,3519 - nájem 24,00 zl, 97 (pole + louka) 1,8488 + 0,0720 - nájem 48,00 zl, 98 (pole + louka) 1,7240 + 0,1140 - nájem 52,00 zl, 100 (pole + louka) 0,2092 + 0,3884 - nájem 10,00 zl. (pozor, snížení nájmu!!!)</p> <p>Kniha 80 - 3 pole (3J1508K) - 35,10zl, (3J75K) 42,00zl, (3J1406K) 51,80zl</p> <p>Mannschaftsbuch 1806, kniha 196: <u>(Häusler) domkáři na čp.6:</u> Joseph Maywald (38) ž. Marianna (35) d. Franz (4) d. Anton (1)</p> <p>Mannschaftsbuch 1808, kniha 197: <u>Bürger (měšťané) na čp.6:</u> neuvezení <u>(Häusler) domkáři na čp.6:</u> Joseph Maywald (40) ž. Marianna (37) d. Franz (6) d. Anton (3) (poznámka, celá rodina nejprve zapsána mezi Bürgers, poté přeškrtnuto a s nečitelnou poznámkou zapsána mezi domkáře.) u přeškrtnutého záznamu je poznámka „<i>Stieth Anton Geisler 28 - 30, Sk. Elisabetha 23-30</i>“</p> <p>Mannschaftsbuch 1809 - 1810, kniha 199: Stav 1809</p>

(Bauern) sedláci na čp.6:

Anton Geisler (29) s přípisem 1809 zu (...) desertiert (?)

ž. Elisabetha (24)

d. Elisabetha (-)

(Innleute) podruzi na čp.6:

Joseph Maywald (41)

ž. Marianna (35)

d. Franz (7)

d. Anton (4)

Mannschaftsbuch 1809 - 1810, kniha 199:

Stav 1810

(Bauern) sedláci na čp.6:

Anton Geisler (30)

ž. Elisabetha (25)

d. Elisabetha (1)

(Innleute) podruzi na čp.6:

Joseph Maywald (42)

ž. Marianna (36)

d. Franz (8)

d. Anton (5)

č.6 bylo Englishovo hospodářské stavení, které po okupaci vyhořelo. ŠOLC

Jedná se pravděpodobně o zemědělskou usedlost, kde bydleli po roce 1945 Osikovi. Objekt prodali Zdravotnímu středisku (OUNZ) Svitavy.

Chalupu opravili a používali k rekreaci svých pracovníků. Po zásahu bleskem v létě v ranních hodinách vyhořela. MAREČEK

Kniha 346

Elisabetha Geislerin laut Kaufkontrakt dtto. 31. Ktbr. 820 erkaufft emphiteutisch. won Dollander Mayerhof zur erbauung eines Hauses 1410 Klafter.

Franz Engel recte English (...) kaufkontrakt dto. 12 Jeinner 824 erkaufft won obigen um 174 Fl. Convens. Münze.

Obiges emphiteutische Ackerstück ist laut Kaufkontrakt w. 1 Juli 1803, bestüctigt w. kk Kreisamte am 5 Spr. 1836 No. 2292 u genehmigt w. kk. böhm. Landrechte am 29. Sbr. 1836 z. 32646 an Joseph Maywald und won diesem am den Besitzer Franz Engel rechtemässig gebuchen.

Franz English Sohn

Gemäss Ein (...) erbungs urkunde won 4 October 1853 et auf 23 Nowember 1854 N.E. 5108 überneuen im Werthe zu 500 Fl. cmz.

Detaily objektu

Číslo popisné staré
148
Číslo popisné nové
7
Číslo stavební parcely
SK 199 - rozměr 80 sáhů
Čísla parcel náležejících k majetku nemovitosti
JK 292 - dle knihy 44 SK 1013, 1014, 1015, 1016, 1017, 1018, 1019 Kniha 59 - 101 (louka), 102 (louka)
První zmínka o nemovitosti
1803 (červenec) - Libich Anton - kniha 44
Historie držby nemovitosti - majitelé
1803 (červenec) - Libich Anton - kniha 44 1806 - Anton Liebig - kniha 196 1808 - Katharina Liebig - kniha 197 1810 - Katharina Liebig - kniha 199 1827 (březen)- Marianna Liebich prodává - kniha 346 1827 (duben) - Albert Picha - kupuje za 400 zl - kniha 346 1840 (listopad) - Picha Adalberth (Emphitent von Dolland) 1864 (říjen) - Picha Josef - kupuje dům za 500 zl - kniha 346 1878 (listopad) - Picha Josef - kniha 80 1893 (duben) - Picha Joseph sen. a Anna - kniha 49 1896 (leden) - Picha Josef - kniha 59 1897 (listopad) - Picha Josef + Anna - kniha 60 2008 - půdního fondu lesů ČR
Obrazový materiál - náčrty
Nejsou k dispozici
Obrazový materiál - fotografie

Viz příloha č. 30, Obr. A

Obrazový materiál - letecké snímky

Viz příloha č. 30, Obr. B

Ostatní

Kniha 49, 1893 nájem 18 zl,
kniha 58,,Vom Grenzhause bis zum Fuchswinkel“ bez pachtzins, pronajaty 2 louky
0,1216 + 0,840
Kniha 59 - 101 (louka) 0,1979 ha - nájem 6,00 zl, 102 (louka) 0,4535 ha - nájem 12,00
zl
Kniha 60 - 101 (louka) 0,1979 ha - nájem 6,00 zl, 102 (louka) 0,4535 ha - nájem 12,40
zl (pozor, zdraženo)
Kniha 80, 2 pole (2J 290K) a (2J 745K) pachtzins 35,00 zl

Mannschaftsbuch 1806, kniha 196:

(Häusler) domkáři na čp.7:

Anton Liebig (40)

ž. Katharina (33)

d. Franz (13)

d. Barbara (11)

d. Theresia (7)

d. Anna (5)

d. Magdalena (4)

Mannschaftsbuch 1808, kniha 197:

Bürger (měšťané) na čp.7:

Katharina Liebig (35)

d. Franz (15)

d. Barbara (13)

d. Theresia (9)

d. Anna (7)

d. Magdalena (6)

(není hospodář, Anton Liebig zemřel mezi lety 1806-1808), ovšem všechny děti jsou
zapsány nikoli v kategorii měšťanů, ale „Weisen“ - což lze přeložit jako vyloučení,
vyhození...

(Häusler) domkáři na čp.7:

neuvedeni

Mannschaftsbuch 1809 - 1810, kniha 199:

Stav 1809

(Bauern) sedláci na čp.7:

Katharina Liebig (36)

d. Franz (16)

d. Barbara (14)
d. Theresia (10)
d. Anna (8)
d. Magdalena (7)

(Innleute) podruzi na čp.7:

neuvezeni

Mannschaftsbuch 1809 - 1810, kniha 199:

Stav 1810

(Bauern) sedláci na čp.7:

Katharina Liebig (37)

d. Franz (17)

d. Barbara (17)

d. Theresia (11)

d. Anna (9)

d. Magdalena (8)

(Innleute) podruzi na čp.7:

neuvezeni

č.7 bylo staveni Kacrovo nad námi. ŠOLC

UHRNER: „bydlel tam švec – asi English nebo Pícha a hrozně chlastal“

kniha 346

Anton Liebich gemäss Kaufkontrakt ddo. 29 May 809, erkaufte emph. von Dollander Mayerhof vorauf vor ein Wohnhaus erbaute zu 1 Joche 196 Klafter – 42 Fl. 15 Kr.

Marianna Liebich wermäg Eikauver Kaufsurkunde ddo. 30. März 1827 erkaufte zu 400 Fl. Conv. Münze.

Albert Picha Ehegaste laut ratifizierten Platz akten ddo. 30. April 1827 die Eigenthümer

Obiges emphyteutisches Ackerstück am 1 Joch 15 K. ist laut Kaufkontrakt w. 1. Juli 1803 bestätigt won kk. Kreisamte am 5. Apr 1836 No. 2292 genehmigt w. kk. Landrechte unteren 29. Apr 1936 z. 32646 besitzen schreibens ausgegeben hat worden.

Pras. 27. Oktober 1864. Zahl 1811 j. auf grund des Kaufvertrages dto. Grulich am 26. Oktober 1864. wird Josef Picha als Eigenthümer dieser Realität eingeleibt. und der Kaufschilling won 500 Fl. Fünf Hundert Gulden Oester. Wahrung.

Detaily objektu

Číslo popisné staré
Nebylo přiděleno
Číslo popisné nové
8
Číslo stavební parcely
St. 194, KÚ Mladkov 696994, list vlastnictví 246, 71 m ²
Číslo parcel náležejících k majetku nemovitosti
Nejsou k dispozici
První zmínka o nemovitosti
Rok 1919 – VS Králíky, stavba vodovodu k hlídačovu domu v Dolanech
Historie držby nemovitosti - majitelé
Od 1919 – dráhy 1982 (?) manželé Procházkovi 2008 – Procházka Jan, Procházková Jaroslava
Obrazový materiál - náčrty
Nejsou k dispozici
Obrazový materiál - fotografie
Viz příloha č. 31, Obr. A,
Obrazový materiál - letecké snímky
Viz příloha č. 27
Ostatní
Původně drážní domek, tak zvaný „Wachtr“ postavený k provozu železnice - ŠOLC. ČD objekt prodaly panu Procházkovi, který ho používá k rekreaci. V objektu bydleli také před r. 1989 romové – rodina Tulejových. MAREČEK

Detaily objektu

Číslo popisné staré
Nebylo přiděleno
Číslo popisné nové
9
Číslo stavební parcely
St. 237, KÚ Mladkov 696994, list vlastnictví 122, 931 m ²
Číslo parcel náležejících k majetku nemovitosti
Nejsou k dispozici
První zmínka o nemovitosti
1927 - MAREČEK
Historie držby nemovitosti - majitelé
2008 - Česká republika, Správa železniční dopravní cesty, s.o.
Obrazový materiál - náčrty
Nejsou k dispozici
Obrazový materiál - fotografie
Viz příloha č. 24, Obr. B
Obrazový materiál - letecké snímky
Není k dispozici
Ostatní
5. 7. 1929 se konala u železničního domu v Dolanech oslava mistra Jana Husa. Byla zapálena hranice a konal se kulturní pořad. V dubnu 1927 bylo započato se stavbou velkého obytného domu pro železniční zaměstnance z Mladkova, Lichkova a Mezilesí u zastávky v Mladkově. Dalekosáhlý význam měla tato událost pro českou menšinu. Znamenalo to v prvé řadě posílení české menšiny v Mladkově a zajištění stálého kádru dětí české školy. Stavbu prováděl p. stavitel Fr. Beran z Pardubic. MAREČEK

Závěr

Podnětem k napsání této práce mi byla touha po poznání minulosti Dolan. V úvodu jsem si stanovil a předsevzal, že představím místně již zapomenutou a doposud nikdy nezpracovanou historii Dolan a objasním jejich status v průběhu doby jejich existence tak, že budou vnímány více samostatně, než jen jako část obce Mladkova.

Během historického bádání jsem se musel vypořádat s mnoha nejrůznějšími okolnostmi, které ale přese všechno nebyly tak vážnými překážkami, abych musel započatý výzkum vyhodnotit jako neuskutečnitelný. Na prvním místě musím zmínit jazykovou bariéru, která na mne číhala na každém kroku, zatím co jsem studoval relevantní prameny Velkostatku Králíky. Za další musím pak zmínit věc těžko uchopitelnou a popsatelnou, kterou je zkušenost. Na samém počátku práce samotné jsem si teprve uvědomil, jakou roli ve znalosti principů regionalistiky hraje ne znalost teoretická, nýbrž právě ta praktická. A byly to právě kombinace jazykové náročnosti a metodické nejistoty, které mne málem od celého zamýšleného projektu zradily. Nejen díky té metodické podpoře, kterou mi velice ochotně k mým teoretickým regionalistickým základům poskytli paní docentka Marie Macková a pan profesor Petr Vorel, jsem byl schopen práci zrealizovat.

I když jsem musel částečně slevit ze svých vizí o tom, že se mi přece jen podaří se zajímavým tématem, jakým výzkum Dolan coby vrchnostenského dvora na hraničním panství Králíky je, vytvořit mikrohistorickou sondu podobnou té od Ginsburga, domnívám se, že jsem poté vytyčený cíl přece jen splnil.

Po dějinách panství Králíky a zvláště po stručných dějinách Mladkova, jež byly pro studium Dolan naprosto klíčové jsem se ve směru ke zkoumanému tématu – tedy historii vrchnostenského dvora Dolany začal věnovat toponomastickému rozboru. Na jeho základě jsem vyvodil, že jméno Dolany nebylo navzdory přítomnému německému prostředí přeneseno právě z němčiny (spjato s Land). Podle mého soudu existuje spíše spojitost s českým slovem „dolní“. Dolany totiž podle mého zjištění vždy vykazovaly český element, byť oficiálně první zmínka týkající se

jazykové příslušnosti je až z 90. let 20. století. A to, že česká menšina z Mladkova se na počátku třicátých let začala shromažďovat právě v Dolanech, moji domněnku jen potvrzuje.

Druhý pilíř, pilíř výzkumu své práce, spatřuji ve studiu katastrů, kde sleduji nejen rovinu teoretickou, ve smyslu podrobnějšího představení každého z katastrů, ale hlavně rovinu informační, v jejímž světle sleduji vývoj stavu vrchnostenského dvora Dolany - ten je podle mého výzkumu pramenně doložen v roce 1714. Jsou to právě data získaná z katastrů - tak jak byly v dobách starších a následujících vyhotovovány, která jsou klíčová jak pro verifikaci pramenů archivních fondů, tak kupříkladu v případě katastru stabilního, jsou neocenitelnými při retrospektivní identifikaci objektu v krajině. Výsledky studia katastrů mě poté přivedly na myšlenku, zapracovat do schématu celé práce i mapové elementy a pomocí nich udělat kontinuální přehled zobrazení nejen celého panství Králíky, ale též Mladkova a v neposlední řadě i samotných Dolan. Užitečným shledávám zejména srovnání map civilních a map vojenských, jejichž zobrazení stejného území dokáže být leckdy i velmi odlišné - zejména v průběhu vývoje sofistikovanějších měřičských technik.

Zpracování údajů z katastrů a zejména studium relevantních archiválií Velkostatku Králíky dalo za vznik jádru práce. Ačkoli se nelze při zpracování dějin určitého uskupení domů vyhnout prvkům sídelního historického výzkumu, snažil jsem se tyto rysy odsunout do ústraní a zvolit zcela jiný úhel pohledu na vrchnostenský dvůr. Jeho součástí je podrobně rozpracovaný a sledovaný postup parcelace pozemků vrchnostenského dvora a to v souvislostech se všeobecnou politickou a hospodářskou situací. Považuji za velmi důležité, že jsme schopni datovat dobu, kdy Dolany jako vrchnostenský dvůr mají prvního pachtovníka, a od té doby na základě ověřitelných pramenů po další desítky let kontinuálně sledovat stav držby půdy dvora a jeho parcelaci. Hlavnějším cílem pro mne ovšem bylo sledovat Dolany jako sídelní jednotku, která se v průběhu doby pravděpodobného režijního dvora stávala ekonomickou jednotkou. Vpravdě se nejednalo o jednotku výrobní jako takovou, protože hlavní výdělečnou aktivitou pro vrchnost byly příjmy z pronájmů pozemků dvora.

Důležitou roli v existenci dolanského dvora hrálo i obyvatelstvo. Tuto stránku věci rozhodně nebylo možné v práci vynechat, protože právě dávní a zapomenutí obyvatelé Dolan byli těmi, kdo dnes zkoumané dějiny tvořili. Ačkoli není možné na základě dostupných pramenů vytvořit převratně podrobnou a průlomovou demografickou studii dolanské populace, domnívám se, že dostupná data z prvního desetiletí 19. století, jež můžeme označit za klíčovou epochu v dějinách Dolan, představují skvělý materiál pro doplnění představ o osídlování doposud nedosídlených území dvora. Stejně přínosná jsou podle mého v podstatě 150 let kontinuální demografická data, díky kterým je možno sledovat vzestup a úpadek Dolan.

Na samém závěru bych rád doplnil, že tato práce vznikla primárně jako moje snaha o historické prozkoumání míst, která osobně po dlouhá léta znám, a jejichž historický osud byl doposud neprobádán. Mimo části k dějinám Mladkova a velmi podrobného popisu parcelace vrchnostenského dvora Dolany a jeho proměnu v osadu Dolany jsem do práce zařadil i podkapitolu, která obsahuje soupis nemovitostí (8. čísel popisných). Mám za to, že každý by měl znát historii místa, kde žije. Pokud by tato práce skončila v rukou alespoň jednoho obyvatele Dolan a ten v ní našel kus své historie, pak musím říci, že moje badatelská snaha měla smysl.

Použité prameny a literatura

Prameny

NA Praha

Národní Archiv (dále NA) Praha, SK královéhradeckého kraje, městys Mladkov, inv. č. 531. (jako generální pramen)

NA Praha, fond SK královéhradeckého kraje, inv. č. 531., kniha *Bauparzellen Protocol*, 1840.

NA Praha, fond SK královéhradeckého kraje, inv. č. 531., kniha *Grundparzellen Protocol*, 1840.

NA Praha, fond SK královéhradeckého kraje, inv. č. 531, *Alphabetisches Verzeichnis der Grund Eigethümer und ihrer nach Sectionen abgethailten Grund-Parzellen*, 1840.

NA Praha, fond SK královéhradeckého kraje, inv. č. 531, *Verzeichnihs der Gelöschten Parzellen in der Gemeinde Wichstadt 1856*.

NA Praha, IS královéhradeckého kraje, městys Mladkov, inv. č. 531.

NA Praha, Tereziánský katastr – dále jen „TK“ Hradecko, č. 16, panství Králíky, spis 10/1, *Bekantnis Tabella, für die, im Königgratzer Krays Liegende Hochgraftl. Althannische Herrschaftl Krulich Ratione Dominy deren darbey befindlichen Mayerhofen und realitaten*, Grulich, 10 September 1714.

NA Praha, Berní rula č. 12, městys Wiegstadt (Mladkov), fol. 1256-1258.

NA Praha, fond Josefínský katastr, panství Králíky, kniha č. 587, nestr.

NA Praha, I. vojenské mapování Čech, vojensko-topografický popis k obcím mapového listu č. 133, panství Králíky, č. 4. Dolany.

SOA Zámrsk

Úvod k inventáři velkostatku Králíky 1654 - 1946, SOA Zámrsk. Zpracoval František Zahrádka prom. hist., Zámrsk, 1969.

SOA Zámorsk, Velkostatek Králíky 1654 - 1946, kniha 346, *Grundbuch der hochreichsgräflich Michael Otto Althanischen Herrschaft Grulich in Königreich Böhmen, Königgratzer Kreis, über das Stadt Wichstadt und die dahin gehörige grunstücke errichtet unter Oberantennen Johann Anton Schleister im Jahre 1787*

SOA Zámorsk, Velkostatek Králíky 1654 - 1946, kniha č. 195, *Soupis obyvatelstva na panství Králíky pro rok 1799.*

SOA Zámorsk, Velkostatek Králíky 1654 - 1946, kniha č. 196 - *Herrschaft. Grulich, Mannschafts Buch für das Jahr 1806.*

SOA Zámorsk, Velkostatek Králíky 1654 - 1946, kniha č. 197 - *Mannschafts Buch der Herrschaft Grulich für das Jahr 1808.*

SOA Zámorsk, Velkostatek Králíky 1654 - 1946, kniha č. 199, *Mannschafts Buch Markt Wichstadt, Dorf Dolland, Dorf Petersdorf, 1809.*

SOA Zámorsk, Velkostatek Králíky 1654 - 1946, kniha č. 44 - *Seznam vrchnostenských pozemků v emfyteutickém a dočasném nájmu 1803.*

SOA Zámorsk, Velkostatek Králíky 1654 - 1946, kniha č. 45, *Beschreibung und Befund der zu der Fideikommitz Herrschaft Grulich gehörigen Feldwirtschaftlichen Grundstücke 1835.*

SOA Zámorsk, Velkostatek Králíky 1654 - 1946, kniha č. 80, *Protokol o pronájmu pozemků vrchnostenských dvorů 1879.*

SOA Zámorsk, Velkostatek Králíky 1654 - 1946, kniha č. 85, *Parzellen Verpachtungs Protocoll zur Evidenzhaltung der Pachtdauer u. Fläche Düngung 1891-1892.*

SOA Zámorsk, Velkostatek Králíky 1654 - 1946, kniha č. 59, *Meierhof Dolland, Parzellen Verzeichnis, Grulich, 23. Januar 1896.*

SOA Zámorsk, Velkostatek Králíky 1654 - 1946, kniha č. 60, *Meierhof Dolland, Parzellen Verzeichnis ab 1/10/1897, Grulich, 26. Nowber 1897.*

SOA Zámorsk, Velkostatek Králíky 1654 - 1946, kniha č. 928, *Kniha pachtů a pronájmu pozemků 1936.*

SOA Zámorsk, Velkostatek Králíky 1654 - 1946, kniha č. 49, *Verzeichnis der Parzellenpächter und die Pachtzinse 1892-3.*

SOA Zámorsk, Velkostatek Králíky 1654 - 1946, kniha č. 919, *Kniha příjmů a vydání velkostatku pro rok 1892*

SOA Zámorsk, mezifondová sbírka map a plánů, mapka dvora Dolní Lipka, sign. *Exzellens Graf Althann'sche Guttsverwaltung 28. Jun, 1917, Grulich, Böhmen, složka „K lesní hospodářství“ A3/10/5/J.*

SOA Zámorsk, mezifondová sbírka map a plánů, VS Králíky, pozemkové mapy dvora Dolany, *Situations Plan Das zur Herrschaft Grulich gehörigen Mayerhofes Dolland*, kresba na papíru, měřítko neznámé, rozměr 600 x 600 mm, s.d., evid. A2.22.M12/E.

SOA Zámorsk, mezifondová sbírka map a plánů, VS Králíky, pozemkové mapy dvora Dolany, *Situations Plan Von dem zur Herrschaft Grulich gehörigen Mayerhofe Dolland*, částečně kolorovaná kresba na papíru, měřítko neznámé, rozměr 520 x 600 mm, s.d., evid. A2.22.M12/E.

SOA Zámorsk, mezifondová sbírka map a plánů, VS Králíky, pozemkové mapy dvora Dolany, *Meierhof Doland*, kolorovaná kresba na papíru, měřítko 1 : 2880, rozměr 800 x 800 mm, W. Prause 8. 2. 1895, evid. A2.22.M12/E.

Historický ústav akademie věd ČR

Mapová sbírka Historického ústavu Akademie věd České republiky, *Mappa geographica regni Bohemiae in duodecim circulos divisae cum comítatu Glacensi et districtu Egerano adjunctis...a' Joh: Christoph: Müller...A:C:M.DCC.XX. Michael Kauffer sculp-sit Augusta Vind.: Mědirytina, 1720, grafické měřítko [cca 1:132 000], 25 sekcí, rozměr sekce 465 x 540 mm, celkem 2403 x 2822 cm.sign. VII/ 4/ A-2587.*

Mapová sbírka Historického ústavu Akademie věd České republiky, *NOVA TOTIUS REGNI BOHEMIAE TABULA REVERENDISSIMUS, CELSISSIMIS, ILLUSTRISSIMIS et EXCELLENTISSIMIS ILLUSTRISSIMIS, PERILLUSTRIBUS ET PRAENOBILIBUS DOMINIS DOMINIS INCLYTI REGNI BOHEMIAE STATIBUS DOMINIS DOMINIS SUIIS GRATIOSISSIMIS BENIGNISSIMIS COLENDISSIMIS et HONORANDISSMIS DATA, DICATA ET CONSECRATA ab infiino servo Ioann Zieger, Bibliopol Norimb. Fecit et deliniavit P. Mauritius Vogt, Regis curianus in Graabfeld S.O. Cist: Plassy Prof.,*

mědirytina kolorovaná, měřítko cca 1 : 396 800, rozměr 853 x 656 mm, rytec Jan Leonard Blanck, Nürnberg, tisk David Funck, Frankfurt, sign. VII/3/3077.

Mapová sbírka Historického ústavu Akademie věd České republiky, *Regni Bohemiae Circulus Reginohradecensis ex Müllerianis aliisque recentissimis subsidiis chorograohice designatus ut et secundum statum politicum modernum expressus et in luce editus*, mědirytina kolorovaná, měřítko 1 : 238 000, rozměry 450 x 583 mm, rytec Johann Baptist Homann, dědici, Nürnberg, tisk Johann Baptist Homann, dědici, Nürnberg, sign. VI/7/A-3940.

Mapová sbírka Historického ústavu Akademie věd České republiky, *Königgratzer Kreis samt der Grafschaft Glatz*, mědirytina kolorovaná, s.d., měřítko 1 : 237 000, rozměry 447x677 mm, rytec Johann Christoph Berndt, tisk Antonín Elsewanger, Praha, sign. VI/10/A-3949.

Ostatní

Archív národního muzea Praha, Eichlerova topografická sbírka (1825 – 1832), sbírka G, karton 24.

SOkA Ústí nad Orlicí, mezifondová sbírka kronik, kronika města Mladkova.

Vojenská mapa 1942, měřítko 1 : 25 000, rozměr 550 x 550 mm, archiv autora.

Vojenská mapa, Generální štáb Československé lidové armády, mapový list M-33-70-C, rok 1977, měřítko 1 : 50 000, rozměr 445 x 475 mm, archiv autora.

Zeměměřičský úřad v Praze, císařský otisk IS královéhradeckého kraje, Mladkov, 1840.

Statistické lexikony

- Seznam míst v království českém.* Praha, 1872, s. 495.
- Seznam míst v království českém.* Praha, 1886, s. 571.
- Podrobný seznam míst v Čechách.* Wien, 1893, s. 668.
- Lexikon obcí pro Čechy.* Vídeň, 1904, s. 936.
- Podrobný seznam míst pro Čechy.* Wien, 1916, s. 466.
- Statistický lexikon obcí v Čechách.* Praha, 1923, s. 91.
- Statistický lexikon obcí v zemi české.* Praha, 1934, s. 397.
- Retrospektivní lexikon obcí z roku 1950.* Praha, 1958, s. 349.
- Statistický lexikon obcí ČSSR 1965.* Praha, 1966, s. 313.
- Statistický lexikon obcí ČSSR 1974.* Praha, 1976, s. 383.
- Statistický lexikon obcí ČSSR 1982.* Praha, 1984, s. 702-703.
- Statistický lexikon obcí České republiky 1992.* Praha, 1994, s. 456.

Literatura

- Atlas podnebí ČSR.* Praha, 1958.
- BOHÁČ, Zdeněk. Katastry, málo využitý pramen k dějinám osídlení. In *Historická geografie* 20. Praha, 1982, s. 15 - 87. ISSN 0323-0988.
- BOHÁČ, Zdeněk. Patrocinia jako jeden z pramenů k dějinám osídlení. In *ČsČH* 21, Praha, 1973, s. 269-388.
- BUMBA, Jan. *České katastry od 11. do 21. století.* Praha, 2007, 192 s. ISBN 978-80-247-2318-1.
- BURDOVÁ, Pavla et al. *Tereziánský katastr český. Svazek 3, dominikál.* Praha, 1970, 653 s.
- CRUSIUS, Christian. *Topographisches Post Lexikon aller Ortschaften der k. k. Erbländer.* Wien, 1798, s. 289.
- ČERVENÝ, Václav - ČERVENÁ, Jarmila. *Berní rula: generální rejstřík ke všem svazkům.* Sv. 1. Praha, 2003, 1047 s. ISBN 80-7277-058-6.

- DOSKOČIL, Karel. *Berní rula: popis Čech r. 1654*. Sv. 2. Praha, 1954, 872 s.
- FRIEDRICH Gustav. *Rukověť křesťanské chronologie*. Praha, 1934, 338 s.
- GINSBURG, Carlo. *Sýr a červi: svět jednoho mlynáře kolem roku 1600*. Praha, 2005. ISBN 80-7203-278-X.
- HALADA, Jan. *Lexikon české šlechty III*. Praha, 1994, s. 11. ISBN 80-85770-12-1.
- HÁNEK, Pavel. *250 století zeměměřičství: Data z dějin oboru*, Praha, 2000, 72 s. ISBN 80-902524-0-0.
- HÁNEK, Pavel. K historii mezníku. In *Geodetický a kartografický obzor*, 40/82, 1994, č. 6, s. 131-132. ISSN 0016-7096.
- HLEDÍKOVÁ, Zdeňka - JANÁK, Jan - DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v českých zemích od počátků až po současnost*. Praha, 2005, 568 s. ISBN 80-7106-709-1.
- HOFMANN Gustav. *Metrologická příručka pro Čechy, Moravu a Slezsko do zavedení metrické soustavy*. Plzeň, 1984, 100 s.
- HOFFMANOVÁ, Jaroslava - PRAŽÁKOVÁ, Jana. *Biografický slovník archivářů českých zemí*. Praha, 2000. ISBN 80-7277-023-3.
- HORSKÁ, Pavla - MAUR, Eduard - Musil Jiří. *Zrod velkoměsta: Urbanizace českých zemí a Evropa*. Praha, 2002, 352 s. ISBN 80-7185-409-3.
- CHALUPA, Aleš et al. *Tereziánský katastr český*. Svazek 1 (kraje A-CH), rustikál. Praha, 1964, 323 s.
- JANÁK, Jan. *Státní správa a územní samospráva 1740-1945*. In *Ústřední moc a regionální samospráva*. Brno, 1993, 455 s. ISBN: 80-8504852-3.
- KÁRNÍKOVÁ, Ludmila, *Vývoj obyvatelstva v českých zemích 1754-1914*, Praha, 1965, 401 s.
- Kartografické oddělení geografického ústavu University Karlovy. *Müllerova mapa Čech z roku 1720: Zmenšené faksimile na 26 listech s texty Dr. Karla Kuchaře*. Praha, 1948.
- Kolektiv autorů. *Dějiny obyvatelstva českých zemí*. 2. doplněné vydání. Praha, 1998, 398 s. ISBN 80-204-0720-0.
- KŘIVOHLÁVEK, Jan. *Znaky, vlajky, pečeti a správní vývoj obcí okresu Ústí nad Orlicí*. Ústí nad Orlicí, 2005, 384 s. ISBN 80-86845-25-7.
- KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách na Moravě a ve Slezsku*. Díl IV. Praha, 2000, s. 59-63. ISBN 80-85983-15-X.

- MUSIL, František. *Dějiny Králicka*. Dolní Lipka, 2002, 184 s. ISBN 80-902263-1-0.
- MUSIL, František. *Osídlování Poorlicka v době předhusitské: Kraj na Tiché Orlici, v povodí Třebovky a Moravské Sázavy*. Ústí nad Orlicí, 2002, 280 s. ISBN 80-86042-64-2.
- MUSIL, František. Cesta přes mladkovské (mezileské) sedlo. In *Kladský sborník 2*. Hradec Králové, 1998, s. 99 – 115. ISSN 0027-5255.
- MACKOVÁ, Marie. Soukromé úřednictvo velkostatku Králíky po roce 1850. In *Scientific papers of the University of Pardubice, Series C, Faculty of Humanities*, 6. Pardubice, 2001, s. 171 – 184.
- MACKOVÁ, Marie. Střelecký spolek Králíky. (Příspěvek k dějinám spolků 19. a počátku 20. století). In *Vlastivědný sborník Ústí nad Orlicí 12*. Ústí nad Orlicí, 2001, s. 46 – 65. ISBN 80-86368-03-3.
- MACKOVÁ, Marie. Johann Kretschmer – starosta města Králíky. In *Vindemia*. Ústí nad Labem, 1997, s. 161 – 174. ISBN 80-86067-14-9.
- MAUR, Eduard. *Český komorní velkostatek v 17. století: Příspěvek k otázce „druhého nevolnictví“ v českých zemích*. Praha, 1976, 156 s.
- Ottův slovník naučný*. Díl XXV. Praha, 1906, s. 334-337
- Ottův slovník naučný*. Díl X. Praha, 1896, s. 8-11.
- PALACKÝ, František. *Popis království českého*. Praha, 1848, s. 155.
- PROFOUS, Antonín. *Místní jména v Čechách: jejich původní význam a změny*. Díl 1. Praha, 1947, 726 s.
- PROFOUS, Antonín. *Místní jména v Čechách*. Díl 3. Praha, 1951.
- PUDR, Jaroslav. *Dějiny geodézie a kartografie*. Praha, 1959, 74 s.
- ROUBÍK, František. *Soupis map českých zemí*. Sv. 1. Praha, 1951, 306 s.
- ROUSOVÁ, Marie. *650 let založení obce Mladkov*. Hradec Králové, 1998, 24 s.
- SCHWARZ, Ernst. *Sudetendeutsche Sprachräume*. München, 1935.
- SCHWARZ, Ernst. *Siedlungsgeschichte der Deutschen in den Sudetenländern im Lichte der Namenforschung*. Prag, 1924, 28 s.
- SEMOTANOVÁ, Eva. *Katalog Mapové sbírky Historického ústavu Akademie věd České republiky do roku 1850*. Praha, 2002, 127 s. ISBN 80-7286-041-0.
- SEDLÁČEK, August. *Místopisný slovník historický Království českého*. reprint, Praha, 1998. 1043 s. ISBN 80-7203-099-X.

SCHALLER, Jaroslaus. *Topographie des Königreichs Böhmen*. Th. 15. Prag, 1790, s. 212-217.

SOMMER, Johann Gottfried. *Das Königreich Böhmen statistisch-topographisch lexikon*. B. 4. Prag, 1836, s. 283 – 285.

Stabilní katastr: Obraz zemědělství v Čechách v polovině 19. století, z pohledu oceňovacího aparátu. Praha, 1969. s. 20.

ŠIMÁK, J.V. *Středověká kolonizace v zemích českých*. České dějiny I., sv. 5. Praha, 1938.

ŠMILAUER, Vladimír. *Osídlení Čech ve světle místních jmen*. Praha, 1960, 391 s.

ŠŮLA, Jaroslav. Pěstování a zpracování lnu a konopí v Orlických horách a Podorlicku. In *Z dějin textilu: studie a materiály*, sv. 9, Ústí nad Orlicí, 1985, s. 37-83.

ŠŮLA, Jaroslav. Povstání na panství Králíky v letech 1605 – 1607. In *Listy Orlického muzea* 3. Ústí nad Orlicí, 1968, s. 5-36.

ŠŮLA, Jaroslav. Stručné dějiny a topografie skláren v Orlických horách v období feudalismu. In *Sborník prací východočeských archivů* 5, 1984, s. 97 – 188. ISSN 231-6307.

ŠŮLA, Jaroslav. Venkovský lid východního Hradecka v letech 1590 – 1680. In *Acta Musei Reginaehradecensis*, série B, vědy společenské XIII. Hradec Králové, 1971.

Ústřední správa geodézie a kartografie. *Vývoj mapového zobrazení území československé republiky: I. Mapy českých zemí do poloviny 18. století*. Praha, 1959.

VOREL, Petr. *Od pražského groše ke koruně české: průvodce dějinami peněz v českých zemích*. Praha, 2004, 577 s. ISBN 80-86515-40-0.

VOŽENÍLEK, Jan. *Pozemková reforma v Čsl. republice*. Praha, 1924, s. 25.

VOŽENÍLEK, Jan. *Předběžné výsledky Československé pozemkové reformy, země Česká a Moravsko-slezská*. Praha, 1930, 991 s.

ZELINKA, J. *O nájemném*. Plzeň, 1922, 29 s.

Internet

I. vojenské (Josefské) mapování - list číslo 133 [cit. 2008-03-19] URL: <<http://oldmaps.geolab.cz/>

[map_viewer.pl?z_height=330&lang=cs&z_](http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?z_height=330&lang=cs&z_)>

II. vojenské (Františkovo) mapování - Čechy, mapový list O_8_XIII, [cit. 2008-03-19]

URL: http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?z_height=330&lang=cs&z_width=700&z_newwin=1&map_root=2vm&map_region=ce&map_list=O_8_XIII

Údaj o výšce kóty Studenecký horní les, 643 m.n.m, [cit. 2008-03-19] URL:

<http://tms.iriscrr.cz/tms/isr/html/isr/index.php?BBOX=3612482%2C5549557%2C3616332%2C5552762&client_lang=cz_win&subproject=default&MAP=isr_html&client_type=map_html&WIDTH=770&HEIGHT=641&m_next_time=1&m_search_box_type=3&m_in_extent_info=true&m_search_box_type=3&m_next_time=1&m_map_size=large_map&m_zm10=false&m_ceu_b_ortorgb1m_sde=false&m_ceu_dmu25=false&m_ortofoto=false&m_ortofoto2005=false&m_uiradr_db=false&m_zoombar=1>

Vládní nařízení č. 94/1953 Sb. [cit. 2008-03-19] URL: <

http://abonent.lexdata.cz/lexdata/sb_free.nsf/c12571d20046a0b2c12566af007f1a09/c12571d20046a0b2c12566d40071be42?OpenDocument>

Výsledky sčítání domů a bytů u roku 2001: [cit. 2008-06-01] URL:

<[http://www.statistics.cz/xs/edicniplan.nsf/t/4500414A1B/\\$File/13532003.pdf](http://www.statistics.cz/xs/edicniplan.nsf/t/4500414A1B/$File/13532003.pdf)>

Seznam příloh

- Příloha 1: Mapový list č 133. I. Josefského mapování z let (1764-1768), [cit. 2008-03-19]URL:http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?z_height=330&lang=cs&z_width=700&z_newwin=1&map_root=1vm&map_region=ce&map_list=c133.
- Příloha 2: Obr. A, znak Mladkova, kresba poskytnuta mladkovským kronikářem, panem Dobroslavem Marečkem.
- Příloha 3A: Přepis operátu Josefínského katastru, NA Praha, fond Josefínský katastr, panství Králíky, kniha č. 587, nestr.
- Příloha 3B: Přepis operátu Josefínského katastru, NA Praha, fond Josefínský katastr, panství Králíky, kniha č. 587, nestr., pokračování.
- Příloha 4: Přepis protokolu stavebních parcel, výběr. NA Praha, fond SK královéhradeckého kraje, inv. č. 531., kniha *Bauparzellen Protocol*, pouze strana obsahující zápisy o Dolanech.
- Příloha 5: Přepis protokolu užitkových parcel, výběr. NA Praha, fond SK královéhradeckého kraje, inv. č. 531., kniha *Grundparzellen Protocol*, pouze výběr parcel náležejících do Dolan.
- Příloha 6: Barevně graficky upravena skizza Stabilního katastru s tabulkou. NA Praha, IS královéhradeckého kraje, inv. č. 531.
- Příloha 7: Obr. A, Reprodukce Klaudiánovy mapy Čech z roku 1518. Ústřední správa geodézie a kartografie. *Vývoj mapového zobrazení území československé republiky: I. Mapy českých zemí do poloviny 18. století*. Praha, 1959., příloha 1, nestr.
Obr. B, výřez a zvětšení Mladkova.
- Příloha 8: Komenského mapa Moravy z roku 1627. Ústřední správa geodézie a kartografie. *Vývoj mapového zobrazení území československé republiky: I. Mapy českých zemí do poloviny 18. století*. Praha, 1959., příloha 3, nestr.

Příloha 9: Reprodukce tzv. Vogtovy mapy. *NOVA TOTIUS REGNI BOHEMIAE TABULA REVERENDISSIMUS, CELSISSIMIS, ILLUSTRISSIMIS et EXCELLENTISSIMIS ILLUSTRISSIMIS, PERILLUSTRIBUS ET PRAENOBILIBUS DOMINIS DOMINIS INCLYTI REGNI BOHEMIAE STATIBUS DOMINIS DOMINIS SUIS GRATIOSISSIMIS BENIGNISSIMIS COLENDISSIMIS et HONORANDISSIMIS DATA, DICATA ET CONSECRATA ab infuino seruo Ioann Zieger, Bibliopol Norimb. Fecit et deliniavit P. Mauritius Vogt, Regis curianus in Graabfeld S.O. Cist: Plassy Prof., mědirytina kolorovaná, měřítko cca 1 : 396 800, rozměr 853 x 656 mm, rytec Jan Leonard Blanck, Nürnberg, tisk David Funck, Frankfurt, Mapová sbírka Historického ústavu Akademie věd České republiky, sign. VII/3/3077.*

Příloha 10: Reprodukce Müllerovy mapy Čech z roku 1720. Kartografické oddělení geografického ústavu University Karlovy. *Müllerova mapa Čech z roku 1720: Zmenšené faksimile na 26 listech s texty Dr. Karla Kuchaře. Praha, 1948, list 19.*

Příloha 11: Obr. A, výřez Mladkov a Dolany, I. vojenské (josefské) mapování - Čechy, mapový list č.133, [cit. 2008-03-19] URL:<http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?z_height=330&lang=cs&z_width=700&z_newwin=1&map_root=1vm&map_region=ce&map_list=c133>.

Obr. B, detailní pohled na Mladkov Dolany, II. vojenské (Františkovo) mapování - Čechy, mapový list O_8_XIII, [cit. 2008-03-19] URL: http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?z_height=330&lang=cs&z_width=700&z_newwin=1&map_root=2vm&map_region=ce&map_list=O_8_XIII.

Příloha 12: Výřez mapy 1776. *Regni Bohemiae Circulus Reginohradecensis ex Müllerianis aliisque recentissimis subsidiis chorograohice designatus ut et secundum statum politicum modernum expressus et in luce editus, mědirytina kolorovaná, měřítko 1 : 238 000, rozměry 450 x 583 mm, rytec Johann Baptist Homann, dědici, Nürnberg, tisk Johann Baptist Homann, dědici,*

Nürnberg, Mapová sbírka Historického ústavu Akademie věd České republiky, sign. VI/7/A-3940.

- Příloha 13: Výřez mapy Královéhradeckého kraje 1790. *Königgratzer Kreis samt der Grafschaft Glatz*, mědirytina kolorovaná, s.d., měřítko 1 : 237 000, rozměry 447x677 mm, rytec Johann Christoph Berndt, tisk Antonín Elsewanger, Praha, Mapová sbírka Historického ústavu Akademie věd České republiky, sign. VI/10/A-3949.
- Příloha 14: Zeměměřičský úřad v Praze, císařský otisk IS královéhradeckého kraje, Mladkov.
- Příloha 15: Mapový list - vojenská mapa 1942, měřítko 1 : 25 000, rozměr 550 x 550 mm, archiv autora.
- Příloha 16: Výřez mapy Lichkov - Mladkov - Dolany - Celné. Generální štáb Československé lidové armády, mapový list M-33-70-C, rok 1977, měřítko 1 : 50 000, rozměr 445 x 475 mm, archiv autora.
- Příloha 17: Mapa A, *Situations Plan Das zur Herrschaft Grulich gehörigen Mayerhofes Dolland*, kresba na papíru, měřítko neznámé, rozměr 600 x 600 mm, s.d., SOA Zámorsk, mezifondová sbírka map a plánů, VS Králíky, pozemkové mapy dvora Dolany, evid. A2.22.M12/E.
- Příloha 18: Mapa B, *Situations Plan Von dem zur Herrschaft Grulich gehörigen Mayerhofe Dolland*, částečně kolorovaná kresba na papíru, měřítko neznámé, rozměr 520 x 600 mm, s.d., SOA Zámorsk, mezifondová sbírka map a plánů, VS Králíky, pozemkové mapy dvora Dolany, evid. A2.22.M12/E.
- Příloha 19: *Meierhof Doland*, kolorovaná kresba na papíru, měřítko 1 : 2880, rozměr 800 x 800 mm, W. Prause 8. 2. 1895, SOA Zámorsk, mezifondová sbírka map a plánů, VS Králíky, pozemkové mapy dvora Dolany, evid. A2.22.M12/E.
- Příloha 20: mapka dvora Dolní Lipka, sign. *Exzellens Graf Althann'sche Guttsverwaltung 28. Jun, 1917, Grulich, Böhmen*. SOA Zámorsk, mezifondová sbírka map a plánů, složka „K lesní hospodářství“ A3/10/5/J.

- Příloha 21: Nákres domu dvora č.p. 1. SOA Zámorsk, mezifondová sbírka map a plánů, složka „K lesní hospodářství“ A3/10/5/J. *Verzeichnis der Baupläne, post Nr. 4, Dollander Hof*, Grulich Febr. 1920.
- Příloha 22: Detailní nákres obytné části dvora č.p. 1. SOA Zámorsk, mezifondová sbírka map a plánů, složka „K lesní hospodářství“ A3/10/5/J, složka „dvory“.
- Příloha 23: Obr. A, Fotografie čísla popisného 1, bez datace, archiv Dobroslava Marečka.
Obr. B, Fotografie čísla popisného 1, dne 3.6.2006, archiv autora.
- Příloha 24: Obr. A, Výřez leteckého snímku čísla popisného 1 z roku 1946, kde je patrná ještě stojící hospodářská část objektu. Vojenský topografický ústav v Dobrušce, snímek č. 11206/46.
Obr. B, Fotografie čísla popisného 2 (v popředí), v pozadí číslo popisné 9 (obytný dům), bez datace, archiv Františka Stejskala.
- Příloha 25: Obr. A, Fotografie domu zastávky Mladkov/Wichstadt, bez datace, archiv Dobroslava Marečka.
Obr. B, Fotografie domu zastávky Mladkov (v pozadí číslo popisné 2), rok 1987, archiv Dobroslava Marečka.
- Příloha 26: Obr. A, Fotografie domu č.p. 4, bez datace, archiv Dobroslava Marečka.
Obr. B, Výřez leteckého snímku čísla popisného 4 z roku 1969, Vojenský topografický ústav v Dobrušce, snímek č. 18069/69.
- Příloha 27: Výřez leteckého snímku s fotografií domu č.p. 5 z roku 1946, Vojenský topografický ústav v Dobrušce, snímek č. 11206/46.
- Příloha 28: Obr. A, Fotografie domu č.p. 6, bez datace, archiv Dobroslava Marečka.
Obr. B, Fotografie místa po č.p. 6., duben 2008, archiv autora.
- Příloha 29: Obr. A, Fotografie domu č.p. 3 (*Granzschenke/Gráčenka*), bez datace, archiv Dobroslava Marečka.
Obr. B, Fotografie č.p. 3 z dálky (ve vyznačené kruhu), pravděpodobně 1902, archiv Jiřího Dvořáka.
Obr. C, Aktuální pohled na dnes již neexistující staré č.p. 3, duben 2008, archiv autora.

Příloha 30: Obr. A, Fotografie pozůstatků domu (foto čela domu) č.p. 7, prosinec 2006, archiv autora.

Obr. B, Výřez leteckého snímku s č.p. 7, rok 1946, zde bych zejména upozornil na zcela chybějící lesní vegetaci. Vojenský topografický ústav v Dobrušce, snímek č. 11206/46.

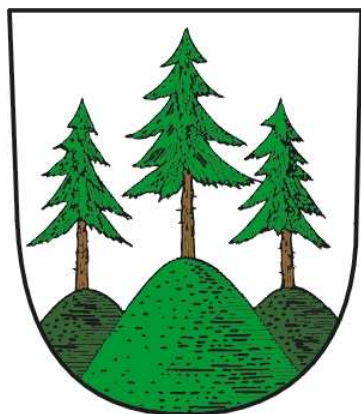
Příloha 31: Obr. A, Fotografie domu č.p. 8, pozn. Na zadní straně „na památku, kde jsem sloužila 1960“, archiv pana Jaroslava Procházky.

Obr. B, Fotografie domu č.p. 8, stav na počátku 80. let dvacátého století, archiv pana Jaroslava Procházky.

Obr. C, Fotografie domu č.p. 8, stav na v polovině 90. let dvacátého století, archiv pana Jaroslava Procházky.

Obr. A

№ in der Mappe	Des Hauseigentümers		Der Häuser		- und Gebäude		Nach der eigenen Zinsrechnung und nach gemetzlichen Abzogen ergibt sich ein steuerbar reiner			Anmerkung	
	Vor und Zuname	Stand	Wohnort	№	Gattung	Jahrlicher Haus Area Ertrag in Metall Mn.		Area u. Zinsart Ertrag nach Capitalswerth im Ganzen			
						N. Oe. Joche	Quadrat Klaffen	fl.	kr.		fl.
181	Heinrich Benedict	Gärtner	Wichstadt	83	Wirtschaftsgebäude	-	19				
182	Pietzsch Andreas	Begüterter	Wichstadt	404	Wirtschaftsgebäude		28				Individ. Reclamation siehe Einschaltung 1856
183	Güntner Karl	Häusler	Wichstadt	128	Wohngebäude		20				
184	Pietzsch Andreas	Begüterter	Wichstadt	402	Wirtschaftsgebäude		20				Individ. Reclamation siehe Einschaltung 1856
185	Heinrich Johann	Begüterter	Wichstadt	6	Wirtschaftsgebäude		68				
186	Schöbel Ferdinand	Begüterter	Wichstadt	100	Wirtschaftsgebäude		8				
187	Hansich Anton	emphit. Müller	Wichstadt	67	Wirtschaftsgebäude		8				
188	Hensch Anton	emphit. Müller	Wichstadt	62	Wohn- und Wirtschaftsgebäude		44 1/2				Individ. Reclamation siehe Einschaltung 1856
189	Hensch Anton	emphit. Müller	Wichstadt	52	Wirtschaftsgebäude		30				Individ. Reclamation siehe Löschungsvorzins 1856
190	Wanschura Joseph	emphitent	Doland	2	Wohngebäude		28				
191	Wanschura Joseph	Herrschaft	Doland	1	Wirtschaftsgebäude		30				
192	Althan-Joseph graf als	Herrschaft	Grulich	1	Wirtschaftsgebäude		23				
193	Althan-Joseph graf als	Herrschaft	Grulich	1	Wohn- und Wirtschaftsgebäude		753				
194	Althan-Joseph graf als	Herrschaft	Grulich	3	Wirtschaftsgebäude		20				
195	Netuschil Joseph	emphitent	Doland	3	Wirtschaftsgebäude		54				
196	Güttler Juliana	emphitent	Doland	4	Wohn und Wirtsch [.....]		104				
197	Rosenberger Franz	emphitent	Doland	5	Wohn und Wirtschaftsgebäude		84				
198	Englich Franz	emphitent	Doland	6	Wohngebäude		34				
199	Picha Adalbert	emphitent	Doland	7	Wohngebäude		80				
200				153			1586				

10 Fürtrag

Recapitulation der Fürträge

1	Fürtrag	1 323
2	"	1 153
3	"	1347
4	"	730
5	"	874
6	"	749
7	"	1212
8	"	880
9	"	855
10	"	1586
Summa aller Bauparzellen		7 268

Das Landes ablahe Flächenungs ist des niederes erantische Jach zu 1800er Klaffen gerechnet.
Kuttenberg am 2. November 1840

Franz Fenzl
geometer
Revident und mit den Mappen und Skizzen vollkommen
übermie seimens gesunde
[Jooptis neötriny]

Collationiert durch die Adjuncten
Ferdinand Parsch

№ des Blattes	Benennung des Fiedes	№ der Parzelle	Gesetzliche Eigenschaft des Grundstück			Des Eigentümers			Des Grundstückes					Anmerkung			
			Domicil	Rustical		Haus N ^o	Vor und Zuname	Stand	Wohnort	Kulturs Gattung	Flächen Inhalt		Classe		Reiner Jährlicher Ertrag		Capital Werth nach p.Ce
				Haus	Urbat						Fnl	N. Oe. Joche			Quadrat Klafter	fl.	
W 3	Ortsied	88	/	.	.	2	Wanschura Joseph	emphitit	Doland	Weide	.	23					
"	"	88	/	.	.	2				Obstgarten	.	92					
"	"	90	/	.	.	2				Acker	.	749					
"	"	91	/	.	.	2				Weide	.	191					
W 5	Doland	1013	/	.	.	7	Ficha Adalbert	emphitit	Doland	Wiese	.	1488					
"	"	1014	/	.	.	7				Weide	.	68					
"	"	1015	/	.	.	7				Wiese	.	150					
"	"	1016	/	.	.	7				Weide	.	43					
"	"	1017	/	.	.	7				Acker	.	422					
"	"	1018	/	.	.	7				Weide	.	78					
"	"	1019	/	.	.	7				Acker	.	64					
W 5	Doland	1023	/	.	.	6	Englich Franz	emphitit	Doland	Wiese	.	880					
"	"	1024	/	.	.	6				Acker	.	29					
W 3, W 5	"	1025	/	.	.	6				Acker	.	607					
"	"	1026	/	.	.	6				Weide	.	81					
W 3	Doland	1027	/	.	.	5	Rosenberger Franz	emphitit	Doland	Weide	.	55					
W 3, W 5	"	1028	/	.	.	5				Acker	.	1562					
W 3	"	1029	/	.	.	5				Weide	.	103					
W 3, W 5	"	1030	/	.	.	5				Wiese	.	1428					
W 3	"	1031	/	.	.	5				Wiese mit Obstbäumen	.	602					
"	Doland	1032	/	.	.	3	Netuschil Joseph	emphitit	Doland	Acker	1	788					
"	"	1033	/	.	.	3				Wiese	.	180					
"	"	1034	/	.	.	3				Wiese	.	70					
"	Doland	1035	/	.	.	4	Güttler Juliana	emphitit	Doland	Acker	2	109					
"	"	1036	/	.	.	4				Wiese	.	1438					
"	"	1037	/	.	.	4				Wiese	.	289					
"	"	1038	/	.	.	4				Obstgarten	.	112					
"	"	1039	/	.	.	4				Weide	.	97					
"	"	1040	/	.	.	4				Acker	.	38					
W 3	Doland	1041	/	.	.	3	Netuschil Joseph	emphitit	Doland	Wiese	.	118					
"	"	1042	/	.	.	3				Acker	.	36					
"	"	1043	/	.	.	3				Acker	1	1061					
"	"	1044	/	.	.	3				Wiese	.	126					
"	"	1045	/	.	.	3				Acker	.	103					
"	"	1046	/	.	.	3				Wiese mit Obstbäumen	.	111					
"	"	1047	/	.	.	3				Wiese	.	42					
"	"	1048	/	.	.	3				Weide mit Holznutzung	.	136					
"	"	1049	/	.	.	3				Wiese	.	1311					

Obr. A

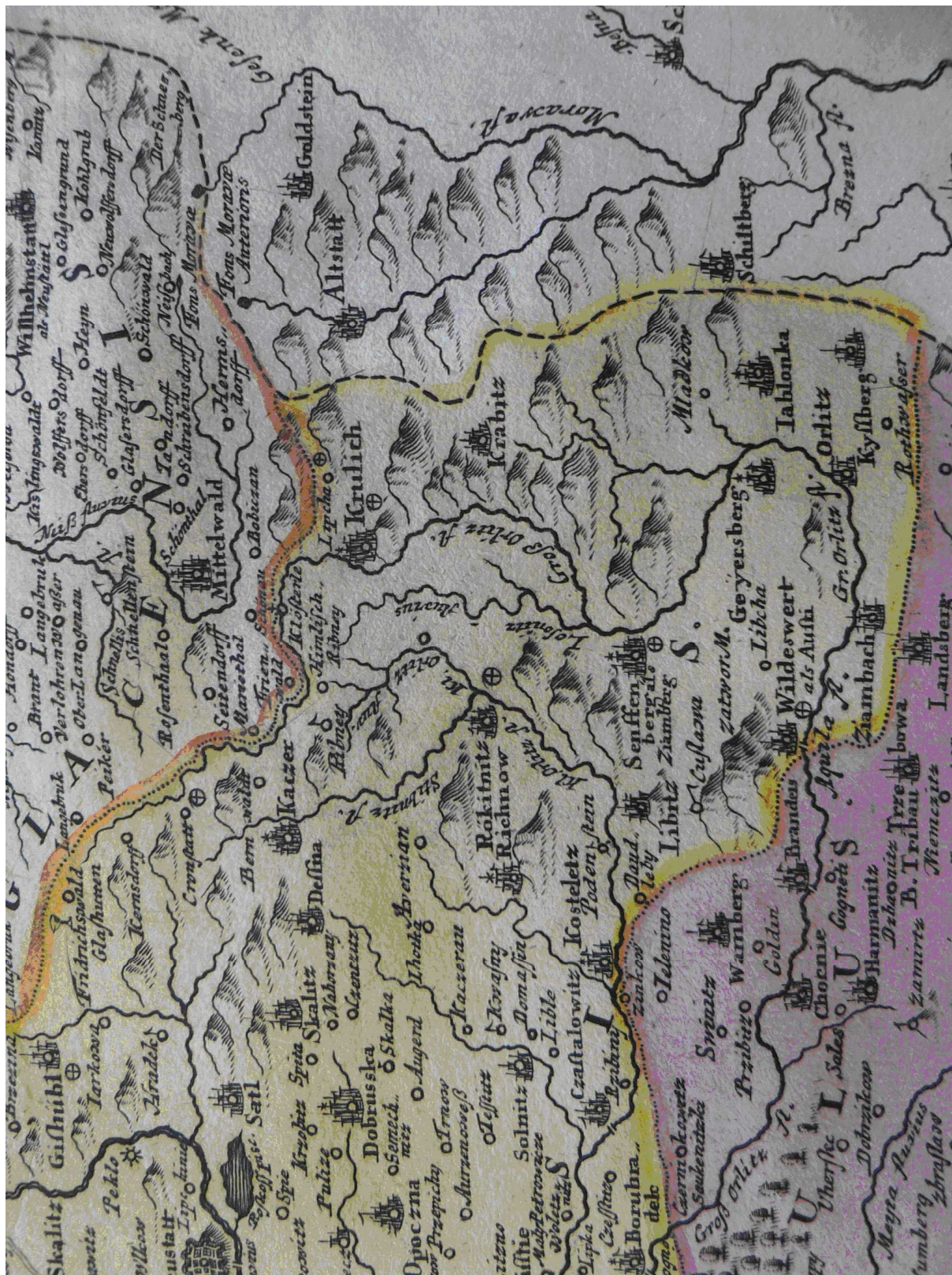

Obr. B

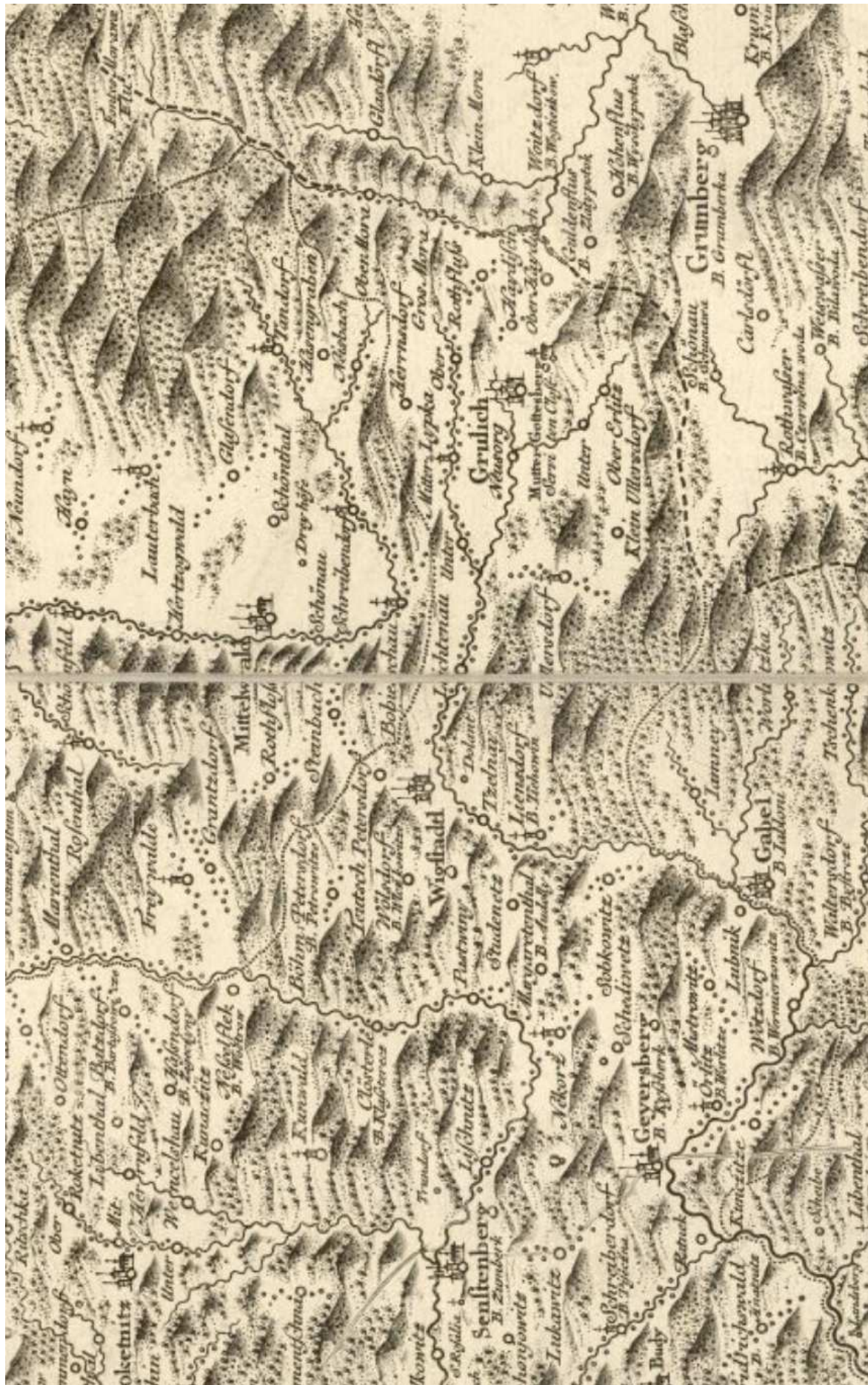

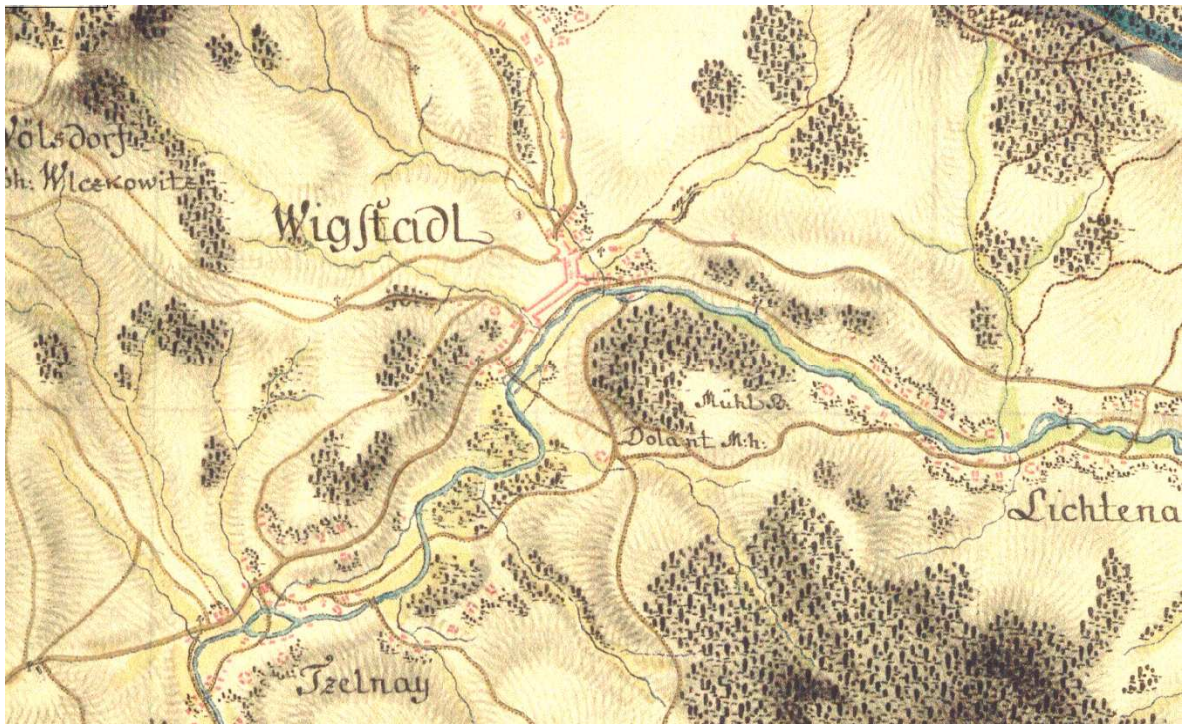

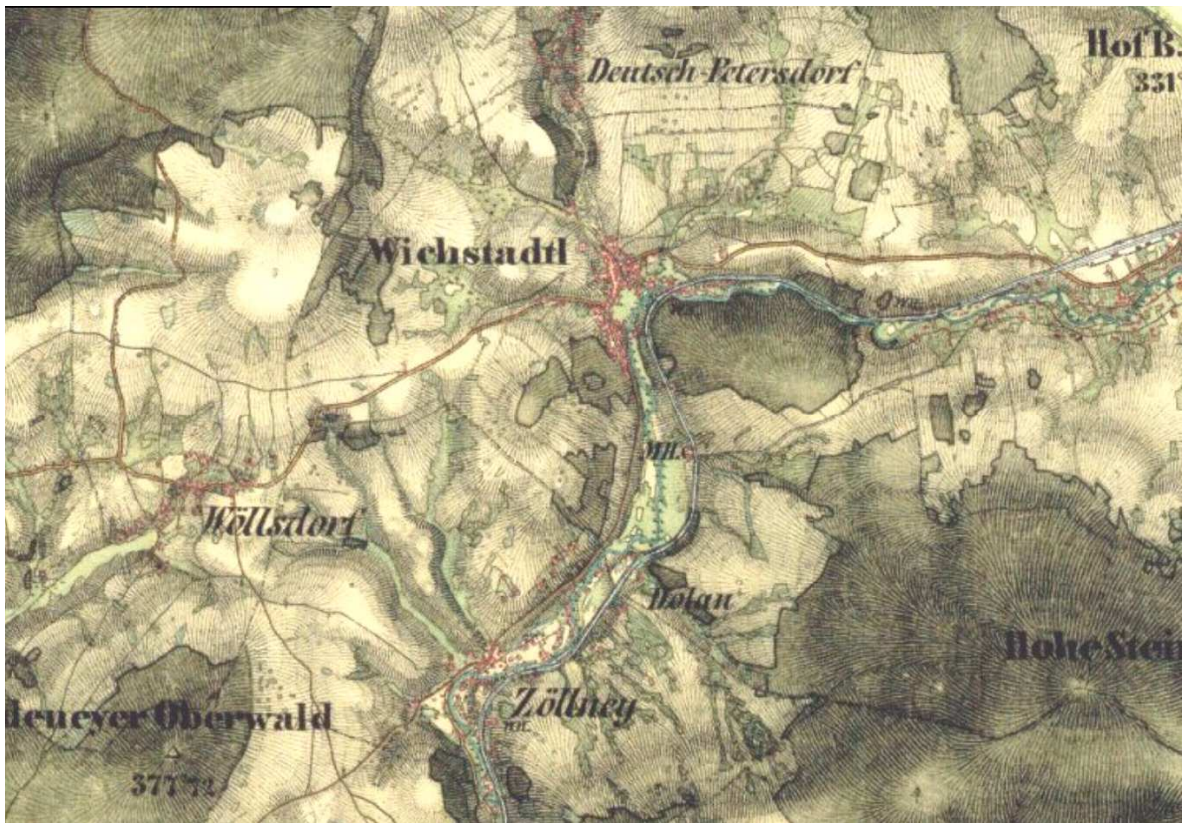

Obr. A

Obr. B

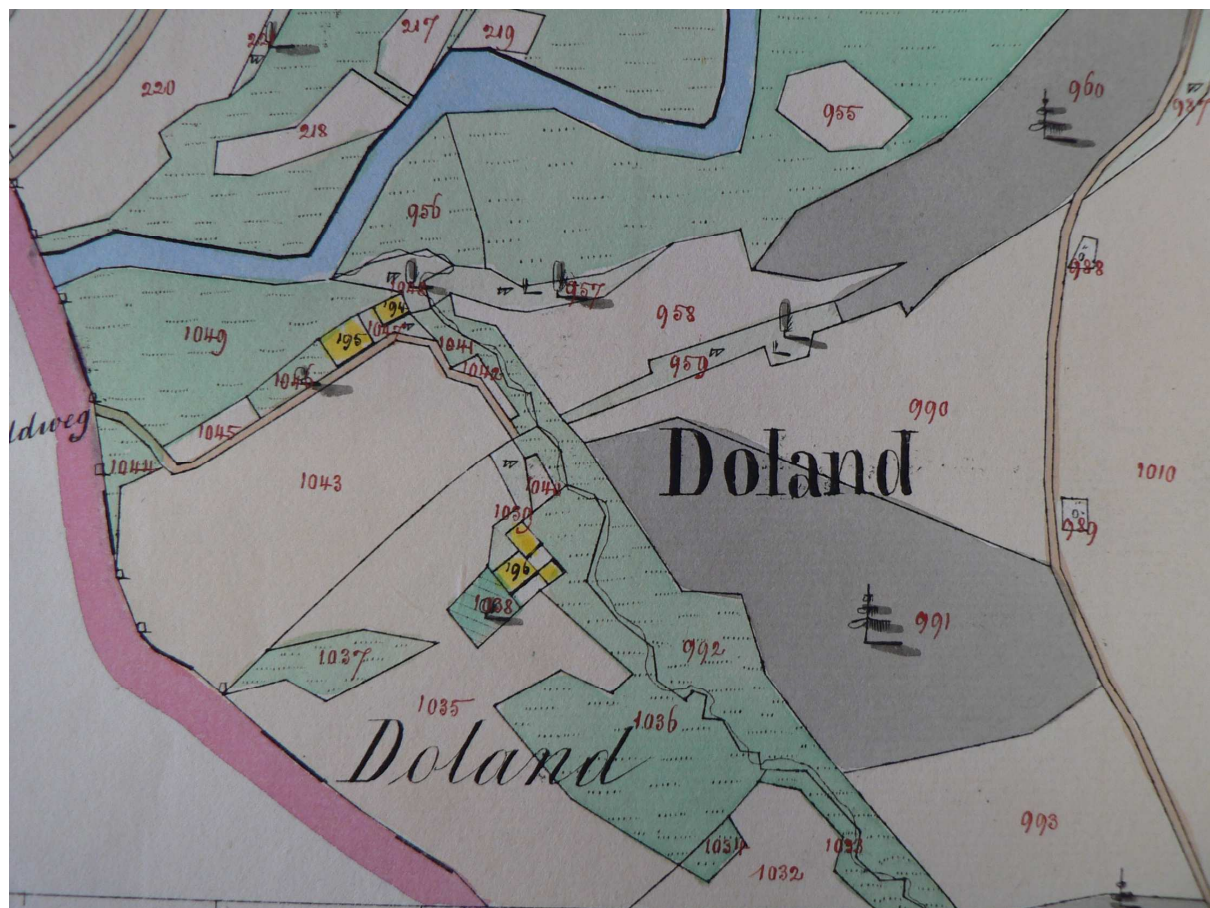

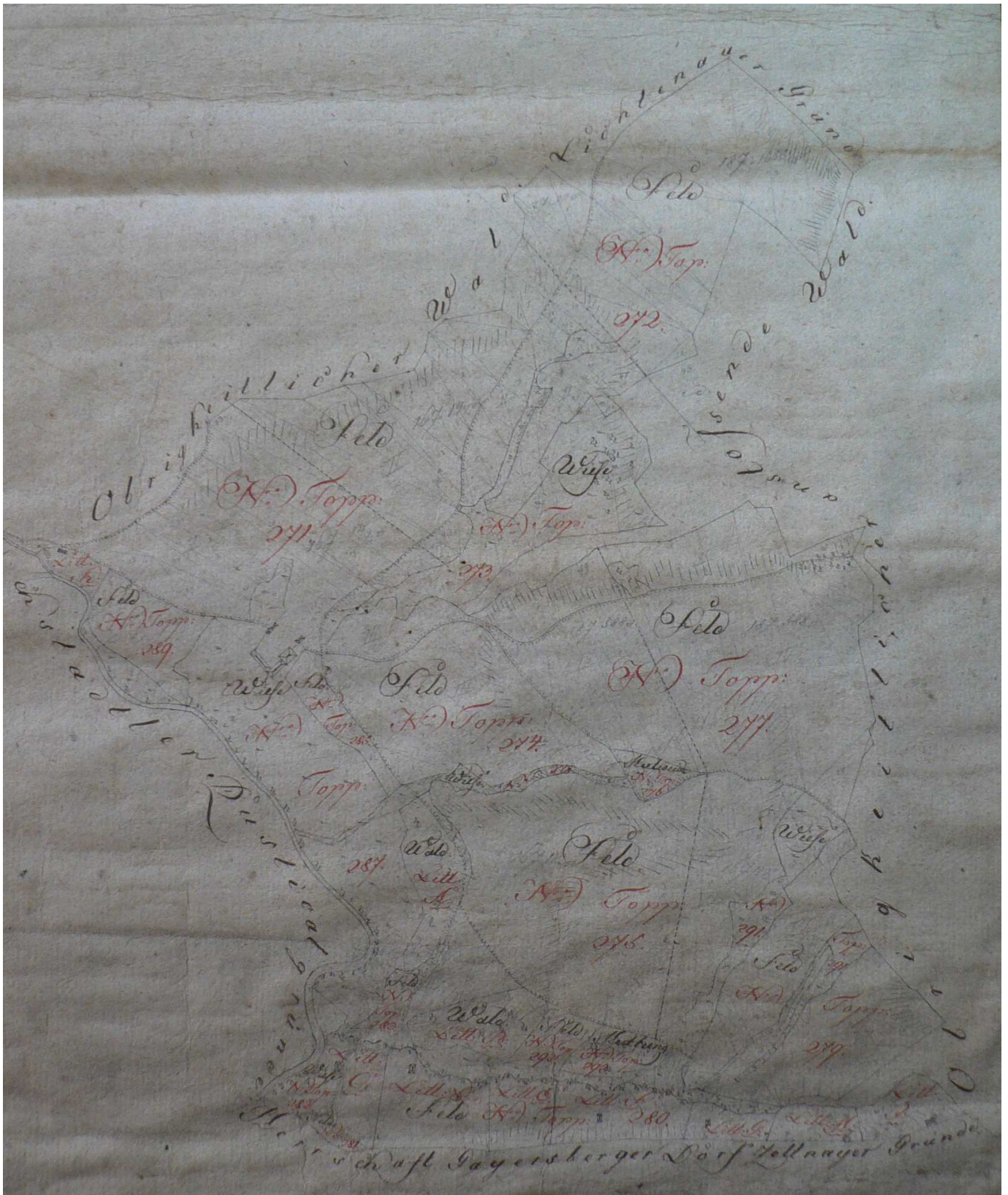

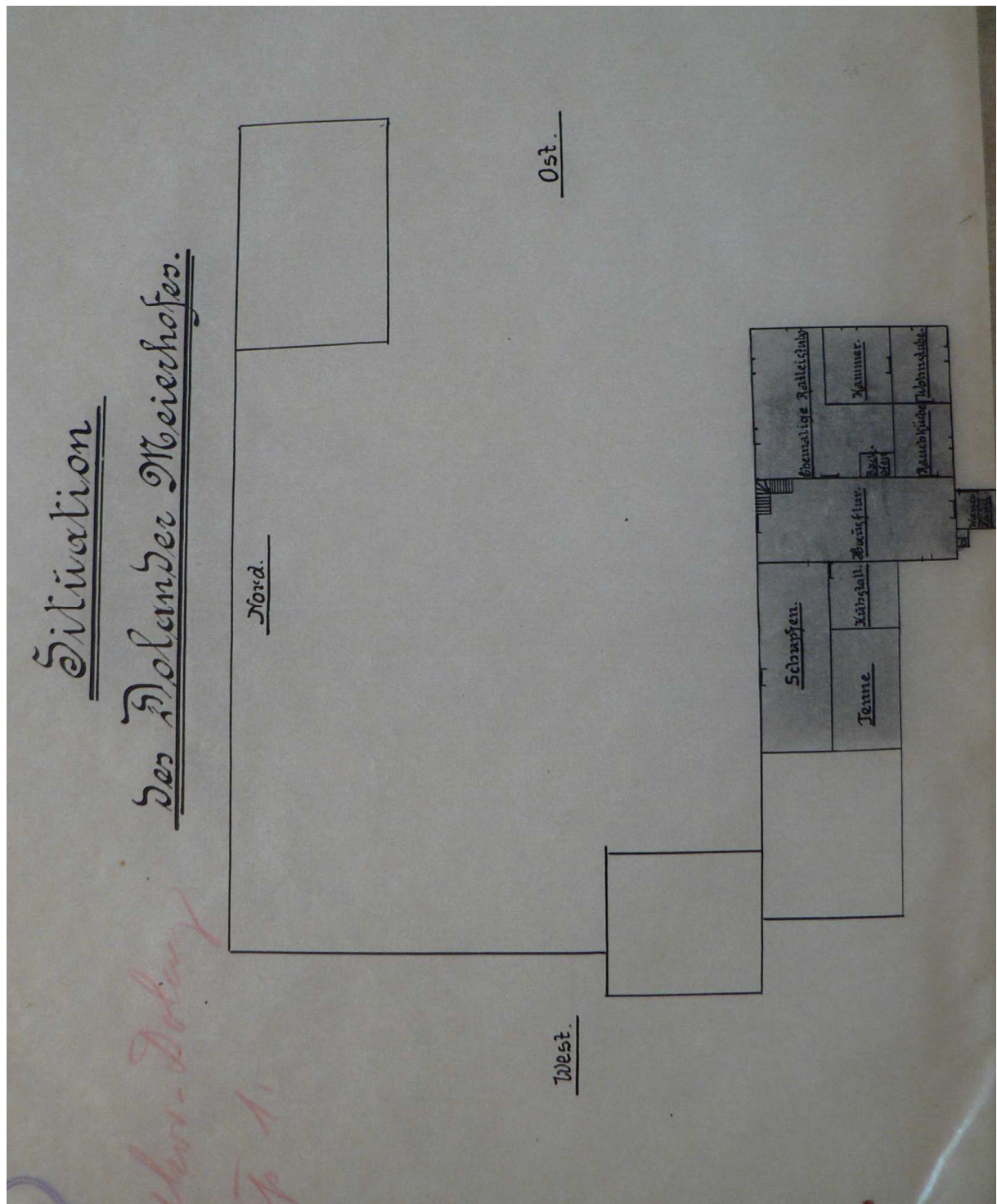

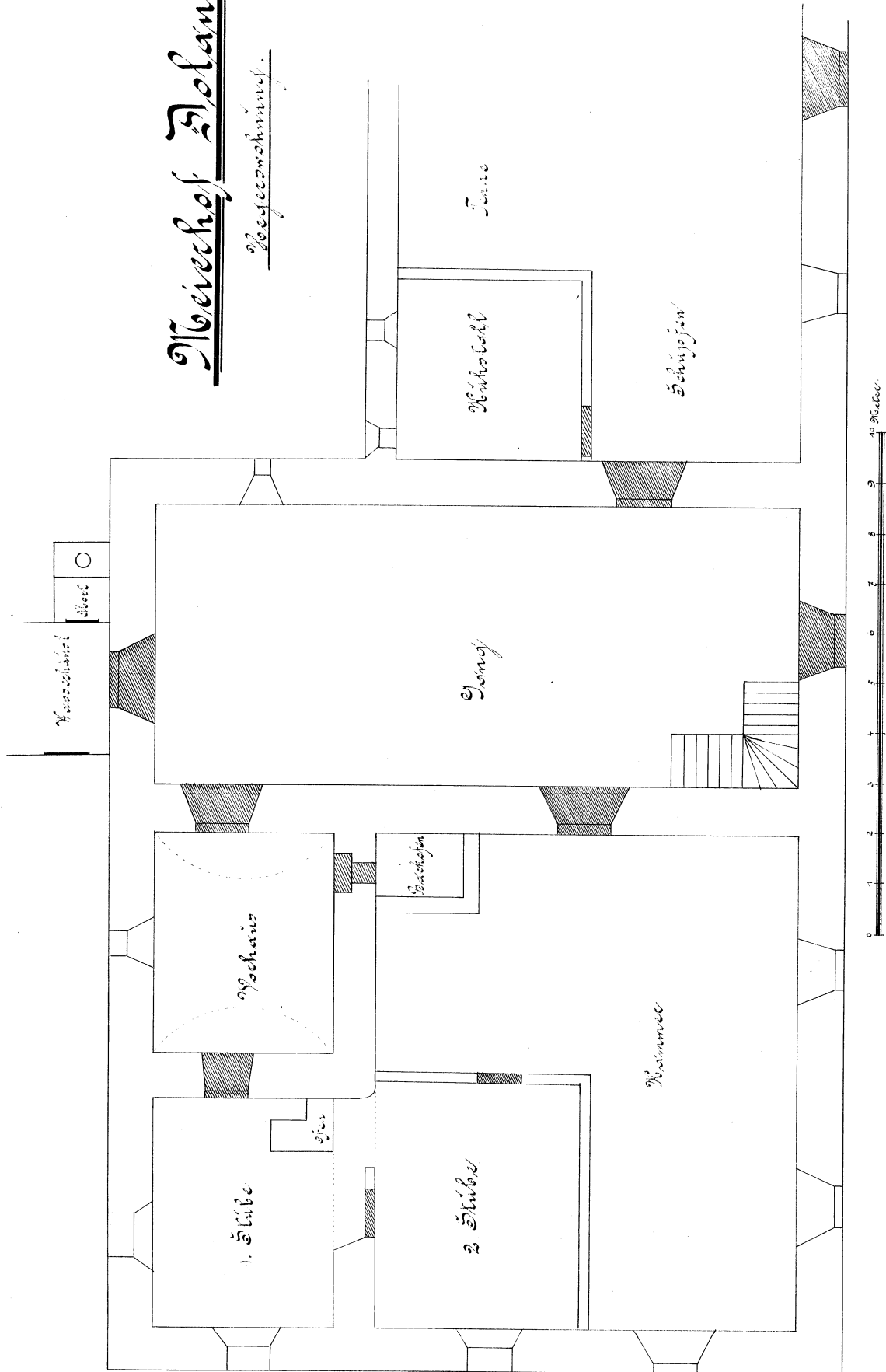

Neuehof Doland.

Bojgesamtheit.

Obr. A

Obr. B

Obr. A

Obr. B

Obr. A

Obr. B

Obr. A

Obr. B

Obr. A

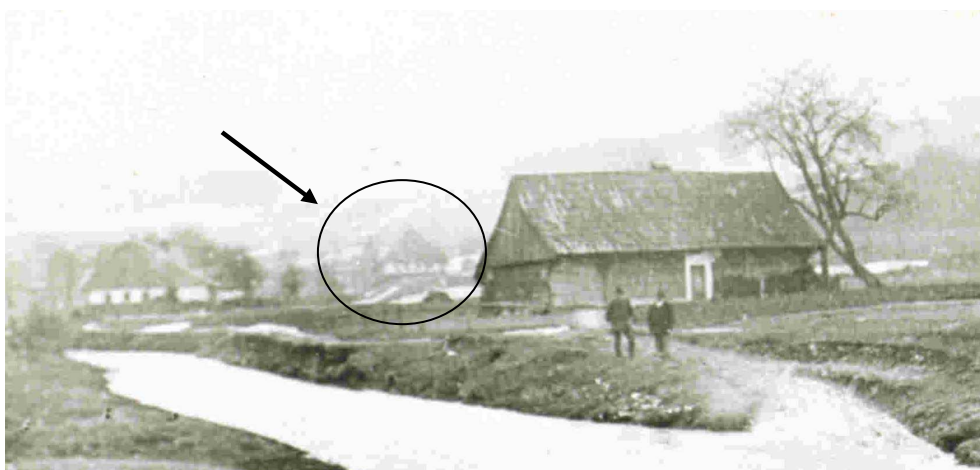

Obr. B

Obr. A

Obr. B

Obr. C

Obr. A

Obr. B

Obr. A

Obr. B

Obr. C

Résumé

After the years of reading the resources coming from the archive of former Králíky domain, I was able to make a study matching my initial aim to discover the history of Dolany. The first part of the diploma paper brings, in my opinion, compulsory information concerning the history of the domain itself, together with history of Mladkov. Both histories are inseparable parts and are closely connected with the Dolany Barnyard development. The history of barnyard itself goes, according to my investigation in the resources to 1714 in Theresian Cadaster, when the noble from Králíky presents the Dolany Barnyard between the property they own. That time, there were just nine land parcels included.

Due to the Habsburg's policy in the late 18th century, that pushed domains to divide the noble's land between poor people with no land at all, the Dolany Barnyard started to change its face. Although the process was very slow, after several decades the noble found out that it is very profitable to divide large properties between smaller owners and have bigger profits from their renting.

The process started in early nineteenth century had caused (within one century) that the number of land owners came up to hundreds - but those people were not direct inhabitants of the unit we could call a "colony" now, but those were mostly inhabitants of villages around the barnyard. As the regimes were changing and war (the World War II.) decreased the number of people living in semi-mountain and mountain areas, there were less and less people living at these northern parts of Bohemia. The land ownership that has been strictly limited by socialist party rule after 1948 caused a final continuity abolishment. Since that time the said colony and inhabitants living there started a slow decreasing process, which was not stopped yet and won't be ever stopped.

And this process is exactly described in the diploma paper I did. I've tried to bring both the view on the barnyard, introducing it, but on the other hand I wanted to make a comparison with the data that are available from similar cases. I truly hope that this work has its sense and helps both the local people to learn more from their history and also helps the scientifics to have new sources for different studies.